BIBLIOTECA NAZ.
150
C
17

BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
150
C
17
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIA
GYMNASII
TICINENSIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

GYMNASII
TICINENSIS
HISTORIA, ET VINDICIÆ
A Sæculo V. ad finem XV.

Et plura de ejuſdem Urbis antiqua Nobilitate.

AUTHORE

ANTONIO GATTO

In eodem Gymnaſio Anteceſſore.

AD

EXCELLENTISSIMUM
SENATUM
MEDIOLANENSEM.

MEDIOLANI MDCCIV.

Typis Ioſephi Pandulfi Malateſtæ.

Superiorum permiſſu;

Cum Privilegio.

Digitized by Google

VAI 1505880

Digitized by Google

AMPLISSIMI PATRES.

VT me benignitas veſtra, Patres Conſcripti, ad hoc laudabile Miniſterium Anteceſſoris evexit, illud ſemper mihi ſtudium fuit, omnibus probandi me erga

Vos gratum, & memorem beneficij; quorum utrumque me aſſequuturum facile ſperavi, ſi ad gloriam hujus inclytæ Vniverſitatis illuſtrandam toto animo inniterer. Hoc mihi autem in eo præſertim ſitum eſſe viſum eſt, ſi ita juriſprudentiæ arcana juvenibus panderem, ut me docuiſſe, & illos didiciſſe nunquam pœniteret: ex hoc enim, ſicuti ſapientibus Viris Reſpublica locupletatur, in quo potiſſimum fœlicitas populorum ſita eſt: ita etiam gloria gymnaſiorum augeſcit, quia ad ea finitimæ, & extraneæ gentes confluunt ſapientiam hauſuræ, ut inde vita frui valeant beatiore: Sed ut illud aſſequerer duo mihi erant impedimento. Tempora

pri-

primum, quæ ſtrepitu bellorum turbata illuſtrium ſtudiorum cultui plurimum nocent. Deinde perverſæ conſuetudinis corruptela, quæ juvenes à vera Divini, humanique juris notitia maximè avocat, ex qua unicè recta, & ſana juris doctrina percipitur, ac tanquam ex puriſſimo fonte legalis ſcientia dimanat. Hiſce tamen difficultatibus nihil abſterritus, quum primùm cathedram de Actionibus conſcendi, vocem, atque ingenium in hanc cauſſam induxi, eorum inſiſtens veſtigiis, qui antiquiſſimum jurisprudentiæ candorem ſæculorum barbarie infuſcatum nobis reſtituerunt: ſed non eà, qua ſperaveram, comitate fuere recepti

Digitized by Google

Cuiacius, Alciatus, Conanus, Duarenus, Briſſonius, atque Giphanius, aliique hujus ordinis Iureconſulti; adeò proceſſerat perverſa diſcendi conſuetudo! licet adverſus eam mei iampridem Collegæ inſurrexiſſent. Nihil tamen remiſit morbi cura: quin impenſiùs increbuit, quum vidi luem illam ita graſſari, ut ægroti medicinam odiſſent, & ſanam doctrinam dedignantes Sophiſtarum coronam aucuparentur. Cum tamen illa difficili nimis negotio videretur perfici poſſe, optimum duxi, etiam aliò curam, ſtudiumque convertere, ut tandem, quod Vobis debeo publicè teſtarer, & antiquiſſimi hujus Gymnaſii gloria, ſua vetuſtate

non

non leviter fatiſcens, citius illuſtraretur; Iccirco ad ipſius hiſtoriam memoriæ prodendam, vindiciaſque parandas totus incubui. At, cum deeſſent antiqua monumenta veteri temporum calamitate nobis erepta, neque authorum præſidium, unde ea haurire poſſem, mihi præſtò eſſet, diutius, quam vellem, operi parcendum fuit. En ipſum tamen aliquando Patres Conſcripti. En Vobis per undecim ſæcula Scholæ Ticinenſis Hiſtoriam, ejuſque Vindicias, quas Vobis tandem grati animi ergo humiliter conſecro; Paruum quidem munuſculum Majeſtati tanti Senatus; Sed primitias, qualeſcunque eæ forent, gratas ſolere eſſe numinibus, veteres docuerunt,

ideò-

ideoque eas offerre ſolebant Apollini. In illis Gymnaſii Veſtri veterem gloriam, quæ hucuſque in luctu, & ſqualore jacuit, inſpicietis aliqua ſaltem luce donatam, ſi non eà, quam meretur, & ipſe cupio. At defuit mihi tempus, & diligentia, quibus ab illa per me ipſum omnes tenebras dimoverem, quod fortaſse facient alij, ut etiam atque etiam exopto. Benigno interim Veſtro Patrocinio dignamini Patres Ampliſſimi, libellum iſtum, licet non digna Vobis eruditione refertum, quo ut enixè Vos deprecor, facilè patiamini obſervantiæ erga Vos meæ, ſtudioque meo in hanc inclytam, & præſtantiſſimam Vniverſitatem aliqua ex

parte

parte ſatisfieri: dum alia meditor Veſtris mandatis obſequens, ad Veſtram gloriam, totiuſque Reipublicæ beneficium.

Humillimus obſequentiſs. Servus

Antonius Gattus.

PRÆ-

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO.

OPus ſanè arduum, & difficultatibus obſitum hiſtoriam conſcribere, ſed longè difficillimum rerum cauſſas, & progreſsiones oblivione iam conſepultas ad memoriæ vitam revocare. Quamobrem ego iamdiu cupiens Gymnasij Ticinenſis originem, & progreſſum literis mandare, non antea operi manum admovi, quam me non ſatis fidentem authoritas ſuſcepti muneris excitavit, et confirmavit. Vix juris laurea inſignitus incideram in libel-

bellum quendam Karoli Antonij de Luca Melphictani, inſcriptum Laurea legalis . *Avide cœpi illum pervolutare , ibique vidi omnes ferè publicas Academias recenſeri . At nullum, neſcio quo fato , verbum de Ticinenſi Gymnaſio . Exarſit ſtatim in animo deſiderium vindicandi ab oblivione, et illius Authoris incuria celeberrimam Academiam , non enim prætereundum videbatur Gymnaſium, in quo clariores cujuslibet ſcientiæ Viri omnibus ſæculis profeſsi ſunt : quod Iureconſultum latere non poterat, ſi ipſi noti Baldus, Præpoſitus, Iaſon, Decius, Curtij, Gallaratus, Tornielli, Tortus, Coſta, Menochius, Merenda, Ramos, Pechius, et alij plurimi, qui jus civile in*

Tici-

Digitized by Google

Ticinenſi ſchola publicè docuerunt. Verum me ab opere primùm abſterruit ipſe primus difficultatis aſpectus, et graviores curæ, quæ me temporibus ita poſtulantibus, totum ſexennium detinuerunt. Interim verò aliò curis animum avocantibus, tepere primùm, mox etiam frigeſcere primus ille ſcribendi ardor: identidem tamen, quoties cum eruditis viris mihi ſermo erat, de illius Authoris incuria, mentionem iniiciebam, ſperans fore ut aliquando ex iis aliquis excitaretur ad juſtas Academiæ Vindicias. At nemo conſilium arripuit, quod ſuggeſſeram. Aliis enim otium: Aliis animus defuit; Alios vergens in occaſum ætas impediebat. Hoc loci res erat, quum me Senatus Excellentiſsimi

bene-

beneficentia Cathedræ de Actionibus in Gymnaſio vacanti præfecit, et tunc quod ante fuerat grati animi deſiderium, officium muneris exiſtimavi. Itaque rem ſtatim alacriter aggredi, monumenta univerſitatis undique perquirere, & percontari: ſed poſt depopulationem Vrbis initio XVI. ſæculi, omnia interiiſſe referebant; Et, ſi quæ reliqua ſuperfuerant, ab aliquibus aliorum theſauris inhiantibus avidè fuiſſe direpta, et per ſummum reipublicæ detrimentum ad privatam laudem, quaſi in penetralibus condita. Ad hæc illud quoque incommodum accedebat, quod libri deerant è quibus veritas pluribus modis infracta erui poſſet. Nec ſuppetebant veteres Italorum, et

Gal-

Gallorum hiſtoriæ, atque Vrbis antiqua monumenta ſciſcitanti mihi ſoli Saccus, Breventanus, Spelta, ac alii poſterioris ævi Hiſtorici offerebantur, tanta utique fide digni, quanta eos conſenſus Eruditorum Virorum honoravit. Hinc nulla pene fœlicis exitus ſupererat ſpes, & iam pene conſilium abieceram (præſertim, cum propter illud me viderem in offenſionem multorum incurrere, qui contra communem gloriam conſpiraſſe turpiter videbantur) quum me Romam ſors inopina perduxit. Vix in hoc terrarum Orbis emporium delatus, cum V. C. Iuſto Fontanino, ſupra omnem laudem erudito amicitiam inivi: qui cum mihi celebris Bibliothecæ Cardinalis Ioſephi Renati Imperialis

humaniſsimi Principis, cujus eſt Præfectus, copiam feciſſet, deſiderium illud vindicandæ Ticinenſis Academiæ, quod ferè deperierat, rurſus revixit: propterea cum illo hoc meoſcribendi communicato conſilio, nedum iſtud, difficillimi licet eventus, ille approbavit, ſed præterea fovit, omneque ſtudendi commodum impertivit. Suſcepto opere novos addidit ſtimulos Abbas Dominicus Paſsionæus græcæ, et latinæ ſtudioſiſsimus eruditionis, atque amiciſsimus: quapropter animum ita in hanc cauſſam induxi, ut quamvis peregrinus in Vrbe ante quartum menſem laborem iſtum abſolverim, ejuſque ſynopſim typis editam evulgaverim: quæ cum ad CLEMENTEM XI. PONTI-

FI-

FICEM MAXIMVM literarum amantiſsimum fuiſſet delata, effecit, ut ille me ad oſculum pedis ſumma benignitate exciperet: quod quantum a magnanimitate SANCTISSIMI PRINCIPIS ſperare debeant litera, ſatis oſtendit, cum me ſolo operis compendio notum tanta dignatus fuerit humanitate. Immo eo in me Clementia, et benignitatis devenit OPTIMVS, ET SANCTISSIMVS PONTIFEX, ut ſtatim poſt meum reditum in Ticinenſe Gymnaſium me penitus immerentem, per laudatiſsimi Viri literas ſingulari honore dignari velle, ſignificarit: quod ſanè nimio rubore ſuffuſus verbis exprimere non valeo. In patriam reverſus nihil enimvero de edendo opere cogita-

 bam,

bam ; illo nempe Horatii monito edoctus

nonumque prematur in annum.

At quum me ſuis literis ad illud ſtatim edendum impulerint Viri toto terrarum Orbe celeberrimi, Antonius Magliabecchius, et Ludovicus Antonius Muratorius, ille Regiæ Celſitudinis Magni Ducis Etruriæ; *hic verò* Sereniſſimi Ducis Mutinæ *Bibliothecarius partum fortaſsis adhuc immaturum in lucem prodere non dubitavi.*

En igitur humaniſsime lector Ticinenſis Univerſitatis Hiſtoriam, atque Vindicias, quas unico libello complecti volui, ut unico veluti aſpectu conſpiceres illius vetuſtatem, atque etiam cognoſceres, quantum a veritate aberraverint, qui

tan-

tantam huic Vrbi gloriam invide-runt. In primo, ſecundo, et tertio operis capite præcipuas Ticini laudes, et plures hucuſque ignotas, vel dubias ſummatim collegi, eaſque ſignificavi potius, quam expoſui, quum non mihi hic videretur locus latius eloquendi de Vrbe. In decimo Capite, ubi mihi cum Ioanne Launojo res eſt, non omnia, quæ Launojum ſuſpectæ fidei accuſant, expoſui: neminem quippe latere arbitror ex iis, quæ attuli ipſum non inſcientem, ſed de induſtria peccaſſe: Qua eadem arte lapſum fuiſſe autumo Danielem Huetium cap. XV. iccirco plura præterii, quæ ornatui potius, quam cauſſæ inſervire mihi, et Viris Eruditioribus viſa ſunt. In confutandis errori-

bus, in quibus Papienſis Academiæ memoriam involvit Scriptorum aliquorum malitia, vel negligentia, magnum ſanè adhibui ſtudium, ſed quantum permiſit defectus diplomatum, quæ nobis hucuſque invidit ſæva temporum, et bellorum edacitas: quorum ego, ſi quando temporis progreſſu in lucem eruantur, copiam tibi faciam in ſecunda Hiſtoriæ parte, quam de Viris Illuſtribus hujus Vniverſitatis ad exemplum Antonii Riccoboni de Gymnaſio Patavino diſponam, ſi mihi tamen illud otium dabitur, quod inter præſentes curas ſpero, atque deſidero. In tranſcribendis Scriptorum locis plus fortaſſe, quam par erat, diligens fui; ſed hoc tribuendum erat illorum curioſitati,

qui-

quibus ipſi Codices, ob eorum raritatem, patere non poſſunt. Interim bono animo libellum iſtum excipe, et alia uſqueadhuc deſiderata non ſolum a me, ſed etiam ab aliis Scriptoribus expecta, qui nunquam deerunt, niſi deerunt Mæcenates.

Digitized by Google

IMPRIMATVR

Fr. Ioſeph Maria Reina Ord. Præd., Sacræ Theol. Mag., ac Commiſſarius Sancti Offitii Mediolani &c.

Bartholomæus Craſſus Canonicus Ordinarius pro Eminentiſſimo D. D. Cardinali Archinto.

Angelus Maria Maddius pro Excellentiſsimo Senatu.

Digitized by Google

SYNOPSIS
TOTIUS OPERIS.

CAP. I.

Situs, & origo Urbis Ticinenſis. Blondi de ejus antiquitate ſententia rejecta. Ejuſdem Urbis varia nomina; atque Antonini de ejuſdem magnitudine teſtimonium. A Karolo Magno *nobiliſſima* appellata, & quantum ipſe geſtierit ob eam receptam.

CAP. II.

Pyrrhi Ligorii Sententia de Colonia Papiæ examinatur. Triſtani opinio hac de re confutata: Joannis Harduini locus de eadem illuſtratus: Bernardi Sacci error notatur; & controverſia de Authore Actorum S. Syri refertur. Ticinenſem Urbem fuiſſe Municipium, & Coloniam Romanorum probatur.

CAP.

CAP. III.

Urbs Ticinenſis perpetua ſedes Regum Langobardorum ; ibi Thermas , Amphiteatrum , & magnificum Palatium extruxit Theodericus , quod deinde dictum *Civitatula* , & *Regia Ticina* . P. Euſtachii a S. Ubaldo palmaris error apertè refellitur, ac contra ipſum , & alios nobilitas Urbis Ticinenſis ſupra alias Liguriæ urbes oſtenditur.

CAP. IV.

Scholæ Ticinenſes ſub Boethio floruerunt . Sacci , Bellovacenſis , & Voſſii de primo anno Epiſcopatus Ennodii opinio reiicitur . Ennodius Ticini magiſtrum geſſit : ejuſdem locus explicatus contra Sirmondum . Studium Epiphanii Ticinenſis Epiſcopi pro reſtaurandis moribus, & ſcientiis .

CAP. V.

Petrus Piſanus in Urbe Papienſi Magiſter Pariſios accitur a Karolo Magno . Ante hujus adventum in Italiam florebant Papiæ liberales artes , ibique celebris diſputatio

tatio Petri Piſani cum Julio Judæo. Jo. Albinus Scotus Papiam mittitur a Karolo Magno, ut ſublimiores ſcientias traderet, hocque pluribus antiquis Scriptoribus comprobatur.

CAP. VI.

Monachum Papiam miſſum a Karolo Magno, nomine Jo. Albinum fuiſſe, confirmatur. Sangallenſis, ac plures alii Hiſtorici veteres illuſtrantur.

CAP. VII.

Adventum Jo. Albini Papiam contigiſſe circa annum DCCLXXX. oſtenditur: contrariæ ſententiæ confutantur.

CAP. VIII.

Petrus Piſanus è ſcholis Papienſibus in Galliam vocatus a Karolo Magno primus Pariſienſis Studii inſtitutor. Papienſes Scholas illis ſæculis non Epiſcopales, ſeu Cœnobiales, ſed publicas, & univerſales fuiſſe, ſtatuitur.

CAP.

CAP. IX.

Monaſterium S. Auguſtini Jo. Albino a Karolo Magno aſſignatur ad docendum. In ipſo Monaſterio aderant Benedictini ante Karolum Magnum. Canonicis Regularibus in eodem locus datus ante annum MCCXXII. contra P. Mabillonium: ibique Apparitio S. Auguſtini cuidam Canonico ſub XI. ſæculo.

CAP. X.

Scholas Papienſes fuiſſe erectas in publicam Academiam cum privilegio Karoli Magni, & Ludovici Pii conjecturæ. Synodi VI. Eccleſiæ Gallicanæ de Scholis locus expenditur, & Cironii, ac Thomaſſini opiniones circa ejus verum intellectum refelluntur. Sangallenſis hiſtoria a Launoii cenſura vindicatur, & ipſe plurimorum errorum apertè convincitur.

CAP. XI.

Karoli Calvi erga ſcientias ſtudium, & amor. Omnia Papienſibus confirmat privilegia. Papia ab Hunnis incenſa, ſed non everſa

ſa contra Frodoardum, & Hugonem Flaviniacenſem. Celebris diſputatio coram Othone II. inter Otricum, & Gerbertum anno CMLXXXXV.

CAP. XII.

Lanfrancus Papienſis Magiſter, omnium ſuæ ætatis doctiſſimus, Pariſienſes ſcholas à Petro Piſano inſtitutas reſtaurat ſub anno MXXX. Papiæ Anſelmum de Badagio deinde Alexandrum II. Pontificem Maximum diſcipulum habuit.

CAP. XIII.

Auth. habita Cod. *ne filius pro patre* in campis Roncaliæ apud Padum a Friderico Ænobarbo rogata contra Lupoldum Bebembergium, atque Rebuffum. Roncaliæ campi, & Imperatorum conventus in illis deſcribuntur.

CAP. XIV.

Error Bebembergii de occaſione ejuſdem Authenticæ, & Bulæi de occaſione conventus Roncaliæ anni MCLVIII. Non ſolius

Bo-

Bononienſis Academiæ reſpectu lata *Auth. habita*, ſed cæterarum omnium totius Italiæ. Hoc tempore Langobardi legum peritiſſimi. Papienſium cum Friderico merita, & officia. Friderici in Papienſes beneficia, & privilegium de moneta. Fridericus Papiæ triumphans, & coronatus.

CAP. XV.

Petrus Daniel Huetius erroris notatur, ac XII., & XIII. Sæculo Viros eruditiſſimos floruiſſe in Italia, demonſtratur.

CAP. XVI.

Scholas Papienſes a Karolo IV. non inſtitutas, ſed reſtauratas, ipſo Cæſareo diplomate probatur: Hinc Paulli Merulæ, Laurentii Schraderi, & aliorum error refellitur.

CAP. XVII.

Papienſe Gymnaſium a Karolo IV. reſtauratum, a Bonifacio IX. Pontifice Maximo confirmatur, & a Ludovico Maria Anglo novis privilegiis illuſtratur.

GYM-

ΑΝΤΩΝΙΩι ΤΩι ΓΑΤΤΩι.

Τίσ μύθοισι δύναιτ' εἰπεῖν ὅσα χάρματα Ἄνδρεσ
Τικῖνυ τῆσ αἰγληέσσασ πολλὰ νοοῦσι
Οὕνεκα Βίβλοι ἦν Γαττοσ νῦν πέμπεσ' ἐσ αὐγὰσ
Ἠελίυ. Τοῖσ γὰρ Γαττοσ μέγα κῦδοσ ὄπαζε.
Ὅττι διηγεῖται νέον, ἱερὰ, θέσκελα ἔργα
Τῶν πολιτάων, θεσπεσίασ ἢ φράζε, καὶ ἀρχὴν;
Τεύχεα, καὶ θερμὰσ, καὶ οὐνόματ' ἐσθλὰ πόληοσ;
Ἠ' δὲ λόγω γράφε παιδευτήρια, καὶ Βασίλεια
Ὕψηλα, ἠδ' ὅττ' ἦγε ἀποίκι ἀγηνοριδάων
Ῥωμαίων τότε γῆσ, καὶ ἀμαιμακέτοιο θαλάσσησ
Ἀρχομένων, καὶ μύρια λαοῖσ ἄλγεα θέντων.
Ἠ' δ' ὅτε δηλοῖ ὃν φέρε Βάρβαροσ αἰπὺν ὄλεθρον
Δώματα πέρθων τὰ κλυτὰ, κ' ἱερὰ πάντα θεάων;
Κ' ἀθανάτων βαρυδουποσ δ' ὥσπερ πυρσὸσ ἀλήτησ.
Ταῦτα μὲν ἁπλῶσ φράζεσ μειλιχίοισιν ἔπεσσι
Πρῶτοσ Γαττε μεγιστε παλαιά τε πολλά τε εἰδώσ.
Ὄλβιε μᾶλλον. Τίσ μέν τοι μάκαρ ἄλλοσ ὁμοῖοσ;
Σεῖο ἐπεὶ φρεσὶν ἄφθαρτον μέγα ἔργον ἔρεξεσ,
Ἔργον ὃ πνεῦσεν σοι παλλὰσ γλαυκῶπισ Ἀθήνη.
Τοὔνεκα σ' ὑμνησεῦσ' αἰεὶ ἔυμνον ἐόντα
Οἳ τὸν παιπαλόεσσαν Τίκινον δὲ ναίουσι.
Σ' οὖ δοίη χαρίεντοσ ἰδεῖν βιότοιο γαλήνην
Ὃσ γαῖαν ἔτευξε, καὶ οὐρανὸν ἀστερόεντα,
Ὥσ ἡμῖν δοίησ πολλ' ἁβρὰ, καὶ ἄγλαα δῶρα,
Καὶ ἀλλ' ἔργ' ἃ μὲν αὐτὸσ ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεισ.
Οὕτω ἀλύξεισ, καὶ θάνατον, καὶ κῆρα μέλαιναν.

Blaſius Garyophylus.

AN-

ANTONIO GATTO
Ticinenſis Hiſtoriæ Scriptori eruditiſſimo

Carmen e Græco Latinè redditum a Michaele Maddio.

CArmine quis referat totam diffuſa per urbem
Gaudia, Ticini quam præterlabitur unda,
Ut docti vulgata typis eſt pagina Gatti,
Qui decus accumulat Ticino ſplendidus Author?
Gentis nempe refert leges, primordia, thermas,
Mœnia, regaleſque domos, & Palladis aulam,
Bella, arteſque virûm, multos, quibus inclyta fulſit
Urbs quondam, titulos, habitata Colonia magnis
Romulidis, cunctis qui jura verenda dederunt
Gentibus, imperio terrâque, marique potentes;
Dirumque exitium, quod barbarus attulit hoſtis,
Evertens claroſque lares, auguſtaque templa,
Qualis cuncta vorat rapidæ vis effera flammæ
Hæc, quæ longævis tenebris obducta latebant,
Ingenti ſtudio veterum monumenta revolvens
Primus, Gatte, refers, verbiſque illuſtribus ornas.
Per te prodit opus, cui nulla infenſa nocebunt
Sæcula, quod meritis Ticinum laudibus ornet.
Ergo tibi placidæ tranquilla det otia vitæ,
Qui Cælo Stellas, & terræ condidit orbem,
Ingenii ut profis mortalibus ubere fœtu,
Sedulus & condas, quod poſtera prædicet ætas;
Nomine ſic vives fugiens oblivia Lethes.

AD ZOILUM

Ne Roſmiri Paſtoris Arcadis hoc opus lædat.

CUjus Tempus edax non roſit, Zoile, muros,
Te neque dente putes rodere poſſe libros.

Ioſephus Maria Stampa Cler. Reg. Som.
Inter Arcadas Euriſteus Parebaſius.

GYMNASII TICINENSIS HISTORIA.

CAP. I.

Situs, & origo Vrbis Ticinenſis. Blondi de ejus antiquitate ſententia rejecta. Ejuſdem Vrbis varia nomina; atque Antonini de ejuſdem magnitudine teſtimonium. A Karolo Magno nobiliſſima appellata, & quantum geſtierit ob eam receptam.

DE initio, & progreſſu Gymnaſii Ticinenſis mihi ſcripturo pauca quædam de Urbe prius dicenda ſunt. Sita eſt Urbs Ticinenſis prope Ticinum fluvium, qui ejus mœnia alluit *famoſioris aquæ vicinitate cunctantior*, ut ſcribit Franciſcus Petrarca lib. V. Rerum

Digitized by Google

Senilium epiſt. 1. De ejus origine variæ ſunt veterum Scriptorum ſententiæ. A Lævis, & Maricis fuiſſe conditam, ſcribit Plinius lib. 3. cap. 17. *Qui eos*, ait, *ex Libiciis, & Vertacomacoris condidiſſe Ticinum*. Cum Plinio conſentit Livius Hiſtoriæ Romanæ Dec. 1. lib. V. cap. 19. ubi inquit. *Poſt hos Salvii, qui præter antiquam gentem Lævos Ligures incolentem, citra Ticinum amnem expulere*. A Gallis ædificatam, quum primùm Italiam ingreſſi ſunt, tradit Paullus Diaconus in Hiſtoria Langobardorum lib. 2. cap. XI., quos nomen Galliæ Ciſalpinæ huic Provinciæ dediſſe refert poſt conditas Urbes Ticinum, Brixiam, & Mediolanum. Livius tamen de Mediolano tantum verba facit, quod ipſos Gallos condidiſſe inquit, *fuſis acie Tuſcis haud procul Ticino flumine*; Qui Tuſci omnia loca trans Padum uſque ad Alpes tenuere. Quare ante Gallorum adventum Ticinum fuiſſe conditum verius credo, motus etiam Eutropii authoritate, qui Romanæ Hiſtoriæ lib. IV. tradit: Inſubres, & Bojos, a quibus Ticinum condita eſt, contractis in unum viribus cum Cenomannis, Cremonam, & Placentiam devaſtaſſe. Quamobrem apparet Inſubres, & Bojos Ticinum ædificaſſe,

caſſe, antequam Galli adveniſſent, hoſque non ſe illis conjunxiſſe ad Ticinum ædificandum, ſed Cremonam Placentiamque vaſtandas, quod illos feciſſe ſcribit Polybius Hiſtoriæ Romanæ lib. 3., quia Romani erexerant in Colonias Urbes iſtas, ut obſtarent Annibali Italiam cum exercitu aggredienti. Utcumque hoc evenerit, illud certiſſimum eſt apud Hiſtoricos Urbem hanc fuiſſe habitam antiquiſſimam. Undè licet receptum ſit eam a Ticino flumine nomen habuiſſe, quando tamen hoc illi nomen impoſitum, & quando primùm muris fuerit cincta, nullam memoriam ſupereſſe ſcribit Philippus Cluverius Italiæ Antiquæ lib. 1. cap. 27.. Hinc patet Blondi ſupinus error, qui putat ſecundo bello Punico Ticinum fuiſſe Vicum, quia Authores, qui pugnam referunt inter Annibalem, & Scipionem commiſſam, nullam de eo mentionem fecerunt. Enimvero ante hoc prælium Ticinum fuit ædificatum, neque ulla ſe occaſio ſcriptoribus obtulit Ticini memorandi, cum prælium initum fuerit inter Padum, & Ticinum, non ultrà fluvium, propter quem ſita eſt urbs, quæ cum idem fere nomen habeat ac flumen, non facilè diſtinguere potuerunt antiqui Scriptores, vt obſervavit Pe-

trarca laudata epiſtola 1.. Præterea neque omnibus certum eſt certatum fuiſſe prope Ticinum, quum etiam Cornelius Nepos in Vita Annibalis tradat *inter ipſum, & Scipionem dimicatum fuiſſe de Claſtidio apud Padum*. Quamobrem ex eo, quod Ticinenſis Urbis mentionem nullam fecerint Authores ſecundum bellum Punicum deſcribentes, ſatis non probatur hanc Urbem illo tempore conditam non fuiſſe. Regnante tamen Auguſto illam fuiſſe Urbem probat Strabo Geographiæ lib. V.; Quinimmo ipſe Auguſtus aliquando in ea commoratus eſt, ut legitur apud Valerium Maximum lib. V. de Pietate erga Fratres cap. 5. ubi tradit, Tiberium illuc veniſſe, ut Cæſarem inviſeret; & hoc etiam innuit Petrarca ſupra memorato loco, qui ad Joannem Boccacium ita ſcribit. *Vidiſſes, & quem, ut arbitror non vidiſti Ticini ripæ amnis, Ticini Vrbem impoſitam, Papiam Iuniores vocant, quaſi admirabilem, ut Grammaticis placet, & famoſam dici Longobardorum Regiam: ubi prius horum antè ætatem, ſub Germanici motum belli, Auguſtum Cæſarem fuiſſe comperio*. Verum ante Auguſtum in ea fuiſſe Germanicum, conſtat ex Tacito lib. 3. Annal. *Ipſum quippe*, inquit, *aſperrimo hye-*

mis

mis Ticinum uſqueprogreſſum, neque abſcedentem a corpore ſimul urbem intraviſſe, ut etiam lib. 1. Hiſtor. bis Ticinum veniſſe Valentem tradit. Neque parva Urbs erat, ſed magna, ut apparet ex Itinerario Antonini, ubi ſignum C. eidem adponitur, quod magnarum urbium Notam fuiſſe teſtatur Philippus Cluverius Italiæ Antiquæ eodem cap. 27.; Non tamen tunc dicta *Ticinum*, ſed *Ticenum*, ut in eodem Itinerario Antonini, & in Itinerario Hieroſolymitano conſpicitur; quod etiam ſervatum eſſe inveni tempore Theoderici. Papia inde vocata eſt, quod nomen recentius vidimus agnoviſſe Petrarcam: at quando huic Urbi Papiæ nomen impoſitum fuerit hucuſque incertum. *Paveia* etiam aliquando dicta, ex quo fortaſſis orta vox Italica *Pavia*: Sic Annales Francorum ſub ann. 774., & 787. ſcripti in Monaſterio Sancti Nazarii ad Rhenum, & a Marquardo Frehero editi apud Andream Ducheſnium tom. 2. pag. 4., & 5. ubi: *Karolus Rex Francorum de Roma revertens ad Paveia civitatem Longobardos congregavit*. Romano autem labente Imperio omnino deleta eſt Urbs iſta ſub Odoacre; verum cura Epiphanii ejuſdem Epiſcopi, non ſolum in priſtinam gloriam reſtituta eſt, ſed

illuſtrius aucta atque a Theodetico regalibus ædificiis ornata, & amplificata. Hinc ita crevit ſub Gotthis Regibus, & Langobardis ipſius fama, & ſplendor, ut *Secunda Roma* meruerit appellari. Quam rem nobis teſtatur Epigramma leoninum, marmore inciſum in ingreſſu pontis ad dexteram.

Quiſquis in hac intrat deflexo poplite, dicat
Dic prope, qui tranſis, qui Porta limina tangis,
Roma Secunda *vale*, *Mundi caput imperiale*.
Tu bello Thebas, tu ſenſu vincis Athenas,
Te metuunt Gentes, tibi flectunt colla potentes.

Quod Corius Hiſtoriæ Mediolanenſis parte 1. malè transfert ad laudes Mediolani, & temerè autumat lapidem illum fuiſſe Papiam delatum a Joanne Galeatio Vicecomite; nam Papiam appellatam fuiſſe *Romam Secundam* ante Joannem Galeatium conſtat ex Epitaphio Manfredi de Beccaria, & Fratrum anni 1322. quod erat in æde *Cathedrali* Papiæ, & refertur a Laurentio Schradero in Monumentis Italiæ pag. 335. cujus epitaphii initium hoc eſt.

Tres ſucceſſive Cives genuiſſe refertur
Roma ſecunda ſibi claros, quos protulit Orbi.

Immò etiam ſub Karolo Magno hoc titulo decoratam fuiſſe teſtis nobis eſt Alcuinus in Car-

Carmine ad Karolum Magnum, quod ex Caniſio refert laudatus Ducheſnius eodem tomo II. pag. 190.

Rex Karolus caput Orbis, amor populiq; decuſque,
Europæ venerandus apex, Pater optimus Heros
Auguſtus, ſed, & Vrbe potens, ubi Roma ſecunda.

non parum quippe augebatur Karoli Magni potentia ipſo dominatu Papiæ, quæ caput erat Regni Italici: Unde quanti eam fecerit probat ejuſdem Epiſtola ad Offam Regem Merciorum apud Baluzium tom. I. Capitular. Francor. ſub anno 774. quam hic integram referre placet. *Karolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, & Patricius Romanus Viro Venerando, & Fratri cariſſimo Offano Merciorum Regi ſalutem, honorem, & amorem. Cum deceat Reges potentes, & famoſos amicitiæ fœdere devinciri, & mutuis gaudiis ad invicem gratulari, ut in vinculo charitatis Chriſtus in omnibus, & ab omnibus glorificetur Veſtræ Serenitati hoc eulogium duximus deſtinandum. Cum Nobiliſſimam Longobardorum Civitatem, cum ſuis civibus omnibus noſtro Dominatui ſubiugaveribus, & Italiam totam noſtro Imperio fœliciter ſubiugaverimus Chriſti adiutorio cui famulari deſideramus, Rex Deſiderius Longo-*

bardorum, Duceſque Saxoniæ, quos noſtris nutibus inclinavimus, Vvithmundus, & Albion cum ferè omnibus incolis Saxoniæ, Baptiſmi ſuſceperunt Sacramentum Domino Jesu Chriſto de cætero famulaturi. Hoc igitur ſalubri mandato ego Karolus Regum Chriſtianorum Orientalium Potentiſſimus: Vos o Offane Regum Occidentalium Chriſtianorum Potentiſſime cupio lætificare, & Te in dilectione amplecti ſincerius. Quod, ut vulgo etiam pateret hoc numiſma cudendum curavit.

Quem

Quem nummum réfert. Fr. de Mezeray Hiſtoriæ Francor. tom. 1. pag. 445. editionis 1685. eique ſignatus annus DCCLXXIV. ex quo refellitur eorum opinio, qui volunt anno 780. Deſiderium debellatum a Karolo Magno; & probatur ante annum 801. vulgatum fuiſſe uſum ſignandi annos Æra Chriſtiana, quod contra P. Berrettam in Lychno §. 1. nu. 11., & 12. probavit P. Bellinus in Reſponſione Apologetica ad eundem cap. 2., & alia profert Joannes Baptiſta Ricciolius in Chronologia Reformata tom. 1. lib. 8. cap. 1. in fine. Quæ res quidem ſatis apertè oſtenditur, quum nihil magis commune, & facile videatur ad inducendum morem, quam uſus monetarum: præſertim occaſione tàm inſignis lætitiæ, qualis extitit ob Deſiderium ſubactum, & Papiam receptam.

CAP.

CAP. II.

Pyrrhi Ligorii ſententia de Colonia Papiæ examinatur. Triſtani opinio hac de re confutata, Joannis Harduini locus de eadem illuſtratus. Bernardi Sacci error notatur; Tillemontii opinio de Authore Actorum S. Syri refertur. Ticinenſem Vrbem fuiſſe Municipium, & Coloniam Romanorum probatur.

PUtat Pyrrhus Ligorius in M S S. Ottobonianis ſub lit. P. verbo Papia hanc Urbem fuiſſe illam Papiam Romanorum Coloniam, de qua mentio in lapide dedicationis, ut ipſe ait, factæ a Papienis, effoſo e ruinis fori Trajani, quam hujuſmodi fuiſſe teſtatur.

IMP. CÆS. DIVI. T. ÆLI. HADRIANI
ANTONINI. AUG. PII. FILIO. DIVI
ÆLI. HADRIANI. AUG. NEPOTI. DIVI
TRAJANI. GERMANICI. DACICI
PARTHICI. PRONEPOTI
DIVI. NERVÆ. AUG. ABNEPOTI. M
AURELIO. ANTONINO. GERMANICO
SARMATICO. PARTHICO

PON-

PONTIF. MAXIMO. TRIB. POT. XXVII
IMP. VI. COS. III. P. P. OPTIMO PRINC
COLON
PAPIENSI. ÆLIANI
AURELIANI
D. N. M

Sed hanc inſcriptionem referendam non eſſe ad noſtram hanc Urbem cenſent aliqui, cum aliæ inſcriptiones, in quibus de Papienis mentio eſt, ad aliam Urbem ſpectare doceant Hiſtoriæ. Joannes Triſtanus in ſuis Commentariis Tom. 1. pag. 631. loquens de numiſmate M. Aurelii, cujus epigraphem refert Comes Franciſcus Mediobarbus Papienſis in Occone pag 229.

M. AURELIUS. ANTONINUS. AUG.
P.M. IMP. II. TRIB. P. XIIII. COS. II.

✠ COL. PAPIÆ. *Caput Serapidis cum modio.* Putat Coloniam Papiam fuiſſe in Mauritania Cæſarienſi, ad quod Ptolemæi teſtimonium affert in Geographia lib. 4. cap. 3. & Triſtano ſubſcribit Mediobarbus. Triſtani tamen opinio infirma eſt; nam illam Col. Papiæ epigraphem a Triſtano relatam, adulterinam eſſe docet Joannes Vaillantius in Numiſmatis Imperatorum in Coloniis Cuſis pag. 252. prim. edit. tom. 1., & ſpectare, ait, ad Coloniam Æliam Capitolinam deinde

de in Ptolemæo nullum verbum de Papia in citato cap. 3., ſed ſolum cap. 2. mentio eſt de Pæpia, & græce Paipia, quod idem ſonat: nec iſta Urbs Colonia inſcribitur, ſed deſcribitur ſub Colonia Sitipha. Quin non fuiſſe Coloniam Papiam in Aphrica rectè probat Joannes Harduinus in Nummis Populorum, & Urbium pag. 380. addens in Aphrica ſolum fuiſſe Puppiam Urbem Proconſularem, non obſervato, quod de Pæpia ſcripſerat Ptolemæus. Hinc Coloniam iſtam referendam vult ad Papienos; de qua Papienorum Colonia vetus eſt inſcriptio apud Gruterum pag. 448. 4., ſed ubinam fuerit iſtæc Colonia non docet Harduinus. Hoc nobis ſe indicaſſe putavit Camillus Peregrinus in Apparatu Antiquitatis Capuæ diſc. 2. n.X., ubi, ait, Papiam fuiſſe quoddam Caſtrum ultra Sinveſſam, ut ex citata Gruteri inſcriptione, quæ legitur etiam apud Lipſium Inſcription. Antiquar. Ord. 4 nu. 14. fol. 164. pag. 2. in qua pro Papienis corrigendum eſt PAPIEIS. Ut patet ex marmore, quod nunc in *Campanili* Eccleſiæ Epiſcopalis Cariniolæ eſſe ſcribit Peregrinus, qui nobis illud reſtituit. Ligorius verò ad ſententiam ſuam confirmandam ait, plures hac de re extare

tare Papiæ reliquias ſuorum veterum incolarum, injuria temporum devaſtatas, & licet mihi perquirenti omnia non patuerint, tamen inter alia monumenta extitiſſe ille inquit in Odoeo veteri Eccleſiæ *Cathedralis* inſcriptionem hanc

DOMITIUS. M. F. PRISCUS
Q. A. IIII. VIR. A. P. AUGUR. D. D
GRATUITUS. PODIUM
CUM. LORIACA. ET ADITUS. VIVOS
EFFECIT

quam ſic explicat *Domitius Marci filius Priſcus, qui anno quatuorvirati a Papienſium Auguribus decretum, datus gratuitus, Podium cum Lorica, & aditus vivos effecit.* Vtrum verò iſta inſcriptio vera ſit, an apocrypha dubitare licet ex his, quæ de Ligorii inſcriptionibus tradit Clariſſimus *Cardinalis Noriſius*, quem citat Raphael Fabrettus Inſcriptionum cap 7. pag 507. præſertim cum Urbem hanc ſolum V. ſæculo Papiam vocatam fuiſſe ſcripſerit Bernardus Saccus in Hiſtoria Ticinenſi lib. 7. cap. IX. relata quadam hiſtoria, quam fàbulam eſſe prædicant Viri Eruditi, cum de hoc novo Urbis nomine non alii Hiſtorici veteres meminerint, præterquam Anonymus Ravennas lib. 4.

Geo-

Geographiæ n. XXX. Paullus Diaconus coævus Karoli Magni, & Breventanus in Antiquitate Papiæ lib. 3. cap. 25. tabulam marmoream referens, quam dicit fuiſſe cum pluribus privilegiis Viterbio inſcriptam a Deſiderio in cujus fragmentis legebatur *veniunt a Papia Viterbienſes*. Immo neque ſæculo V. ſed VI. ſub hoc novo nomine Ticinum celebrari cæpiſſe ſentit Triſtanus Calchus Hiſtoriæ Patriæ lib 3. pag. vltima, hocque eveniſſe ait regnante Victige. Ut tamen verum fatear, non leve pro his, quæ tradit Ligorius, ſuppeditare videtur argumentum Vaticinium S. Syri, relatum a Luithprando Diacono de Rebus Imperatorum, & Regum lib. 3 cap 2.; quod etiam extat in Actis ejuſdem S. Paſtoris apud Laurentium Surium XII. Septembris; ubi Sanctiſſimus Vir *Delectare*, inquit, *Vrbs* Papia, *quia veniet tibi ab æternis montibus exultatio, non vocaberis minima, ſed copioſa in Civitatibus*. Unde ſub Adriano, & M. Aurelio Ticinenſem Urbem fuiſſe Papiam appellatam arguitur. At cum Acta S. Syri poſteriori ævo fuiſſe conſcripta exiſtimet Tillemontius in Monumentis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ tom. 2. pag 561. edit. Pariſ. 1701. quia a Paullo Diacono conſcripta fuiſſe viden-

videntur, quicquid Surius ſcripſerit in eorum initio, nihil in præſens affirmare contendo, quod præſtabo in opere, quod de Antiquitate Ticinenſis Urbis jam meditor. Interim verò ommittendum mihi non eſt Urbem hanc fuiſſe vetus municipium Romanorum, quod ſe vidiſſe in antiqua inſcriptione teſtatur Philippus Cluverius Italiæ Antiquæ lib. 1. cap. 27., & Coloniam, ut apparet ex inſcriptione, quæ legitur apud Gruterum pag. DLII. num. 5.

Lapis in Carinthia repertus

MARIUS. RUFFUS. C
TICINIÆ. MILES. CO
HORTIS. MONTANOR
M. PRIMÆ. STIPEN
DIORUM. XV
H. S. EST

CAP.

CAP. III.

Vrbs Ticinenſis perpetua Sedes Regum Langobardorum. Ibi Thermas, Amphiteatrum, & magnificum Palatium extruxit Theodericus, quod deinde dictum Regia Ticina, & Civitatula. *Palmaris error Patris Euſtachii de S. Vbaldo apertè refellitur; ac contra ipſum, & alios Nobilitas Vrbis Ticinenſis ſupra alias Liguriæ Vrbes effertur.*

IN Urbe Ticinenſi, quæ caput erat antiquæ Neuſtriæ, ut notavit V. C. Juſtus Fontaninus Vir omni præditus eruditione in ſua Diſſertat. Italica *delle Maſnade*, Reges Italiæ ſedem habuerunt; & in ea viginti duo Reges Langobardorum regnaverunt. Ibi Gotthos Reges, tanquam in munitiſſima totius regni parte, theſauros ſervaſſe animadvertit Spiegelius in Notis ad Guntheri Ligurinum lib. 3.; Quamobrem Urbis Regiæ titulo iure, & merito ſemper inſignita fuit. Thermis, & amphiteatro hanc Urbem or-

ornaſſe Theodericum, teſtatur Anonymus de Theoderico, editus ab Henrico Valeſio ad calcem Ammiani Marcellini edit. Pariſ. 1681. pag. 668. quod amphiteatrum poſtea perfectum fuiſſe credo ab Athalarico Theoderici nepote, & ſucceſſore, ut ex inſcriptione, quam refert Mediobarbus in Occone pag. 568.

✠ D. N. ATHALARICUS REX ✠
GLORIOSISSIMUS. HAS
SEDES SPECTACULI ANNO
REGNI SUI TERTIO FIERI
FELICITER PRECEPIT ✠

quem lapidem addit Mediobarbus, poſitum fuiſſe Athalarici anno tertio ſive V. C. 1281. Chr. 528. Conſulatum gerente Juſtiniano Aug. II. ſine Collega. Hicque lapis erutus fuit prope D. Laurentii Papiæ; ubi etiam nunc ſpectantur quædam Circi, ſeu amphiteatri ruinæ. Prius tamen, quam hæc omnia conficerentur, Theodericus illud celebre Palatium conſtrui juſſit ex laudato Anonymo, inde dictum *REGIA TICINA*: Quod cum hucuſque fuerit obſcurum, rem utilem me Reipublicæ literariæ facturum exiſtimo, ſi hoc elucidavero, quod ſummopere in notis ad Synodum inſcriptam *Regia Ticina* habitam anno 850. deſideravit Henricus Caniſius,

B qui

qui primus eam edidit tom. 5. Antiquarum Lectionum part. 2. pag. 673. quam etiam legimus tom. 8. Conciliorum Labbei pag. 62. quo loci Caniſius poſt propoſitas difficultates de loco Civitatis *Regiæ Ticinæ*: de conciliatione anni Chriſti 850. indict. XIV. & Hlotharii, & Hlodovici XXI. & de æra Conventus Ticinenſis anni Chriſti 854. indict. IV. Hlodovici anni ſexti, hæc habet. *Hæc monere volui lector, ut videas, quam bona fide in dandis his verſer, &, ut habeas in quo laudem merearis, ſi hæc colligas ex aliquo MS. Codice, nam, ut mihi conjecturas in his indulgeam non ſtatui.*

Hanc Caniſii dubitationem tollere conatus eſt Marcus Velſerus, ut ex epiſtola ejuſdem in notis ad eamdem Synodum apud Labbeum; ſed non omnino id effecit Velſerus, cum non oſtendat factam Synodum fuiſſe in *Aula Regia* prope Urbem Ticinenſem, in qua coactum fuit Concilium anno 850. alterum anno 854., & tertium anno 876., quemadmodum probant clariſſima monumenta apud Stephanum Baluzium in Capitularibus Regum Francorum tom. 2. ubi *pag. 347. ſic legitur*

TI-

TITULUS II.
SIVE
CAPITULA EDITA ANNO DCCCLIV.
IN PALATIO TICINENSI

In nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis Incarnationis Domini Noſtri Ieſu Chriſti anno DCCCLIV. anni imperii Domini Hlodovici Imperatoris Auguſti VI. indictione IV. dum Conventum fidelium noſtrorum palatio noſtro Ticinæ Civitatis convocaretur &c. pag. 351. hæc adſunt.

RESCRIPTUM CONSULTATIONIS SEU COHORTATIONIS EPISCOPORUM AD DOMNUM HLODOVICUM IMPERATOREM

Domino glorioſiſſimo Regi Hlodovico pax, & vita, & victoria miniſtretur a Deo Patre, & Domino noſtro Ieſu Chriſto. Nos quidem in Dei nomine Angilbertus Archiepiſcopus, & Andreas Patriarcha, una cum Ioſeph Archicapellano, cum ad hanc ſynodum in Urbe Regia Ticino *congregatam* &c. poſtquam Conſultationem Epiſcoporum *pag. 355. ſequuntur.*

CAPITULA VII.

Edita poſt reſponſionem Epiſcoporum. *In nomine Dei Omnipotentis anno incarnationis Dominicæ DCCCLV. indictione III. menſe Februario, die menſis ejuſdem quarto, cum Dominus Magnificentiſſimus Hlodovicus Auguſtus apud Ticinenſem Civitatem* in Auguſtali Aula *reſideret, tractaturus &c.*

IN CONCILIO PONTIGONENSI

apud eumdem Baluzium eodem tom. 2. *pag.* 238. *hæc habentur.*

TITULUS XLVIII. SYNODI PONTIGONENSIS.

Synodus, quæ fuit acta apud Ticinum Palatium *anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVI. indictione IX. menſe Februario, & poſtea fuit confirmata ipſa Synodus apud Pontigonem cum Miſſis Domni Apoſtolici Ioannis, aliiſque multarum Provinciarum Epiſcopis.* Et in fine actus confirmatæ electionis Imperatoris Karoli additur *eadem pag.* 238. *col.* 2.

Acta

Acta ſunt hac in Palatio Ticinenſi *anno Domni DCCCLXXVI. Regni Domni Imperatoris Karoli Hlodovici Auguſti pia memoria filii in Francia XXXVI. Imperii primo indictione IX.*

Ex his conſtat, *Regiam Ticinam* fuiſſe Regium Palatium ſejunctum ab Urbe Ticinenſi: quod primus obſervavit Joannes Mabillonius in Itinere Italico tom. 1. pag. 219. ex ſubſcriptione diplomatis Berengarii Imperatoris Theodelaſio Abbati Bobienſi data. *XIX. Kal. Novemb. ann. Inc. DCCCCIII. Regni ſui XVI. actum* PAPIA CIVITATE PALATIO TICINENSI. Cui diplomati alia poſſunt adiungi ex Bullario Caſſinenſi Cornelii Margarini tom. 1. pag. 7.: ubi extat diploma Deſiderii, in cujus fine legitur: *Data Ticino in Palatio anno* 762., & pag. 9. aliud diploma anni 765. habet *actum Ticino in Palatio*. pag. 10. in diplomate Aldelgiſi filii ejuſdem Deſiderii *anno 766. actum Ticino in Palatio*; & in alio ejuſdem Aldegiſi pag. 15. anni 774. *Data Ticini in Palatio*. Quod etiam XI. ſæculo ſervatum fuiſſe, apparet ex diplomate Henrici I. Imperatoris Abbati Brumienſi apud Ferdinandum Ughellum in Italia Sacra tom. 4. col. 1370. ubi: *Actum Papia in Palatio Ticinenſe anno* 1014., & col. 1495. in

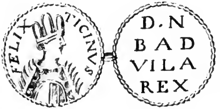
alio diplomate Arduini Regis Italiæ anno 1003. *Actum Papiæ in Ticinenſi Palatio.* Et quidem verè, poterat appellari *Regia Ticina* illa *Aula*, quæ prius *Civitatula* nempe ſermone italico *Cittadella* a Beato Laurentio Epiſcopo Mediolanenſi fuerat nuncupata, cujus verba refert Ennodius Epiſcopus Papienſis in Vita Beati Epiphanii edita cum aliis Ennodii operibus a Sirmondo tom. 1. col. 1676. Qui Beatus Laurentius perorans apud Theodericum commemorat Divinæ Miſericordiæ beneficium, quo ab obſidentibus inimicis, quibus in Ticinenſi *Civitatula* arctè cingebatur, liberatus fuit. Quem locum a ſe non rectè immutatum attulit Carolus Sigonius de Imperio Occidentis lib. 16. ſub anno 495. & hoc Regium Palatium credere fas eſt, fuiſſe illud, quod erexerat Theodericus, ut dictum eſt ſupra, quum a Theoderico ad Deſiderium, in cujus diplomatis mentio primum eſt hujus Regii Palatii ab Urbe diſtincti, non legatur alium Regem tam excelſa Palatia Ticini ædificaſſe: in his autem ingens fuit cura Theoderici, ſicuti eum laudat de hoc Ennodius in Panegyrico. *Video, inquit, inſpiratum decorem Urbium cineribus evenisse, & ſub Civilitatis plenitu-*

dine

dine palatina ubique tecta rutilare. Video *ante perfecta ædificia, quam me contigiſſet diſpoſita*. Sicque poſtea exornatum fuit illud inſigne Palatium, ut altera Urbs eſſet in Urbe; de quo inſigne eſt teſtimonium diploma Sigualdi Patriarchæ Aquileienſis apud iam laudatum Margarinum tom. 1. Bullarii Caſſinenſis pag. 16. *Datum Ticino in Vrbe Regia*, quod etiam viſus eſt agnoviſſe Sigonius lib. 6. de Regno Italiæ ſub anno 961. dum ait, *Othonem Papiæ Regiam a Berengario deſtructam reſtauraſſe*. Horum omnium ignarus Pater Euſtachius a S. Ubaldo nomen *Civitatulæ* Ticinenſis, quod ad Urbis Papienſis gloriam referendum eſſe omnes norunt, perperam ad illius dedecus transferre conatus eſt, inde arguere ſtudens Ticinum fuiſſe Urbem non decoram, ſed infimam, & anguſtam proptereaque indignam, quæ nulli Metropolitæ ſubiiceretur. Quod quam leve argumentum ſit, conſtat ex Itinerario Antonini, in quo litera C. Ticino addita inſpicitur; quæ, ut ex Philippo Cluverio Italiæ Antiquæ lib. 1. Cap. 27. adnotavimus cap. præcedenti, erat Nota magnarum Urbium; Immo ſupra alias Liguriæ Urbes eminuiſſe ſæculo V., quo tempore

Mediolanenſi Urbi paruiſſe, probare nititur idem Pater Euſtachius, probat Paullus Diaconus ad Eutropium Additus lib. 16. ex quo Oreſtem Patritium, qui Liguriæ præerat, dum Odoacer Italiam invaſit, cæteris Urbibus præteritis, intra Ticinum ſe ſe concluſiſſe, apparet. Neque Patris Euſtachii ſententiæ ſuffragari poſſunt illa Ennodii verba in Vita Epiphanii. *Aliquos tamen magnarum Vrbium incolas edax conſumebat invidia, quod tantum Oppidi Ticinenſis anguſtia habere meruiſſet Antiſtitem*; hæc enim dicta fuerunt ab Ennodio, quum Urbs ab Odoacre funditus everſa rurſus extruebatur, & ideo priuſquam eſſet ad priſtinam gloriam, & magnitudinem reſtituta, videbatur anguſta. Adveniente tamen Theoderico, jam eò creverat, ut iſte ab Odoacre perterritus, Mediolano digreſſus, potius apud Ticinenſem Urbem confugeret: qua de re teſtis eſt idem Paullus Diaconus ad Eutropii Hiſtoriam Additus lib. 16. *Theodericus itaque*, inquit, *a Verona digrediens Mediolanum pervenit, ubi dum conſiſteret, magna ad eum multitudo militum, pluresque Italiæ populi convenere. Sed paucis interjectis diebus, rurſus deditus totus exercitus, Tuffa quodam no-*

nomine inſtigante, Odoacris ſe partibus dedidit. Ea res Theodericum in tantum perterruit, ut ſe, ſuumque exercitum apud Ticinenſem Vrbem muniret. Itaque anguſtam fuiſſe, veriſimile non eſt, quæ capere debebat exercitum Theoderici, qui præterea eam amplificavit Palatio, & arce conſtructis, ut ſcribit Stephanus Breventanus de Antiquitate Papiæ lib. 2. cap. 9., ex qua poſtea exivit contra Odoacrem, quo ſubacto, tantus fuit ſplendor Ticinenſis Urbis, ut fælix fuerit appellata; quemadmodum apparet ex epigraphe numiſmatis relati a ſupra laudato Comite Mediobarbo in Occone pag. 568. quod mihi indicavit V.C. Joannes Franciſcus Sinibaldus Auximas, & mihi communicavit Pater Johannes Antonius ejuſdem Comitis filius eruditiſſimus, & mihi amiciſſimus Vir.

quem

quem nummum ad Totilam ſpectare, alio nomine Baduillam apertum eſt ex Paullo Diacono ad Eutropium Addito lib. 17. *Dehinc*, ait, *ſibi Badiulam, qui, & Totila dicebatur in regnum præficiunt*. Verum in Hiſtoria Miſcella Editionis Baſil. 1569. lib. 16. legitur *Baduvillam*.

CAP.

Digitized by Google

CAP. IV.

Scholæ Papienſes ſub Boethio floruerunt. Bernardi Sacci, Vincentii Bellovacenſis, & Gerardi Voſſii de primo anno Epiſcopatus Ennodii opinio reiicitur. Ennodius Papiæ Magiſtrum geſſit; ejuſdem locus illuſtratus contra Sirmondum. Studium Epiphanii Ticinenſis Epiſcopi pro reſtaurandis moribus, & ſcientiis.

INter cæteras hujus Urbis laudes ſitu, & ubertate ita fœlicis, ut horreum Romanorum, & hortus Liguriæ aliquando nuncuparetur, maxima illa fuit, quod in ea liberales artes ſemper floruerint; quamvis ſolum ſub Karolo Magno, ibi publicas Scholas fuiſſe inſtitutas vulgò credatur. Horum ſtudiorum initia reperire difficile eſt, cum tantum ſæculi V. eorum nobis memoria ſuperſit. Teſtatur hoc Boethii liber de Scholaſtica Diſciplina, quem Pariſiis conſcriptum putat Lupoldus Bebembergius in Opuſculo de

de Zelo Veterum Germanorum cap. II. in Biblioth. SS. PP. tom.26.pag.92. atque inde arguit Lupoldus Pariſiis illo tempore ſtudia literarum viguiſſe; ſed rectiùs aliqui dubitant, an unquam Pariſiis Boethius publicè docuerit, cum ipſe libellus de Scholarium diſciplina Ticini ſcriptus fuerit, ut oſtendunt illa verba Prooemii. *Et licet duplici genere commentorum ſim impeditus, non tamen omnino diverſorum in quaſdam Ariſtotelis, nec non aliorum Philoſophorum editiones proprioque attenuatus ſtudio, & inhumani Regis Gottorum cruciatu corroſus.* Quibus cruciatibus ſolùm Papiæ vexatum fuiſſe Boethium, legimus, ubi traditam a ſe ſcientiarum doctrinam aliæ ejus lucubrationes teſtantur. Poſtquam enim Conſulatum geſſit, Papiam relegatus fuit, & ibi plures libros ſcribere inſtituit, quos in carcerem detruſus perficere non potuit. De his meminit Petrus Bertius in Præfatione ad Conſolationem Philoſophiæ, ubi de imperfectis operibus Boethii poſt alia hæc addit; *Quanam? illa ſcilicet quæ ex Chriſtiana Religionis Miſteriis peti poſſunt; quum Boethius ſermonem iniicit de caſu, de libero arbitrio, & concordia præſcientia Divina, cum libertate arbitrii, qua tractatio uſque ad finem libri ſe*

ex-

extendit : ſequitur igitur, nondum id, quod Docere *inſtituerat, eſſe abſolutum, ſed deſiderari partem illam, quæ viam ad Cælum monſtrat, quæ ex ſola Chriſti doctrina peti debet.* Boethio ſocium fuiſſe Ennodium in publicis Scholis, teſtantur pariter, ejuſdem opera: hi enim fuerunt coævi. Boethius ſiquidem anno 526. fuit a Theoderico morte damnatus, & humatus eſt in S. Petri in Cælo aureo, ubi adhuc viſitur ejus arca cum hoc epitaphio

Meonia, & latia lingua clariſſimus, & qui
Conſul eram : hic perii miſſus in exilium.
Ecquid mors rapuit: probitas me vexit ad auras,
Et nunc fama viget maxima, vivit opus.

& Ennodius amico præmortuus eſt, quod anno 521. eveniſſe, ſcribit Guillelmus Cave in Hiſtor. Scriptor. Eccleſiaſtic. tom. 1. ſæculi Eutichiani anno 511. Unde Bernardus Saccus Hiſtoriæ Ticinenſis lib. VIII. Cap. 1. malè putat, eum obiiſſe anno 516. cum fuerit conditus Valerio V. C. Conſule, ut apparet ex illius Epitaphio, quod Ticini S. Michaelis parieti, qui ſacrario cohæret, in tabula marmorea ſculptum eſt, aliquot locis nobis reſtituendum.

Epi-

Epitaphium Ennodii

Ennodius Vates lucis redditurus in ortum,
Hoc poſuit tumulo corporis exuvias
Clarus prole quidem, generoſior ipſe propinquis
Quos functos laudem juſſit habere diem.
Reddidit hoc Cælo vivacibus ille figuris,
Cum fecit fame vivere conloquiis.
Quid mirum ſi forte caret poſt buſta ſuperſtes,
Qui conſanguineos reſtituit ſuperis?
Quantis iſte foret Mundi celebratus in oris,
Nec ſilet Occidui cardinis Oceanus.
Schiſmata conjunxit dudum diſcordia legi;
Atque fidem Petri redidit Eccleſiis.
Pollens eloquio Doctrina nobilis arte
Reſtituit Chriſto innumeros populos.
Largus, vel ſapiens diſpenſatorque benignus
Divitias credens, quas dedit eſſe ſuas.
Templa Deo faciens himnis decoravit, & auro,
Et paries functi dogmata nunc loquitur.
Depoſitus ſub D. XVI. Kal. Aug. Valerio V.C.

Conſule: quod immutavit Ferdinandus Ughellus Italiæ Sacræ tom. 1. part. 2. in Vita B. Ennodii loco Valer. ponens Stas. ut etiam literam D. quæ diem indicat, omiſit Pater Romualdus in ſua Papia Sacra part. 1. pag. 29.

Anno

Anno CDXC. Ennodium in *Epiſcopali* Cathedra ſediſſe prodidit Bernardus Saccus Hiſtor. Ticinenſis eodem cap. 1. atque etiam Bellovacenſis, & Gerardus Voſſius, atque Stephanus Breventanus de Antiquitate Papiæ lib. 2. in Vita Ennodii, quos erraſſe rectè obſervavit Sirmondus in notis ad dictionem V. ejuſdem Ennodii, quia hoc tempore ipſe Ennodius annum XVI. excedere non poterat, ut ait ille. *Qui enim potuit illo anno Epiſcopus creari, qui anno proxime antecedente quo Italiam ingreſſus eſt Theodericus ſexdecim tantum erat annorum? aut quomodo imponi, tunc potuit Cathedra Ticinenſi, quam adhuc regebat, & aliquot poſt annis rexit Epiphanius, ac poſt Epiphanium Maximus, quem Synodo palmari interfuiſſe monuimus?* Hoc etiam confirmat Sigonius de Imperio Occidentis lib. 16. anno 501. quo adhuc Maximum Papiæ Epiſcopum fuiſſe prodit. Antequam *Epiſcopatu* exornaretur Ennodius, pluribus annis Diaconatu fulſit ſub Epiphanio a quo unicè diligebatur; Hoc tempore, quantum excoleret artes liberales, pluribus ſuis Dictionibus teſtatus eſt; & in aliquibus earum de Scholis, publicoque *Auditorio* frequentiſſima mentio; & præſertim in VII.
acta

acta in Dedicatione *Auditorii*, quando ad forum translatio facta eſt, cujus hic partem afferam. *Ad Vos revertor, quibus paterna conventus affectione vocem debeo commonentis. Reddite Vos ſtudendo origini, reddite natalibus lectione. Naturæ lucem jubar dictionis oſtendat. Multiplicate ſuffectu ſcientiæ parentum titulos: ornate eruditione majorum decora: Fulvi nobilitatem metalli niſi ad unguem manus ducat Artificis, maternis pene hebetatur tenebris: & ſi magiſtra politione non venuſtetur, nihil ei prodeſt ſublimitas, quam vena conceſſerit. Adiuvatur quidem Doctoris inſtantia dotibus ſanguinis mundioris; ſed niſi limata non rutilant illa, quæ ſe erigunt prærogativa naſcendi &c. Habetis prævium eloquentiæ, morumque Doctorem. Currite proſapia ſtimulis incitati, & cum Vos ad agonem præmia promiſſa perduxerint, mei meminiſſe dignamini, quia ſunt, quæ a Vobis poſt cæleſtem retributionem ſuffragia hortator accipiet.* Hanc in publico *Auditorio* recitatam ab Ennodio, compertum eſt; ſed de Auditorio Romano hic loqui putat Sirmondus in notis. At ego hac *Dictione* perpenſa Sirmondo non ſubſcribo, nec ſubſcribendum puto ab Eruditis Viris, quibus uſqueadhuc igno-

ignotum credo Eunodium Romæ publicum præceptorem egiſſe, quemadmodum ex laudato loco, & ſequentibus ipſe profitetur. *Hæc ſunt, quæ Vos noſtris licuit vocibus admoneri. Vos diligentiam pectoris mei expendite conſideratione verborum. Non phaleratus ſermo, non illecebroſa tantum, & depicta fucis narratio delectet. Quærite apud me, non blanda, ſed neceſſaria, non delitioſa, ſed fortia. Nunquid juvat pompam texere Præcepta daturum?* & paullo poſt. *Deus tamen voti ſe comitem jungat; & quod novellis* Præceptor *commendo ceſpitibus, in pomis tanquam de hæreditaria poſſeſſione decerpam.* Fortè in hac divinavit Sirmondus ex illis verbis. *Vincta hic ora teneat mens captiva. Non agnoſcit forum Romani Populi, non liberalis eruditionis gymnaſium, qui adhuc quaſi in ſeceſſibus conticeſcit.* Sed forum Romani Populi ex iis, quæ dicebantur,ductum hic ab Ennodio, ſatis conſtat; nam ex his verbis, *qui quaſi in ſeceſſibus conticeſcit*, apparet eum hic loqui de populo paullo ante ob incendium Urbis ſub Odoacre exule a Patria, vel adhuc trepidante ad illas, & alias ærumnas perlatas ſub Theoderico, quæ omnia Romæ nequeunt convenire; in qua nunquam, ut dictum eſt, legitur

Ennodium præceptoris munere functum eſſe. Eum autem Papiæ jam conſecratum Diaconum morari oportebat; hocque eodem tempore erat Epiphanio Epiſcopo perpetuus comes; qui eadem cura, qua ad componendum Regnum incumbebat Theodericus, ut legitur apud Sigonium de Imperio Occidentis lib. 16. ſub annis 494., & 495. Ticinenſem Urbem ad priſtinum decus reſtituere properabat, præſtantiſſimo quoque Viro e dirutis Liguriæ oppidis, ut ait Sigonius, eò accito, etſi alii plures Viri doctiſſimi jam adeſſent in Urbe, ut in Vita Epiphanii ſcripſit idem Ennodius. *Fuit*, inquit, *Silveſter Archidiaconus ea tempeſtate homo in vetuſta diſciplinarum inſtructione probatiſſimus. Fuit Vir inſigniſſimus Bonoſus presbiter, tam Nobilis ſanctitate, quam ſanguine. Fuere alii, & numero plures, & virtute præſtantes: quorum idcircò facio mentionem, quia parva laude dignus, qui tantum miſeris antefertur*. Hiſque alios plures adjunxit Epiphanius, quos ſelegit ex finitimis Urbibus, ut noſtræ memoriæ tradidit ipſe laudatus Ennodius eodem loco. *Parum tamen credebat poſſe ſufficere, ſi poſt ruinam omnium Liguriæ Civitatum Ticinus ſuis contenta indigenis exultaret; cœpit vicinarum Urbium finitimos*

timos quoſque de civibus floſculos legere, atque ad ſuos hortos cultor diligens plantaria, jam probata portare de quibus frugi, & idoneus aptiſſima caperet poma poſſeſſor.

Ex hac diligentiſſima cura Epiphanii pro literarum, & morum inſtauratione in Urbe mox reſtituta ſatis apparere credo ibi literas maximè floruiſſe, & Ennodium in ea ſcientias cum cæteris docuiſſe, ſicuti *dictione VI.* Carminum lib. 1. poſt ejus reditum a Synodo Palmari cum Maximo, iterum Ticinenſibus ſe Magiſtrum profitetur, atque in ipſa nimiam venuſtatem eloquii in docendo excuſat his verbis. *Dicam ergo libens muſico ſtylo gaudia mea, quorum perfectionem maximis promitto me Deo adnitente eloquii literis nunciaturum: Pulſabunt me oblatrantium venena linguarum; ſed profeſſionis, & ingenii exercitiis aggregabo quicquid contra accuſati meritum maledictor ingeſſerit, &c. Hinc ad clariora digredientibus* DIVINORUM PATESCUNT SECRETA LIBRORUM *quorum januam ſenſu pulſante dum reſerat populus ſe Duce pervium facit iter ignoratum: dum faſtidioſos eloquii ſplendore, parum doctos fabricata latinitate, & ut ajunt artifici ruſticitate perducit. Quis talem ſalutis non diligat judi-*

cem non ſequatur, qui neceſſariis dulcia dulcibus ſevera miſcendo amara vitæ dogmata, & velle cogit invitos? ſed iſtinc cœpti compleantur honeſta propoſiti. Apud ſcientes rerum loquimur. Res virtutis eſt gaudium continere: Secundæ diligentiæ per elaboratum tramitem luculentæ dictionis oſtendere. Hodie maximè cum mei portio limen ingreſſa facundiæ dat parenti exultatione eloquentiam, quam negat ingenium, cum dicat cauſa, quod natura non præſtitit. Macte inſignium adoleſcens virtutum, qui in cano flore pomorum numerum monſtras. Das pellere afflictionis glaciem, & ad vernum me dictionis invitas. Nam dum quod tu debes STUDIIS *ego impendo* lætitiæ *puto ambo proficimus. Simile eſt enim rudem inſtituere, & ad declamationis affectum revocare jam deſidem*. Ex his cæteras quoque Dictiones VIII. nempe IX. & X. non alibi quàm Ticini actas cenſendum eſt. Neque Scholas, quæ illa ætate florebant Ticini ſolum *Epiſcopales* fuiſſe quis credat; nam quamvis teſte D. Paullo Epheſ. 4. ab incunabulis Eccleſiæ Scholæ iſtæ viderentur in uſu, in quibus Epiſcopi ipſi Grammaticam ſæpe docebant, ut de vetuſta hujuſmodi Eccleſiæ Alexandrinæ diſciplina docuit Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ

cap.

cap. 10. tamen majores & *univerſales* fuiſſe Scholas Ticinenſes Ennodii tempeſtate probant ſcientiæ, quas in his tractatas fuiſſe erniitur ex allatis Ennodii dictionibus, in quibus non ſolum de Philoſophia, & Grammatica, ſed de Divina pagina, & de Iure Civili agi videtur. Et forſan has Scholas cum regis privilegio inſtitutas a Theoderico conjici poſſet, cum non minus erga Ticinenſem Urbem fuerit ille liberalis quam erga Ravennatenſem, ubi Gymnaſium Theoderici tempore, Boethio, & Caſſiodoro ſuadentibus, inſtitutum fuiſſe refert Rubeus Hiſtoriæ Ravennat. lib. 3. pag. 161.

CAP. V.

Petrus Piſanus in Vrbe Papienſi Magiſter Pariſios accitur a Karolo Magno; Ante hujus adventum in Italiam florebant Papiæ liberales artes. In ea celebris diſputatio Petri Piſani cum Julio Judæo. Joannes Albinus Scotus Papiam mittitur a Karolo Magno ut ſubliomiores ſcientias traderet, hocque pluribus antiquis Scriptoribus comprobatur.

ENnodio, & Boethio vita functis regnante Theoderico, num floruerint Ticini publicæ Scholæ nobis ignotum. Ipſas defeciſſe non levem præſtat aliquibus conie cturam irruptio frequens Gotthorum, & Langobardorum, a quibus miſerrimè devaſtata Italia omnes ferè humani mores fuerunt deleti graſſante barbarie: ſed adhuc ſævientibus bellis ipſas non corruiſſe nobis ſuadere videtur Paullus Diaconus, qui in Hiſtoria

ſtoria Langobard. lib. 6. cap. 4. ſcribit ſub Cunibertho, qui regnavit prope finem ſeptimi ſæculi, floruiſſe in arte grammatica Felicem patruum Fabiani, qui fuit ejuſdem Paulli Magiſter; & octavi ſæculi nobis teſtis eſt Alcuinus, qui epiſtola 15. edit. Quercetani, ſeù Ducheſnii pag. 1511. hæc ſcribit ad Karolum Magnum. *Dum ego Adoleſcens Romam perrexi, & aliquantos dies in Papia regali Civitate demorarer, quidam Judæus Julius nomine cum* Petro Magiſtro *habuit diſputationem, & ſcriptam eſſe eamdem controverſiam audivi in eadem Civitate. Idem Petrus fuit, qui in Palatio Veſtro Grammaticam docens claruit.* Ex quo forſan loco Alcuini Franciſcus de Mezeray Hiſtoriæ Galliæ tom. 1. pag. 400. editionis 1685. adnotavit, Karolum Magnum anno DCCLXXIV. miſiſſe Papiam Joannem alterum ex Monachis, qui e Scotia Pariſios acceſſerant, ut ſtabiliret in ea ſcholas ſcientiarum ſublimium, quia, ut is gallicè inquit. *Les arts liberaux y floriſſoient deia, & il en avoit fait venir Pierre Piſon, qui lui avoit enſeignè la grammaire.* Quod eveniſſe circa annum 769. docet Karolus Egaſſius Bulæus Hiſtor. Univerſit. Paris. tom. 1. pag. 92. quo tempore Karolus Magnus, li-

terarum prorſus ignarus, regnare cœpit cum Karolo Manno fratre ſuo. Quare probari nequit Quercetani ſententia dicentis in indice operum ipſius Alcuini, hunc fuiſſe Papiæ adhuc adoleſcentem, quum ibi Curia Karoli Magni Francorum Regis adhuc eſſet; Nam ſolum anno 774. Karolus Deſiderium ſubegit, & jam ante acciverat Petrum Piſanum in Galliam, ut ipſum inſtrueret. Quo tempore ad Regem fuerunt a Pontifice miſſi aliqui libri, ut ex Epiſtola, quæ extat apud Duchesnium tom. 3. Hiſtoriæ Francorum pag. 743. *Direximus etiam Excellentiſſimæ Præcellentiæ Veſtræ, & libros quantum reperire potuimus, ideſt Antiphonale, Reſponſale, inſimul Artem grammaticam Ariſtotelis, Dioniſii Areopagitæ libros, Geometricam, Ortographicam, Grammaticam, omnes græco eloquio Scriptores, nec non & horologium nocturnum.* Nec propterea, quod ſolum ad Regem docendum grammaticam fuerit Petrus Piſanus Papia accitus in Galliam, putandum eſt ſolum has humiliores artes tunc floruiſſe in Papienſibus Scholis. etenim ex diſputatione, quam Petrus habuit cum Julio Judæo conſtat hic fuiſſe locum diſputandi de altioribus ſcientiis. Multo autem tempore docuiſſe Petrum Piſa-

Piſanum Papiæ ſatis probatur ex eo, quod jam ſenex fuit vocatus in Galliam, ut ex Hiſtoria Eginardi conſtat apud Ducheſnium tom. 2. pag. 102. *In diſcenda*, inquit Eginardus, *Grammatica Karolus Petrum Piſanum Diaconum ſenem audivit, in cæteris diſciplinis Albinum cognomento Alcuinum item Diaconum de Britannia Saxonici generis hominem, Virum undequaque doctiſſimum Præceptorem habuit: apud quem Rhetoricæ, & dialecticæ, præcipuè tamen Aſtronomiæ ediſcendæ plurimum, & temporis, & laboris impertivit.* Hiſce imbutus doctrinis Karolus Magnus ab Adriano primo, cujus virtutes ſibi propoſuerat imitandas, rogatus in Italiam cum exercitu venit, & ſubacto Deſiderio, totaque Italia devicta, poſtquam rediit Pariſios, maximo literarum amore exarſit. Quumque duo Pariſiis adveniſſent cum mercatoribus Monachi e Britannia ſapientiam venalem ſe habere jactantes, Karolus vnum ex iis Pariſiis retinuit, alterum Papiam transmiſit, ut, ibi ſublimes ſciencias profiteretur; Cujus rei cum pauci nobis antiqui ſuperſint teſtes, operæ pretium duxi monumenta eorum, qui hoc nobis tradiderunt, colligere, & lectoribus evulgare.

Agmen ducit Notkerus Balbulus Sangallenſis

lenſis Monachus, ut ſcribit Goldaſtus, cujus Hiſtoriam Sangallenſem, e veteribus Bibliothecis Germanicis erutam, in lucem emiſit Henricus Caniſius anno 1601. ipſamque tom. 2. Hiſtor. Scriptor. Francor. retulit laudatus Ducheſnius pag. 107. Notkerus igitur ad Karolum Craſſum Imperatorem Ludovici Regis Germaniæ filium, Nepotem Ludovici Pii, Pronepotem Karoli Magni, de iſto hæc ſcribit cap. 1.

Omnipotens Regum diſpoſitor, Ordinatorque Regnorum, & temporum, cum illius admirandæ ſtatuæ pedes ferreos, vel teſtaceos comminuiſſet in Romanis; alterius non minus admirabilis ſtatuæ caput aureum per illuſtrem Karolum erexit in Francis. Qui cum in Occidui Mundi partibus ſolus régnare cæpiſſet, & ſtudia literarum propemodum eſſent in oblivione, contigit duos Scotos de Hibernia cum mercatoribus Britannis ad littus Galliæ devenire, Viros, & in ſæcularibus, & in ſacris Scripturis incomparabiliter eruditos. Qui quotidie cum nihil oſtenderent venale ad convenientes emendi gratia turbis clamare ſolebant. Si quis ſapientiæ cupidus eſt veniat ad nos, & accipiat eam, nam venalis eſt, apud nos. *Quam tamen idcircò ſe venalem habere profeſſi ſunt, quia populum*

pulum non gratuita, ſed venalia mercari viderunt; ut ſic vel ſapientiæ ſicut cæteris rebus coemendis eos incitarent, vel ſicut ſequentia probant per tale præconium in admirationem verterent, & ſtuporem. Denique tandiu conclamata ſunt iſta, donec ab admirantibus, vel inſanos illos putantibus ad Karoli Regis ſemper amatoris, & cupidiſſimi ſapientiæ perlata fuiſſent. Qui ſub omni celeritate ad ſuam eos præſentiam evocatos interrogavit, ſi verè ut ipſa fama comperit ſapientiam ſecum haberent. Qui dixerunt, & habemus eam, & in nomine Domini dignè quærentibus dare parati ſumus. Qui cum inquiſiſſet ab illis, quid pro ipſa peterent, reſponderunt: loca tantum opportuna, & animas ingenioſas, & ſine quibus iſta peregrinatio tranſigi non poteſt alimenta, & quibus tegamur. Quo ille percepto ingenti gaudio repletus. primum quidem apud ſe utrumque parvo tempore tenuit; poſtea verò, cum ad expeditiones bellicas urgeretur, unum eorum nomine Clementem in Gallia reſidere præcepit, cui & pueros nobiliſſimos, mediocres, & infimos ſatis multos comendavit, & eis prout neceſſarium habuerunt victualia miniſtrari præcepit, habitaculis opportunis ad habitandum deputatis. Alterum verò in Italiam direxit, cui & Mo-

naſte-

naſterium Sancti Auguſtini, juxta Ticinenſem Urbem *delegavit, ut, qui illuc ad eum voluiſſent ad diſcendum congregari, potuiſſent*. Hæc etiam tradidit Vincentius Bellovacenſis præceptor Ludovici IX. qui in ſuo Speculo Hiſtoriali, quod perduxit ad annum 1244. & obiit anno 1256. ex authoritate Helinandi, & Chronici Arelatenſis, concludit. *Karolum Magnum reſidere feciſſe Clementem in Gallia. Alterum verò in Italiam direxiſſe, cui, &* Monaſterium S. Auguſtini juxta Ticinenſem Urbem *delegavit, ut illinc, ſi voluiſſent, ad diſcendum congregari poſſent*. Huic acceſſit Lupoldus Bebembergius, qui claruit ſub Lodovico IV. Imperatore, & Benedicto XII. Pontifice Maximo anno Dom. 1340. circiter. Hic in ſuo Opuſculo de Zelo Veterum Germanorum ad Rudolphum Saxoniæ Ducem cap. 2. in Biblioth. Patrum tom. 26. hæc habet. *Sciendum eſt quod quædam Chronica referunt; quod duo Monachi Scoti de Hybernia in Scripturis Sacris, & in ſæcularibus eruditi de Britannia ad littus Galliæ pervenerunt, qui quotidie ad populos emendi gratia convenientes clamabant dicentes: Si quis ſcientiæ cupidus eſt veniat ad nos, & accipiat eam, nam venalis eſt apud nos. Tandiu conclamata ſunt*

iſta,

iſta, donec ab hujuſmodi ſermonem admirantibus ad Karoli Magni glorioſiſſimi Regis audientiam ſunt prolata. Qui celeriter illos ad ſuam præſentiam evocatos, quid pro ſcientia peterent requiſivit. Qui prò ipſa, loca tantum opportuna, & fælicia ingenia, ac pro victu, & veſtitu neceſſaria ſe petere reſponderunt. Quo audito ille ingenti repletus gaudio unum eorum in Italiam, cui Monaſterium S. Auguſtini apud Papiam *commiſit, ad docendum direxit. Alterum verò Clementem nomine, cui ad docendum multos pueros comendavit, fecit in Gallia Pariſiis reſidere, eidem, & pueris victualium neceſſaria miniſtrando.* Sæculo XIV. eadem quoque adnotavit Cardinalis Franciſcus Zabarella in Clementina prima de Magiſtris: & Anno 1450. D. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus ejuſdem Chronicæ Arelatenſis meminit in 2. parte Hiſtoriæ tit. 14. cap.4. §. 12. Ita etiam Henricus Pantaleo de Viris Illuſtribus totius Germaniæ part. 2. in Karolo Magno primo Imperatore German. hæc ſcribit. *Karolus Magnus Alcuini conſilio uſus duo celeberrima Gymnaſia literarum inſtituit, alterum in Occidentali Francia Pariſiis, alterum* Papiæ *in Italia, quæ liberaliter dotavit, atque Viris doctiſ-*

ctiſſimis ornavit. Hos ſequitur Jacobus Middendorpius Academiarum Celebrium lib. 4. pag. 45. ubi de Papienſi, & pag. 359. lib. 6. agit de Pariſienſis Academia; & pariter pluribus antiquis Authoribus Papienſe Gymnaſium a Karolo Magno erectum ſtatuit. Quod etiam confirmat Guidus Panzirolus de Claris Legum Interpret. lib. 4. cap. 1. ubi eam Ticinenſem Academiam a Karolo Magno fuiſſe conditam, ipſe quoque tradit; quod poſtea non rectè immutat cap. 5. agens de Pariſienſi Academia, dicens Karolum Magnum, non eò miſiſſe Monachum illum, ſed ipſum ſecum duxiſſe, quando venit in Italiam. Plures alios teſtes afferre poſſem, ſed cum ſint poſterioris ævi, miſſos facio.

CAP.

Digitized by Google

CAP. VI.

Monachum Papiam, miſſum a Karolo Magno, nomine Joannem Albinum fuiſſe confirmatur. Monachus Sangallenſis, ac plures alii Hiſtorici veteres illuſtrantur.

DE nomine, quo appellabatur Monachus ille, qui miſſus fuit Papiam a Karolo Magno, inter ſe diſſident Authores. Veteres enim, contenti narraſſe hiſtoriam adventus Monachorum ex Hybernia in Galliam, illud prætericrunt. Hinc licet Sangallenſis, aliique Albinum vocent, aliqui tamen eum appellant Joannem. Robertus Gaguinus Franciæ Hiſtoriographus, qui ab anno 1470. ad 1501. floruit, in Vita Karoli Magni, poſt illorum Monachorum Hiſtoriam, hæc habet. *Intellexit Imperator ingenuam hominum mentem, eoſque cum aliquot dies apud ſe retinuiſſet, Claudium, cui nomen erat Clemens, Pariſiis converſari, & generoſos adoleſcentes bonis diſciplinis inſtituere jubet. Joannem verò* Papiam *miſit.* Verum Joannes

nes Aventinus lib.4 Annalium Bojorum, quem circa annum M. D. vixiſſe apparet, ſic ait de Karolo Magno. *Liberalia literarum ſtudia, pene jam, ut ipſe ait in curia maiorum obliterata inſtaurare ſummopere conniſus eſt; & ut ſui exemplo ad ea amplectenda cæteros invitaret, ex Hybernia duos Scotos Clementem, & Albinum accivit, ut tum erant tempore eruditiſſimos. Item ex Anglia alterum Albinum evocavit. Albinum Scotum* Ticinum *miſit, ibique ludum literarium aperire juſſit.* Tamen Polydorus Virgilius lib. 4 Hiſtoriæ Anglicanæ in fine de Achaio Scotiæ Rege loquens. *Ille item*, inquit, *ad Karolum Magnum, qui novas conditurus Academias ad ſe, ab extremis uſque Orbis partibus eruditos Viros, advocabat Clementem*, & Joannem *homines doctiſſimos miſit, per quos Karolus poſtea, & Lutetiæ, &* Ticini *bonas artes cunctos mortales docendos curavit.* Franciſcus de Mezeray diligens Galliarum rerum Hiſtoricus tom. 1 Hiſtoriæ Franc. pag. 400. Joannem pariter appellat Monachum illum, nullo attamen relato antiquitatis monumento in hujus rei teſtimonium. Dubium ergo ex hiſtoricis, num appellaretur Albinus, vel Joannes. In hac re non minus antiqua, quam obſcura,

ut

ut ego quoque ſententiam meam interponam, utroque nomine vocatum fuiſſe opinor, nempe *Joannem Albinum*, quemadmodum Alcuinum Karoli Magni Præceptorem Flaccum, Albinum nuncupatum ſcribit Joannes Mabillonius initio Elogii B. Alcuini Abbatis Sancti Benedicti ſec. 4. part. 1. duplici nempe Monachi nomine confuſa hiſtoriæ veritate. Hujus quoque ſententiæ eſt Vir Doctiſſimus Jacobus Uſſerius in Præfatione ad Epiſtolas Hybernicas, qui poſtquam de duobus Monachis ab Hybernia in Galliam profectis, & de Clemente eorum altero verba fecit, ſic proſequitur. *Socium autem illius Albinum apud Italos in Vrbe Ticinenſi, ſivè Papienſi a Rege Karolo collocatum ab Albino Anglo in loco jam citato clarè ſeparat Notkerus, neque alium Ioannem illum Albinum eſſe exiſtimaverim cui Rethorica præcepta inſcripta ſe vidiſſe teſtatur Georgius Buchananus Rerum Scoticarum lib. 4. in Rege Achaio, quæ Albino Flacco ſivè Alcuino vulgo tribuuntur.*

Sed quinam Joannes hic fuerit ſatis non patet, cum & de aliis duobus Monachis, eodem nomine appellatis, mentio fiat in Galliarum hiſtoriis. Unus fuit Joannes Erigena, præceptor Karoli Calvi, quem malè ſenſiſſe

de fide Catholica probat hæc Epiſtola Nicolai Papæ ad eumdem Karolum ſcripta anni. III. Pontificatus. *Relatum eſt Apoſtolatui noſtro, quod opus B. Dioniſii Areopagitæ, quod de Divinis, vel cæleſtibus Ordinibus græco deſcripſit eloquio, quidam Vir Ioannes natione Scotus nuper tranſtulit in latinum, quod juxtà morem Eccleſiæ nobis mitti, & noſtro judicio debuit approbari. Præſertim, cum idem Ioannes multæ ſcientiæ eſſe prædicetur olim, ſed non ſanè ſapere in quibuſdam frequenti rumore dicatur. Hinc eſt, quod Dilectioni Veſtræ vehementer rogantes mandamus quatenus Apoſtolatui noſtro prædictum Ioannem repreſentari faciatis, aut certè Pariſius in ſtudio cujus Capital (Rector) jam olim fuiſſe perhibetur morari non ſinatis; nè cum tritico ſacri eloquii grana zizaniæ, & lolii miſcere dignoſcatur, & panem quærentibus venenum porrigat.* Quapropter, ut hanc hæretici notam, jam contra ipſum in Galliis vulgatam aufugeret, eum ſe contuliſſe ad Regem Elfridum putat Rogerius Hovendenſis in priori parte Annalium, ubi hujus Joannis plura deſcribit; de quo alia in Annalibus Eccleſiæ Anglicanæ anno 883.: ſed hunc non fuiſſe illum Joannem miſſum Papiam a Karo-
lo

lo Magno non eſt ambigendum, quia circa annum 780. ille fuit miſſus. Quæ vero dicuntur de iſto Joanne Erigena, evenerunt circa annum 860. Alter eſt Joannes, qui cum aliis tribus Monachis Pariſienſem Academiam inſtituit: de quibus Vincentius Bellovacenſis lib. 23. Speculi Hiſtorialis cap. 173. *Fueruntque Pariſiis*, inquit, *hujus ſtudii fundatores Monachi IV. Bedæ diſcipuli, ſcilicet Rhabanus, & Alcuinus, Claudius, & Joannes Scotus*. Bellovacenſem ſequi videtur D. Antoninus, qui in 2. part. hiſtor. tit. 14. cap. 4. §. 12. hæc ſcribit. Fuerunt autem Pariſiis fundatores hujus ſtudii IV. Monachi, Bedæ diſcipuli, ſcilicet Rhabanus, & Alcuinus, Claudius, & Joannes Scotus. Neque tamen iſtum Joannem fuiſſe miſſum Papiam, ſed alium *Joannem Albinum Scotum*, alium ab illis, judicandum credo, quem etiam Joannem Melroſium appellat Mezeray, qui omnium erat doctiſſimus teſte Polydoro Vergilio lib. V. Hiſtor. Anglicanæ. Niſi fortaſſis, ut alibi innui, miſſus quidem fuerit Ticinum Joannes Albinus Scotus ante annum 780. qui deinde accitus Pariſios, dum ibi Academia publica inſtitueretur, demum fuerit ſuæ Academiæ Ticinenſi reſtitutus. Ex his, quæ ſcribunt Aven-

tinus, & Polydorus Vergilius, poteſt dubitari de veritate adventus illorum duorum Monachorum eo modo, quo deſcribitur a Sangallenſi, cum ambo affirment fuiſſe vocatos a Karolo Magno: ſed quum, & alios fuiſſe accerſitos ab eodem Rege apertum ſit, qui ejuſdem nominis erant, & Sangallenſis Hiſtoria ſatis ab antiquis ſit approbata, revocari nequit in dubium, quod latius contra Joannem Launojum confirmabitur infra cap. X.

CAP.

CAP. VII.

Adventum Ioannis Albini Scoti Papiam contigiſſe circa annum 780. oſtenditur, & contraria ſententiæ confutantur.

POlydorus Vergilius Hiſtoriæ Anglicanæ lib. V. Joannem Albinum Papiam acceſſiſſe eodem anno 792. quo in Galliam advenit, nobis tradit. *Fuit*, inquit, *is annus ſalutis noſtræ circiter 792. cum duos ferunt Monachos ex Hybernia, ſive ex Scotia, ut quibusdam placet in Galliam delatos, ſe ſapientiam venalem habere magna voce teſtantes, mercedis loco cibaria, & veſtiaria duntaxat petiiſſe, & iſtorum alterum, qui Clemens nominabatur a Karolo Lutetiæ retentum, eique ex omni ordine Civitatis traditos juvenes in diſciplinam: Alterum verò in Italiam tranſiiſſe, &* Ticini *docuiſſe.* Sed hos Monachos multò ante veniſſe Pariſios clarum eſſe puto, non ſolum enim anno 792. jam illuc advenerant Monachi illi, ſed jam ante florebat Pariſiis ſtudium inſtitutum a Karolo Magno, ut ſcribit Martinus Polonus in Adriano Pontifice ad an-

num 787. his verbis. *Hoc tempore floret Albinus, qui & Alcuinus Karoli eruditor; hic genere Anglicus fuit ingenio clarus, & philoſophia excellentiſſimus non tantum ſcientia, ſed etiam morum honeſtate præclarus. Ab eo Karolus didicit omnes artes liberales, qui etiam ſtudium de Vrbe Roma Pariſios tranſtulit, quod de Græcia illuc translatum fuerat a Romanis.* Quam tranlationem licet eveniſſe anno 791. affirmet Joannes Baleus Anglus in ſuo libro de Scriptoribus Anglicis, ubi aît: *Gymnaſium ex Roma circiter annum ſalutis 791. Lutetiam Pariſiorum tranſtulit, quod & illuc Athenis perſimili prius cura venerat, & conjectis primum ſtudii fundamentis per Ioannem, & Claudium mirificè illud lecturis colluſtrabat publicis.* Tamen eveniſſe anno 787. probat Scriptor S. Eparchii Engoliſmenſis ad annum 787. *Quo anno*, inquit, *Karolus Magnus, cum Romam rediiſſet ad viſendum Pontificem Adrianum, plures Romæ Pariſios ſecum duxit Cantores, & Grammaticos, & Domnus Rex Karolus iterum a Roma artis grammaticæ, & computatoriæ magiſtros ſecum adduxit in Franciam, & ubique ſtudium literarum expandere juſſit.* Quos autem ſecum adduxit Karolus, duo fuerunt *Petrus, & Romanus* cantuum, & ſeptem libe-

ra-

ralium artium paginis abundè inſtructi, ut teſtatur Enkecardus junior Monachus Sangallenſis in lib. de Caſibus S. Galli cap. 4. At Franciſcus de Mezeray in Hiſtor. Franc. tom. 1. pag. 400. ſub anno DCCLXXV. miſſum fuiſſe Ticinum illum Monachum tradit: quem tamen erraſſe puto, cum vix hoc anno Karolus Magnus univerſa potitus fuiſſet Italia, nec credibile eſt illum Papiam accerſitum eſſe ad humaniores artes tradendas ante Deſiderium ſubactum. Propterea, nec anno 775. ut vult Mezeray, nec anno 792. ut tradit Polydorus Vergilius, hoc contigiſſe, ſed intra annum 775. & 780. acceſſiſſe Clementem, & Joannem Albinum Pariſios cenſeo, & propterea circiter hoc tempus Joannem miſſum Papiam. Ad hoc luculenti teſtes mihi eſſe videntur Galliarum Hiſtorici, qui vel ab Alcuino inſtitutas Scholas Pariſienſes ferunt; vel hunc in Galliam acceſſiſſe, poſtquam audivit bene receptos Clementem, atque Joannem Albinum, ut ſcribit Monachus Sangallenſis in ſua Hiſtoria cap. 1. Cumque ſecundum Alcuini adventum contigiſſe circa annum 780. poſtquam latius floruere literæ in Galliis, re diligenter examinata, probet Mabillon. in Actis SS. Ordin. S. Benedict. ſæ-

cul. 4. part. 1. in Elogio B. Alcuini pag. 168. ſequitur ante annum 780. florere cœpiſſe literas Pariſiis cum Petri Piſani, tum Clementis ſtudio, atque opera, ut dictum eſt cap. 5. & ſic ante annum 780. illos Monachos acceſſiſſe in Galliam, & Joannem Albinum Papiam miſſum a Karolo Magno. Quamobrem rectè obſervaſſe videtur Bulæus tom. 1. Hiſtoriæ Univerſit. Pariſ. pag. 93. dum ait; *Quod ſub anno 779. Pariſiis convenerunt Doctores Angli, ſcientiam venalem habere clamitantes*. Quo factum fuit, ut ſub anno 781. levis adhuc fama eſſet Pariſienſis ſtudii apud exteros; & ideò, cum eodem anno conſtitutum fuiſſet conjugium inter Rotdrudem filiam Karoli Magni, & Filium Conſtantini Imperatoris Orientis, Irenes Imperatrix Eliſæum Eunuchum, & Notarium, qui Græcorum literas, & linguam, receptoſque per Imperium Romanum mores eam edocerent, reliquit, ut ex Theophane tradit Karolus Cointius Annalium Francorum tom. 6. n. 3. ſub anno 781. licet anno 775. qui fuit ſecundus Conſtantii, & Irenes, aſſerat hæc eveniſſe Paullus Diaconus in Hiſtoria Miſcella lib. XXIII. edit. Baſil. anni 1569. qui neque diſiunctos fuiſſe tradit Eliſæum, & Notarium,

Eli-

Eliſæum inquiens *Eunuchum*, *atque notarium*. Qui Eliſæus, atque Notarius illi fortè fuerunt, qui poſtea literas græcas docuerunt Pariſiis; quos Conſtantinopoli accerſitos credibile eſſe ait Ludovicus Thomaſſinus de Veteri, & Nova Eccleſiæ Diſciplina part.2.lib.1. cap. 96. n. 2.

Poſſet utraq; opinio conciliari, ſi diceretur Joannem, ſtatim ac advenit in Galliam, miſſum fuiſſe Papiam, hocque eveniſſe ante annum 780. deinde fuiſſe accitum Pariſios a Karolo Magno, quando publicam Academiam ibi voluit inſtituere; indeque rediiſſe Ticinum anno 792: Sed de hoc nihil, ut in cap. ſuperiore affirmare contendo; præſertim, cum Petrus Angelus lib. 2. de Profeſſoribus ſcribat Joannem poſt jacta fundamenta Scholæ Pariſienſis veniſſe Ticinum anno 813. quos Joannes eſſe diverſos jam probavi.

CAP.

CAP. VIII.

Petrus Piſanus e Scholis Papienſibus in Galliam vocatus a Karolo Magno, primus Pariſienſis Studii inſtitutor. Hinc Scholas Papienſes illis ſaculis non Epiſcopales, ſeu Cœnobiales, ſed publicas, & univerſales fuiſſe ſtatuitur.

EA hucuſque apud aliquos ex noſtratibus, quos vulgus eruditos exiſtimat, inſedit opinio, quando Joannes Papiam fuit miſſus a Karolo Magno, non viguiſſe ibidem artes liberales, nec ipſum Joannem ſcientias profeſſum fuiſſe, ſed tantum Papiam tranſmiſſum ut literarum rudimenta poſtliminio revocaret, bellorum feritate expulſa. Jam ſupra cap. V. probatum eſt clariſſimo ipſius Alcuini teſtimonio floruiſſe Ticini literas docente Petro Piſano, antequam Karolus Magnus potiretur Italia; quinimmò ipſum advocatum a Karolo Magno e Papienſibus Scholis, fuiſſe primum authorem Pariſienſis Academiæ fatetur ipſe Bulæus Univerſita-

tis

tis Pariſienſis Hiſtoricus lib. 1. in Catalogo Virorum Illuſtrium lit. P. . *Petrus Piſanus in Ticinenſibus Scholis diù floruit, deinde a Karolo advocatus in Palatinis Pariſiis Grammaticam docuit, eamque ab eo Karolus ipſe didicit teſte Eginardo, & alibi. Itaque Petrus ille, meritò dici poteſt primus Scholæ Palatinæ, & Regiæ inſtitutor.* Non ergo paucorum annorum curſu ſic eliminari potuerunt literæ, ut opus fuerit e Gallia magiſtrum ad earum rudimenta tradenda deligere; nam, licet etiam omninò Scholæ publicæ, quæ ibi erant, interiiſſent, adhuc ad humiliores ſcientias tradendas ſuperfuiſſe privatas Scholas, ſeu Cœnobiales,& Epiſcopales perſpicuum eſt. Concilio ſiquidem Toletano 2. can. 1. juſſum eſt. *Vt pueri, qui recentes ab ubere dicati fuiſſent Clero, ſimul omnes in domo privata inſtituerentur a præceptore, & ſub Epiſcopali præſentia erudirentur*; Quod ſub anno 624. confirmatum fuit ab alio Concilio Toletano IV. can. 23. quibus ſuccedentibus temporibus acceſſerunt etiam Concilia Toletana VIII. & IX. illud can. IX. & iſtud can. II. In Harum Scholarum locum poſt Concilium Toletanum II. viſa ſunt ſucceſſiſſe ſeminaria, & ſic Archidiaconis ſublata cura docendi in Scho-

lis

lis Epiſcopalibus, quod eorum munus fuiſſe, colligi poteſt ex epiſtola 4. S. Remigii tom. 1. Concilior. Galliæ, ubi inquit. *Cum igitur Levitas feceris, Præsbyteros conſecraris, & Archidiaconum inſtitueris Primicerium Scholæ.*

Aliæ pariter aderant Scholæ Cœnobiales dictæ, quas ſummopere auxit D. Benedictus, qui pueros in Cœnobiis educabat, informabatque ad pietatem, ejuſque Monachi diſciplinis, & omnium ſcientiarum genere eos inſtruebant. Quarum Scholarum tantam fuiſſe famam memoriæ tradidit D. Gregorius Dialogorum lib. 2. cap. 3. ut ad eas Romani Cives nobilitate inſignes, & alicui ſacro ordini adſcripti confluerent, ſuosque eis filios Omnipotenti Deo educandos committerent. Quæ Scholæ ſæculo VIII. Imperante Karolo Magno adhuc vigebant, & eximiè Ordo Divi Benedicti florebat Papiæ; ubi plura hujus Ordinis erant Cœnobia, quemadmodum conſtat ex Hiſtoria Paulli Diaconi De Origine, & Geſtis Langobardorum, licet tepere viderentur in Galliis, ut probat epiſtola, quam ipſe Karolus Abbatibus, & Epiſcopis ſcripſit, relata a Karolo Cointio Annal. Francorum tom. 6. pag. 340. Quapropter pluribus Synodis ſub eodem Karolo reſtitutæ, ut in Conciliis

liis Galliæ tom. 2. pag. 121., & in Capitulari Aquisgranenſi legitur ann. 787. can. 72.

Præter iſtas Scholas erant etiam Parochiales, ut in Concilio Moguntino can. 45. quibus pauperes pueri, qui ad Urbes accedere non poterant, inſtruebantur: licet ego, has non ad ſcientias pertinere, verius credam, ſed ſolum ad prima fidei rudimenta, ſic mihi ſuadentibus verbis relati Concilii. *Filios ſuos donent ad Scholam, ſivè ad Monaſteria, ſivè foras Presbiteris, ut fidem Catholicam diſcant, & Orationem Dominicam, ut domi alios edocere valeant; & qui aliter non potuerit, in ſua lingua hoc diſcat.* Quare Concilium III. Turonenſe can. 17. Epiſcopis mandavit. *Vt eaſdem homilias quiſque apertè transferre ſtudeat in ruſticam Romanam linguam, aut theotiſcam, quo facilius cuncti poſſint intelligere, quæ dicuntur.* Ad Cœnobiales Scholas licebat primum omnibus accedere; propterea deficientibus Monachis eruditis, ut qui Sacro ſe alicui Ordini devoverant, & in ſæculo degentes inſtruerentur, etiam ab Imperatoribus Magiſtri perquirebantur, & mittebantnr ad Monaſteria, ut factum fuiſſe a Pipino, & Karolo Magno narrat Hedio Hiſtoriæ Eccleſiaſt. lib. 6. cap. 9. *Doctos Viros*, inquit, *e Græcia in Galliam veniſſe,*

&

& a Pipino, ac Karolo Magno in Monaſteria miſſos eſſe ut Græcam linguam docerent Monachos: atque ità Ægidium in Galliis, Appollonium Ratisbonæ in Cœnobio Hemerani, Vergilium apud Salburgenſes inclaruiſſe. Progreſſu tamen temporis laicis percluſus eſt aditus, ut ſentit Cointius tom. 6. pag. 341. in fine: Quod juſſum fuiſſe videtur Aquisgrani a Ludovico Pio anno 815. ut eruitur ex Capitularibus Franc. lib. 5. cap. 59. in addit. ubi de Ludovico hæc leguntur. *Conſtituit ut Schola in Monaſterio non habeatur, niſi eorum, qui oblati ſunt.* Nam Laicis jam proviſum erat publicis Academiis, pluribus in locis inſtitutis a Karolo Magno,& ab ipſo Ludovico: quas tamen, cum non in ſingulis urbibus extarent, idcircò apertas Scholas Cœnobiales privatas, & publicas fuiſſe coniicitur ex Enekardo Monaco in lib. de Caſibus Monaſterii S. Galli cap. 1. *Traduntur*, inquit, *poſt tempus, Marcello Schola Clauſtri, cum Notkero poſteacognomine Balbulo, & cæteris monaſtici habitus pueris. Exteriores autem, ideſt Canonica Iſoni, cum Salomone, & ejus comparibus.* Ex quibus Fileſacus in lib. de Sacra Epiſcopor. Authoritate cap. 15. infert, *Clauſtrales iſtas Scholas in intimis Monaſterii penetralibus conſtitutas fuiſſe,*

fuiſſe, alias vero extra Monaſterium. Non itaque ambigendum eſt, num Papiæ extiterint ante Karolum Magnum monumenta ſcientiarum, quum illuc juſſu Regis venit Joannes Albinus, quod tamen quidam ſciolus perperam, & audacter negare non dubitavit. Nam paullo ante ex iſtis ſcholis accitus in Galliam fuerat Petrus Piſanus, ut dictum eſt cap. V. ac Papiæ, quoniam poſt ejus diſceſſum ſcientiæ interierant, ex recepto jure Conciliorum, & Pontificio vigere debebant Scholæ Epiſcopales, & Cœnobiales: quapropter illum Joannem Albinum non miſſum a Karolo Magno ut infimi ordinis ſcientias traderet, quum ibi Viri in his peritiſſimi, jam adeſſent, ſed ut ſublimiores, & magis reconditas, nec non Sacras literas, Arithmeticam, Aſtronomiam, & cæteras Mathematicas dictaret, ut ſupra eodem cap. V. in quibus Alcuinus, & Joannes Albinus, utpotè cæteris peritiores, maximè excellebant.

CAP.

CAP. IX.

Monaſterium Sancti Auguſtini Ioanni Albino a Karolo Magno aſſignatur. In dicto Monaſterio aderant Benedictini ante Karolum Magnum. Canonicis Regularibus in eodem locus datus ante annum MCCXXII. contra Ioannem Mabillonium: ibique apparitio Sancti Auguſtini cuidam Canonico Regulari ſub XI. ſæculo.

LOcus etiam conceſſus Joanni Albino, ut in eo ſcientias profiteretur, non parum confert ad veritatem illuſtrandam eorum, quæ diximus Cap. præcedenti. Etenim, cum Scholæ publicæ inſtituendæ eſſent ſub Cœlo ſalubri, quale eſt Ticinenſe, ut latè probat Æneas Silvius in Oratione habita in Concilio Baſilienſi, dum agebatur de loco eligendo pro Æcumenico Concilio cum Græcis habendo, quam extractam ex Autographo MS. Ambroſianæ Bibliothecæ Mediolani mihi communicavit V.C. Antonius Albuccius, ejusdem præfectus digniſſimus;

mus; & ad eas ſcholas locus requireretur a ſtrepitu, ac a turba ſemotus, hujuſmodi erat Monaſterium Sancti Auguſtini a Karolo Magno Joanni Albino aſſignatum, ut pote ſitum extra muros Papienſis Urbis: ſicque remotum a ſtrepitu populi, & ſub aere ſaluberimo, ac propterea dictum in Cælo aureo, ut notat Bernardus Saccus Hiſtor. Ticinenſ. lib. 10. cap. 3. Quamvis intra ipſum Cœnobium ſemper non permanſerint, quia poſt legem Ludovici Pii ann. 815. relatam in cap. præcedenti veriſimile eſt, fuiſſe translatas in areolã, quæ hucuſque vocatur *del lino* apud S. Mariæ Perroni, ut tradit Stephanus Breventanus de Antiquit. Papiæ lib. 1. cap. 4.. Hoc Monaſterium Sancti Auguſtini conditum fuiſſe a Luithprando, teſtatur Paullus Diaconus lib. 6. de Geſtis Langobardorum cap. 18. his verbis. *Hic glorioſiſſimus Rex multas in Chriſti honore per ſingula loca, ubi degere ſolebat, Baſilicas conſtruxit: hic Monaſterium Sancti Petri, quod foras muros Ticinenſis Civitatis ſitum eſt, & Cælum aureum adpellatur, inſtituit*. Quod aliqui etiam ampliant, ac referunt ad Eccleſiam. Hoc tamen alii negant, quia jam extabat templum Gotthorum, quod ſolum a Luithprando reſtauratum aſſerunt: ſed d...

hoc alibi. Monachis Caſſinenſibus hoc Cœnobium conceſſum fuiſſe a Karolo Magno, probat Mabillonius in Actis Ordinis S. Benedicti Sæc. 3. part. 1. pag. 438. Primùm ex conceſſione ejuſdem facta Joanni Albino, deinde ex Ferdinando Ughello, qui de Uberto Sacchetto loquens ait: *Vbertus Sacchettus Abbas Sancti Petri in Cælo aureo Ordinis Sancti Benedicti ad hanc ſedem adlectus anno MIIX. vixit uſque ad MXXVI.* Ibique Monachos Benedictinos ſemper conſtitiſſe, affirmat idem Mabillonius in Itinere Italico tom. 1. pag. 222. donec ab Honorio III. diplomate dato Laterani idibus Junii ejus Pontificatus anno V. qui fuit Æræ Chriſtianæ MCCXXII. Canonici Regulares ſunt ſubſtituti. Quibus anno MCCCXXVII. adjuncti Eremitæ Auguſtiniani, ut ex Jordano in lib. 2. de Vita Eremitarum cap. 18. addit in Actis Ordinis Sancti Benedicti Sæc. 3. part. 1. pag. 438. num. 6. Verum ante imperium Karoli Magni datum fuiſſe Benedictinis illud Monaſterium ex quodam privilegio relato a Gabriele Pennotto in Hiſtoria Canonicorum Regularium lib. 1. cap. 60. arguit Aloyſius Torellus in Sæculis Auguſtinianis tom. 3. ſub anno DCCXXV. n. 11. quod etiam confirmatum

vidi

vidi privilegio anni CMXXVI. dato ab Hugone Rege Italiæ; & ab altero Othonis anni CMLXII. quæ referuntur ab eodem Pennotto, quamvis nihil de his Margarinus in ſuo Bullario Caſſinenſi.

Hæc tamen nuper controverſa legi in libellis editis pro oſſibus Sancti Auguſtini. P. Abbas Bellinus Canonicus Regularis in ſuo Reſponſo ad Lychnum P. Berrettæ parum veritati conſona illa eſſe, contendit. Non ego Judex, nec Advocatus in tanta lite, ſed quod ante annum 1222. Canonici Regulares Sancti Auguſtini in *Cælo aureo* Monaſterium habuerint, ſuſpicari licet primum ex privilegio Paſchalis PP. II. ann. 1005. apud prædictum Pennottum lib. 1. cap. 61. in quo mentio fit de Clericis Regularibus. Secundo ex Hiſtoria Notkeri Balbuli communi conſenſu recepta ut ſupra cap. V. (qui ſcripſit ſub IX. ſæculo) ubi Monaſterium iſtud in Cælo aureo, Benedictinis traditum propter Joannem Albinum ſecundum Mabillonium a Karolo Magno, vocatur *Sancti Auguſtini*. Ex quo licet arguere, fortaſſe ita appellatum a Regularibus Sancti Auguſtini, cum hoc nomine vocetur Monaſterium, & Eccleſia ſemper D. Petri nomen retineat. Quæ confirmari videtur

epiſtola Lamberti Epiſcopi Atrebatenſis, qui floruit ſub XI. ſæculo, edita anno 1700. a Stephano Baluzio in V. tomo Miſcellaneorum pag. 347. quam, cum in ea agatur de quadam Apparitione Sancti Auguſtini, quæ fortaſſe hucuſque non innotuit, lubet piis Papienſibus iterum patefacere.

Domno Pomoni Religioſo Sacerdoti, & Deo amabili, & omni ſuæ Congregationi Lambertus Sanctæ Atrebatenſis Eccleſiæ Servus inutilis, & Presbiter indignus, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit. Quoniam multa mihi de laudabili veſtra, veſtrorumque filiorum converſatione referentes Compatriotæ mei honeſti Presbiteri L. videlicet atque A. dederunt mihi quaſi quandam fiduciam apud Fraternitatis veſtræ dilectionem impetrare, quod poſtulamus. Poſtulamus namque inſtanter, quatenus viſibilem, ut dicitur Miſſæ celebrationem, quam quidam Frater veſter Canonicus apud B. Petrum vobis convicaneum Monachus factus in Confeſſione Monaſterii prædicti Apoſtoli B. Auguſtinum vidit, & audivit agentem ad Altare proprii ſepulchri veſtro veraci ſtylo deſcriptum, quod ibi cantatum eſt, quod lectum eſt, nobis mittere dignemini. Communionem ſolummodo hoc corpus, quod prò Vobis

tra-

traditur, prædicti Fratres in illo officio conteſtati ſunt, ſe retinuiſſe, & cantatum ibi fuiſſe. Benè valete reverende, & dilecte Pater in unico Dei Patris Filio Salvatore noſtro Domino Ieſu Chriſto, & orate pro nobis. Viſionis autem modum, & tempus, & horam, cum Dominicæ Incarnationis anno, & Indictione ſicut Canonicum eſt, & quis fuerit in S. Romana Catholica, & Apoſtolica Sede Pontifex, & quis Ticinenſi tunc præfuerit Eccleſiæ, annotate. Quare cenſeo, ante XI. ſæculum extitiſſe Clericos Regulares fortaſſe ſimul cum Benedictinis in dicto Monaſterio: quod iſtis poſtea ademit Honorius III. illo diplomate, quod refert Mabillonius in Itinere Italico tom. 1. pag. 222. de quo ſupra; ſed poſtquam digreſſi ſumus tantisper ad laudem, & gloriam Divi Auguſtini, redeundum nobis eſt ad Joannem Albinum, quem, ut oſtendi cap. præcedenti, conſentaneum non eſt, eò miſſum eſſe, ut doceret rudimenta literarum in Monaſterio Ordinis Sancti Benedicti, in quo ex ejus inſtitutione, & ad præſcriptum Canonum Conciliorum, literæ excolebantur; ſed ut ſubtiliores ſcientias profiteretur.

CAP. X.

Scolas Papienſes fuiſſe erectas in publicam Academiam, cum privilegio Karoli Magni, & Ludovici Pii coniectura. Synodi VI. Eccleſiæ Gallicanæ de Scholis locus expenditur. Innocentii Cironii, ac Ludovici Thomaſſini opiniones circa ejus verum intellectum referuntur. Sangallenſis Hiſtoria a Launoii cenſura vindicatur, ac ipſe plurimorum errorum apertè convincitur.

QUam antiquus fuerit uſus Academiarum, probant Hiſtorici veteres, apud quos illarum memoria paſſim occurrit: eaſque recentioribus ſæculis in Civitatibus Metropoliticis erigi juſſit Gratianus Imperator reſcripto, quod refert Cointius Annal. Fancor. tom. VI. ſub anno 787. nu. XI. Verùm ante Karolum Magnum peculiaribus Cæſarum privilegiis non fuiſſe inſtituta publica ſtudia, aliqui ferunt, ut falſa

reii-

reiicientes diplomata, quæ temerè ſibi vindicant aliquæ Academiæ. Nolo ego aliarum Univerſitatum vetuſtatem, & gloriam in dubium revocare; ſed tantum quid verè ſentiam de Ticinenſi ea, qua debeo, ſinceritate proponam. Subacta Italia, quantum ſecum gaviſus fuerit, & amicus de hoc regno gratulatus fuerit Karolus Magnus, alibi demonſtravi. Aſſumpto titulo Regis Langobardorum ſummæ curæ æquè illi fuit rectas ferre leges, ac latas amplificare, atque illuſtrare, ut legitur apud Papirium Maſſonium in Annalibus Francorum lib. 2. in Vita Karoli Magni. Quumque ſciret, Papiæ prioribus ſæculis ſcientias enituiſſe, in hac tanquam in Urbe Regia, totiuſque Italiæ primaria, ſitu ſalubri, & amœnitate fœlici, ſtatuit publicam inſtituere Academiam. Ideo poſtquam ad ipſam accerſiviſſet Joannem Albinum, ut ſublimiores ſcientias profiteretur, ſtatim ac a Leone Pontifice proclamatus fuit Imperator Occidentis, Ticini Scholas publicas, & univerſales inſtituit, ut ſcribunt Henricus Pantaleo de Viris Illuſtribus totius Germaniæ part. 2. in Karolo Magno, cujus verba ſupra retulimus cap. V. & Karolus Egaſſius Bulæus de Pariſienſ. Univerſit. tom. 1.

pag. 96. qui inquit: *Alia vero res eſt de Scholis majoribus, & publicis, quas non ubique paſſim Karolus inſtitui voluit, ut priores, nec in Epiſcopiis, & Monaſteriis erexit: ſed in certis tantum locis, iiſque celeberrimis, & frequentatiſſimis, nec plures tribus in toto Imperio; unum quidem Lutetiæ, antequam eſſet Imperator, ſcilicet circa annum* 790. *ut vulgò ſcribunt Hiſtorici*: *reliquas duas in Italia, Papiæ, & Bononiæ, poſtquam a Leone Pontifice proclamatus eſt circa annum* 801. *Occidentis Imperator. Ad has autem veluti ad celebria quædam Emporia liberum patere voluit aditum, & confluxum e minoribus quibuſcumque, tanquam e Seminariis, & veluti canalibus ad fontem, & e rivulis ad Oceanum.* Quod idem Bulæus confirmat pag. 97. inquiens: *Quum certum ſit ex omnium Hiſtoricorum confeſſione, illas aut inſtituiſſe, aut inſtauraſſe poſt adeptum Occidentis Imperium.* Vita functo Karolo Magno anno DCCCXIV. ipſi in Imperio ſucceſſit Ludovicus filius, cujus Imperii initio, cum forte ſcientiarum amor frigeſceret, vel Academiæ a patre inſtitutæ nondum ſatis rectè procederent, egerentque vel confirmatione, vel patrocinio, in Comitiis celebratis in Antiniano, quæ extant apud Galdaſtum

Con-

Conſtitutionum Imperialium tom. 3. anno 820. promulgari juſſit per totum Imperium quaſdam leges, quarum cap. V. leguntur iſta de Scholis. *Inter Nos pari conſenſu decrevimus, ut unuſquiſque Epiſcoporum in Scholis habendis, & ad utilitatem Eccleſiæ militibus Chriſti præparandis, & educandis abhinc majus ſtudium volumus probare, ut quando ad Provinciale Epiſcoporum Concilium ventum fuerit, unuſquiſque Rectorum Scholaſticos ſuos eidem Concilio adeſſe faciat, quatenus & cæteris Eccleſiis noti ſunt, & ejus ſolers ſtudium circa Divinum cultum omnibus manifeſtum eſt.* In VI. etiam Synodo Eccleſiæ Gallicanæ, quæ extat in 3.tom.Conciliorum Labbei lib.3.cap. 12. & apud Cointium Annal. Francor. ſub anno 829. n. 41. & 49. Patres hæc Imperatori expoſuerunt. *Similiter etiam obnixè, ac ſimpliciter Veſtræ Celſitudini ſuggerimus, ut morem paternum ſequentes, ſaltem in tribus congruentiſſimis Imperii Veſtri locis, Scholæ publicæ ex veſtra authoritate fiant, ut labor Patris veſtri, ac veſter per incuriam, quod abſit, labefactando non depereat: quoniam ex hoc facto & magna utilitas, & honor S. Dei Eccleſiæ, & Vrbis magnum mercedis emolumentum, & memoria ſempiterna accreſcat.* In hoc Concilio lo-

loqui de Academiis Pariſienſi, Ticinenſi, & Bononienſi receptum eſſe, fatetur Bulæus pag. 161. ejuſdem tom. 1. quamvis aliqui de hac ultima dubitent, ut Papirius Maſſonius, qui in Annalibus Francor. poſt allatum locum illum Concilii pro Bononienſi recenſens Patavinam ita concludit. *Ex his verbis apparet, tres publicas Scholas a Karolo M. inſtitutas, quæ Academiæ dicuntur, poſt ipſius mortem perituras fuiſſe, ſi Ludovicus paternum amorem ſequutus non fuiſſet, cui non minor literarum cura fuit, quam Patri: ſed utrumque Karolus Calvus hoc erga literas ſtudio longè ſuperavit.* Quibus in Vita Ludovici Pii eodem libro hæc addit. *Pariſienſis, Patavina, & Ticinenſis Academiæ Karolum Magnum parentem ſuum appellant. Prima cis Alpes in Regno Francorum, poſteriores in Italia.* Sic etiam loco Bononienſis Oſnabrugenſem accenſendam, putat Bulæus in relata pag. 161. de qua Pithœus in Gloſſario Capitularium Francor. tom. 2. pag. 745. V. Scholæ, hæc fragmenta privilegii refert ex Krantzio. *Græcas, & latinas Scholas in perpetuum manere ordinavimus.* Quæ Guidi Panziroli ſententiam confirmare videntur, aſſerentis in lib. 4. de Claris Legum Interpret. in princip. verſ. Aliæ poſtea, Bononien-

nienſem Academiam erectam fuiſſe poſt Karolum Magnum. Sed ut res ſe habeat, certum eſt, loqui in memorata Synodo Gallicana de Scholis majoribus, ſive Univerſitatibus Studiorum; & de Pariſienſi, ac Ticinenſi, quas diximus, fuiſſe a Karolo Magno vel inſtitutas, vel reſtauratas in maximè idoneis Imperii locis. Quamobrem valde mirum, quomodo Innocentius Cironius Tholoſanæ Academiæ Cancellarius in lib. 5. decretal. de Magiſtris Ticinenſem Academiam omiſerit & alias poſterioris ævi enumeraverit, dum poſt relatum caput III. Concilii Cabillonenſis II. & poſt citatum Canonem XII. lib. III. Synodi VI. Gallicanæ ſic infert. *Per publicas illas Scholas intelligi debent Scholæ Univerſitatum, quas certis tantum locis ſtabilitas fuiſſe conſtat, veluti Lutetiæ in Gallia, Romæ, & Bononiæ in Italia a Karolo Magno, Oxoniæ in Anglia, Salmanticæ in Hiſpania.* Nam, quod de Romana, Oxonienſi, & Salmanticenſi aſſeruit, a veritate recedere, clarum eſt: quia, ut fatentur omnes Hiſtorici, tempore Karoli Magni jam Romæ aderat Academia, ex qua Grammaticos, & *Calculatores* ille duxit Pariſios. Oxonienſem autem aliunde quam a Karolo Magno ducere principia, teſtatur ejuſdem Univer-

verſitatis Hiſtoricus Antonius a Vuod pag.9. & Salmanticenſem multo poſt fuiſſe inſtitutam, perſpicuè probat Mendo de Jure Academico quæſt. 7. §. 1. qui ſolum ſub XII. ſæculo ab Alphonſo IX. conditam fuiſſe, oſtendit: nec poterat a Karolo Magno inſtitui, quum Karolus Magnus nunquam fuerit potitus hac Urbe.

A recto etiam tramite diſceſſiſſe videtur Ludovicus Thomaſſinus de Nova, & Veteri Eccleſiæ Diſciplina part. 2. lib. 1. cap. 97. qui cenſet, illis verbis Concilii VI. Pariſienſis contineri Turonenſem, Lugdunenſem, & Fuldenſem Academias: quum (licet hoc pro Turonenſi contra Pariſienſem probarit Duchesnius in Præfatione ad opera B. Alcuini, quem attamen confutavit Bulæus tom. 1. pag. 122. apud Hiſtoricos VIII. & IX. ſæculi) nullum prorſus de illa Thomaſſini opinione monumentum occurrit: nec ſatis conſtat, unde hauſerit ſententiam ſuam Thomaſſinus, quum illi, quos adducit teſtes ſuæ opinionis, ſolùm de Cœnobialibus, ſive Epiſcopalibus Scholis agere videantur. Sed præ cæteris Joannes Launojus non minus audax, quam parum veritatis amicus jure, & merito communiter judicatur ob illas calumnias, quas

obii-

obiicit nonnullis Hiſtoricis, inter quas negligendæ illæ non ſunt, quibus inſurgit contra Monachum Sangallenſem, ſive Notkerum Balbulum, ac omnes illos, qui publicas Scholas inſtitutas fuiſſe a Karolo Magno, memoriæ noſtræ mandarunt. Is quippe Capite II. operis ſui de Scholis celebrioribus tranſcribit caput primum Sangallenſis Hiſtoriæ, & contra ipſam falsò plurima congerit. Primum eſt, quod Alcuinus Bedæ auditor non fuerit; quia Beda obiit anno 731. & Alcuinus anno 804.; itaut 73. anni inter utriuſque mortem intercesserint. At in primis non ſatis certum eſt, anno 731. obiiſſe Bedam. Mabillonius enim ſæculo III. Bened. part. 1. pag. 549. in Vita Bedæ ait, hunc mortuum anno 735. & Petrus Franciſcus Chiffletius in concordia Bedæ, & Fridegarii pag. 4. ex epiſtola Cuthberti emendatiore edita a Simone Dunalmenſi concludit, Bedam e vita migraſſe anno 762. Quo caſu ferme potuit Alcuinus fuiſſe diſcipulus Bedæ. Secundo, cur non poterat Alcuinus vixiſſe ſupra octuageſimum annum, & ſic fuiſſe diſcipulum Bedæ, atque Egberti Eboracenſis Epiſcopi, ut Alcuinus de ſe fatetur in epiſtolis ſuis? Porro Alcuinum ſenem obiiſſe, apertum eſt ex Epiſtola I.

quam

quam ipſe ſcribit ad Karolum Magnum pag. 1464. edit. Quercetani. Tandem Bedam vixiſſe juvenili ſaltim ætate Alcuini, eruitur ex epiſtola 49. ejuſdem, quæ extat ibidem col. 1565. ubi hæc habet. *Recogitate nobiliſſimum noſtri temporis Magiſtrum Bedam Presbiterum, quale habuit in juventute diſcendi ſtudium, quam nunc habet inter homines laudem.* Quam epiſtolam forte non obſervavit Mabillonius in elogio B. Alcuini, dum viſus eſt dubitare, an Alcuinus ante natus fuerit, quam Beda e vita decederet.

Secundus error, in quem placet Launojo Sangallenſem incidiſſe, eſt, quia tradidit, Alcuinum audito, quod Karolus benignè Monachos ſuſceperat, conſcenſa navi ad eum veniſſe. Contra quæ opponit epiſtolam Alcuini, ut probet, non prius eum veniſſe ad Karolum, quam ab iſto fuerit accitus. Sed hoc non probat epiſtola, quam refert Launojus: quinimmo non ſemel, ſed pluries veniſſe Alcuinum in Galliam, colligit Mabillonius in Elogio B. Alcuini. Unde fieri potuit, ut hic ſponte ſua venerit in Galliam, ut ſcribit Sangallenſis, & inde diſceſſerit, ſed iterum fuerit vocatus a Karolo Magno, veritate ab Hiſtoricis ita confuſa, quod ipſe ſæpe in

Galliam

Galliam advenerit. Addit Launojus, malè a Sangallenſi cap. VIII. ſuæ hiſtoriæ proditum fuiſſe, quod vivente Karolo Magno in toto ejus Regno ſcientiæ floruerint. Etenim cum II. Cabillonenſi Concilio ſtatutum fuerit, ut Epiſcopi Scholas conſtituerent, arguit Launojus, nullam neceſſitatem fuiſſe eas inſtituendi, ubi jam literæ floruiſſent. At infelix Criticus non obſervavit, hic ſuaderi Epiſcopis, ut Scholas Epiſcopales erigant, ſive excolant, quod ſi ante Concilium non ſatis diligenter factum fuerat, non propterea confici poteſt, literas in Regnis Karoli Magni non viguiſſe. Hujus enim rei præter Sangallenſem certiſſimum nobis affert teſtimonium Joannes VIII. PP. in Concione habita ad conſeſſum *Prælatorum* pro inauguratione Karoli Calvi, quæ legitur apud Ducheſnium tom. 2. pag 467. in qua de Karolo Magno loquens Sanctus Pontifex ait. *Religionis quippe ſtatum inter diverſorum errorum, & pravitatum vepres incultum inventum ſacris literis erudivit, divina pariter, & humana ſcientia perornavit, erroribus expurgavit, ratis dogmatibus ſaginavit, atque ita induſtrio pietatis medio egit, ut novus quodammodo videretur Mundus magnis luminaribus venuſtatus, &*

va-

variis vernantibus floribus adornatus. Contra hæc non facit Canon II. lib. 3. Concilii VI. Pariſienſis, ut ſibi aſtruit Launojus. Nam poſt conditas a Karolo Magno publicas Scholas potuit literarum ardor tepere, & ideo egere adiutorio Ludovici, ut liquet ex ipſo Canone, quo *Imperatorem hortantur Patres, ut morem paternum ſequendo Scholas publicas ſua authoritate reſtauret, ne labor Patris, & ſuus per incuriam depereat.* Præterea non advertit Launojus Sangallenſem loquutum de Regno, in hoc autem Concilio Pariſienſi, & in Cabillonenſi actum fuiſſe de Imperio. Sed nihil ineptius eo, quod adverſus miſſionem Joannis Albini factam a Karolo Magno Papiam tradit idem Launojus in fine ejuſdem cap. II. ubi ignorans tres fuiſſe Joannes, ut oſtendimus ſupra cap. VI. de Joanne Erigena Hybernico putat intelligere illos, qui tradunt, in Pariſienſi Univerſitate Magiſtrum geſſiſſe Joannem Albinum Scotum Mailroſium, qui floruit annis circa LXXX. ante Joannem Erigenam. Imperatoria itaque authoritate firmatam Univerſitatem noſtram anno DCCCI. a Karolo Magno, & a Ludovico Pio confirmatam anno DCCCXXIX. coniicere licet, quamvis de reſponſo a Ludo-

do-

dovico, dato, Patribus Concilii Pariſienſis non conſtet; ut conqueritur Ludovicus Thomaſſinus de Nova, & Veteri Eccleſiæ diſciplina part. 2. lib. 1. cap. 97. nu. 10.

Digitized by Google

CAP. XI.

Studium, & amor Karoli Calvi erga ſcientias. Omnia Papienſibus confirmat privilegia. Papia ab Hunnis incenſa, ſed non everſa contra Frodoardum, & Hugonem Flaviniacenſem. Celebris diſputatio coram Othone II. inter Otricum, & Gerbertum.

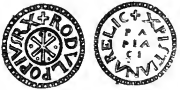
POſt Karolum Magnum, & Ludovicum filium eximius fuit literarum patronus Karolus Calvus, quem illis præſtitiſſe ferunt ſcientiarum amore; ſub quo, quum aliqui hæretici quoſdam errores evulgarent circa præſcientiam divinam, Epiſcopi Gallicani congregati in Tullenſi Diæceſi apud Saponarias anno 859. Concilio facto Regem exorarunt, ut alias Scholas publicas inſtitueret, ut augeretur numerus Literatorum, & hinc plurimi Viri eruditi opponerentur hæreticis. Quibus a Karolo Calvo inſtitutis, tanta fuit erga ſcientias ejus aſſidua diligentia, ut eum Nicolaus Pontifex eleganti elogio laudarit in epiſtola pro Rothardo Epiſ-

copo

copo Sueſſionenſi. *Laudanda eſt*, inquit, *frequens converſatio, & aſſidua cum Eccleſiaſticis Viris, & cum Sapientibus veſtra ſedulitas; quam circa utilitatem Eccleſiarum Dei vos habere auditu gratulabundo concepimus*. Quod ex alia epiſtola ſcripta ab eodem Pontifice contra Joannem Erigenam Magiſtrum Karoli Calvi comprobatur, quam in ſuis ultimis Collectaneis, uti recens repertam in Oxonienſi Bibliotheca, publicavit Gabriel Naudæus. Hinc anno 875. mortuo Mediolani Ludovico II. Imperatore Joannes VIII. Karolum Calvum elegit in Cæſarem; & oratione, quæ extat apud Ducheſnium tom. 2. pag. 467. Epiſcopis congregatis ſummis laudibus eum ornavit; ibique inter alia de ejus maximo patrocinio erga literas hæc habentur. *Karolus videlicet, de quo nobis ſermo eſt sereniſſimus, & tranquilliſſimus Imperator, qui nobis, ut prætulimus in quos fines ſæculorum devenerunt, quique caliginoſi temporis ex quadam parte tetras ærumnas, & miſerias ſuſtinebamus, tanquam ſplendidiſſimum aſtrum ab Arce polorum illuxit, non ſolum monumenta Progenitorum bonitatem electæ radicis ferens in ramo alacriter æquiparavit; verum etiam omne prorſus avitum ſtudium vicit, & univer-*

ſum paternum certamen in cauſa Religionis, atque juſtitiæ ſuperavit: Eccleſias videlicet Domini diverſis operibus ditans, Sacerdotes ejus honorans, hos ad utramque philoſophiam informans, illos ad virtutes ſectandas adhortans Viros peritos amplectens, Religioſos venerans, inopes recreans, & ad omne bonum penitus conſecutus, & omne malum medullitus deteſtatus. Hiſce decoratus Summi Pontificis laudibus die Natali Domini in Baſilica Vaticana fuit Karolus Calvus inauguratus Auguſtus. Inde, ut narrat Sigonius de Regno Italiæ lib.5.in vita Karoli Calvi, nonis Januariis Roma digreſſus Ticinum venit, & Regio Langobardiæ diademate ab Anſperto Archiepiſcopo coronatus forum egit, leges populis dixit, & Eccleſiarum, ac Civitatum jura renovavit; ibique anno DCCCLXXVI. Concilium convocavit, quo ejus electio confirmata, ut legitur in Capitularibus Franc. tom. 2. col. 239. & ſupra cap. 2. De gymnaſio Ticinenſi nulla in his, fateor, mentio eſt. Quum verò ab Imperatore amantiſſimo literarum videamus Urbis privilegia, & jura renovata, credere licet, etiam Univerſitatem ab Avo conditam, & a Patre protectam, temporibuſque propter hæreſes ſummopere neceſſariam ab

ab ipſo fuiſſe confirmatam , & auctam. Hiſce enim præcipuè temporibus vigebat etiam Papiæ Chriſtiana Religio , ut teſtatur nummus Rodulphi Imperatoris Papiæ cuſus ,

ante tamen hunc nummum alter Hlotharii erat vulgatus .

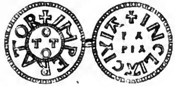
Hæc pro literis illuſtrandis acta fuerant a Clementiſſimis Imperatoribus ; quum anno CMXXIV. irrumpentibus Hunnis Rodulpho

Italiæ Rege XXXII. *Nobiliſſima Vrbs* Ticinenſis fuit pene igne conſumpta IV. Idus Martias fer. VI. hor. III. Miſerandam hanc hiſtoriam, narrat Frodoardus presbiter in ſuo Chronico ab anno 919. ad annum 966. apud Ducheſnium tom. 2. pag. 594. *Hungari*, inquit, *Frodoardus, ductu Regis Berengarii, quem Longobardi depulerant Italiam depopulantur. Papiam quoque Vrbem populoſiſſimam, atque opulentiſſimam igne ſuccendunt, ubi opes periere innumerabiles. Eccleſia 43. ſuccenſa; Vrbis ipſius Epiſcopus, cum Epiſcopo Vercellenſi, qui ſecum erat igne fumoque necatur; atque ex illa pene innumerabili multitudine ducenti tantum ſuperfuiſſe memorantur, qui ex reliquiis Vrbis incenſa, quas inter cineres legerant argenti modios octo Hungaris dederunt vitam muroſque Civitatis vacua, redimentes*. Hæc eadem verba Frodoardi tranſcripſit Hugo Flaviniacenſis in Chronico Virdunenſi apud Labbeum in Nova Bibliotheca M. S. tom. 1. pag. 125. & hanc quoque Papiæ cladem deſcribit Luithprandus Diaconus in Hiſtoria de Imperio Europæ lib. 3. cap. 1. & carminibus eam deflet, quæ tranſcripſerunt Spelta in Ticinenſium Epiſcoporum Hiſtoria, & Ferdinandus Ughellus in Italia Sacra tom. 1. part. 2. dicto anno:

Sed

Sed non fuiſſe prorſus everſam patrocinio Sancti Syri, teſtatur idem Luithprandus cap. 2. ex quo conſpicitur Berengarium non fuiſſe ducem exercitus, quum jam mortuus eſſet, ut ex Sigonio in Vita Rodulphi Regis lib. 6. Regni Italiæ: ſed Salardum, *qui defixit per gyrum tentoria*, murosque Civitatis vallo circumdedit, ut exitus aditum Civibus intercluderet: tamen non eſt Civitate potitus, *quia reliquia*, ut ait Luithprandus, *quæ ex incendio ſupererant non inviriliter Hungaris reſiſtebant.* Quare antiqua hujus Hiſtorici niſus authoritate, erraſſe credo Sigonium ſupra laudato loco, dum ſcripſit. *Hunnos tandem refractis portis ingreſſos, Civibusque promiſcua ſede perclufis, Vrbem direptione, atque incendio deformaſſe*. Et quidem anno 925. eodem Sigonio teſte, fuit iterum obſeſſa a Rodulpho, qui quoque non potuit eam ſubigere, ac, ut meminit laudatus Ughellus, fuit ſuffectus in Epiſcopum Papiæ Leo Ordinarius Canonicus *Cathedralis*, & anno 929. Innocentius. Monaſterio etiam S. Auguſtini in Cælo aureo anno 926. ab Hugone Imperatore fuerunt confirmata omnia privilegia relata a Pennotto in Hiſtoria Canonicorum Regularium lib. 1. cap. 60. cui adhæret P. Berretta in

Lychno §. 3. n. 32. Hæc autem omnia veriſimiliter evenire non potuiſſent, ſi tota fuiſſet diruta, atque ſuccenſa, ac ſoli ducentum Cives ſuperfuiſſent. Quinimmò Urbs hæc anno 961. Othonem Magnum recepit, qui Regiam a Berengario dirutam reſtauravit, teſte Sigonio de Regno Italiæ ſub illo anno. Quo tempore cuſum numiſma rotundum, quod mihi nuper cum aliis comunicavit Syrus de Rhaude grammatophylacii Papienſis Urbis cuſtos, Patriæ, ejuſque gloriæ amantiſsimus.

Et anno 975. recepit Othonem II. qui poſtea adfuit diſputationi Otrici, & Gerberti, cujus meminit Hugo Abbas Flaviniacenſis, in relato Chronico Virdunenſi apud Labbeum. *Poſt annum*, inquit, *Remenſis Adalbero Romam cum Gerberto petebat, & Ticini Otricum, cum*

Au-

Auguſto reperit. Et paullo infra. *Et quia anno ſuperiore Otricus Gerberti ſe reprehenſorem in quadam figura cum multiplici diverſarum rerum diſtributione monſtraverat, juſſu Auguſti omnes Palatii ſapientes intra Palatium collecti ſunt, Archiepiſcopus quoque, cum Adſone Abbate Dervenſi, & Scholaſticorum numerus non parvus, & cœpta diſputatione, quum jam totum pene diem conſumpſiſſent, Auguſti nutu finis impoſitus eſt.*

CAP.

CAP. XII.

Lanfrancus Papienſis Magiſter omnium ſuæ ætatis doctiſſimus Pariſienſes Scholas a Petro Piſano inſtitutas, reſtaurat circa annum MXXX. Papiæ Anſelmum de Badagio, deinde Alexandrum II. Pontificem Max. diſcipulum habuit.

TOt ærumnis præteriti ſæculi, quamvis vaſtata fuerit Urbs Ticinenſis, ſuum tamen ſplendorem Univerſitati nunquam defuiſſe, palam eſſe arbitror. Nam circa annum MXXX. floruit Papiæ Lanfrancus ex ipſa Urbe oriundus, ut docet Henricus de Knygton lib.2. de Eventibus Angliæ, Matre Coza, & Patre Humbaldo, qui erat ex inſigni familia Beccaria, ut volunt Stephanus Marinus in Imaginibus Beccariæ Gentis pag. 24. edit. Ticinenſ. MDIIC. & Marcus Antonius Scipio Placentinus in libello italico Vera Ragione di Stato pag. 137.. Hic in Theologia, Sacris literis, ac philoſophia

ſuo

ſuo tempore omnium doctiſſimus, & ſubtiliſſimus, ut probant ejuſdem opera, de quibus etiam mentio eſt apud Petrum Ricordati in Hiſtoria Monaſtica, poſtquam Papiæ ſcientias docuerat, ivit Pariſios, eòque literas ſub Karolo Magno a Petro Piſano Papienſi magiſtro delatas, alter Papienſis magiſter revocavit, illuſtravitque. Quamobrem Malmesburienſis in lib. 1. de Geſtis Anglorum Pontificum, de eo inquit. *Is gente Longobardus, non adeo abjecta, & obſcura progenie oriundus erat, ſed perinſignis, liberales artes, quæ jam dudum ſorduerant a Latio in Gallias vocans, acumine ſuo expolivit.* Papiæ celebrem diſcipulum habuit Anſelmum de Badagio Mediolanenſem, qui poſtea ad Pontificatum evectus ſub nomine Alexandri II. quum Lanfrancus, jam conſecratus Archiepiſcopus Cantuarienſis Romam profectus eſſet propter litem cum Thoma Eboracenſi Archiepiſcopo, ei e throno aſſurexit, & ipſum, ut legitur in Vitis XXIII. Abbatum S. Albani, excepit his verbis. *Aſſurgo tibi tanquam Magiſtro, & deoſculor tanquam pædagogum, & non tanquam Archipræſulem.* Suppar Lanfranci fuit Guido Langobardus, ut ſcribit Bulæus de Univerſit. Pariſienſ. tom. 1. pag. 445. qui obſtitit, ne inter-

terdicerentur Sacerdotibus conjugia : de qua re idem Bulæus pag. 424. hæc habet non omittenda. *Ne verò interdicerentur Sacerdotum conjugia, obſtitit Guido Mediolanenſis Præſul nobilium favore ſubnixus contra Papam, & Cives, qui infames illas nuptias deteſtabantur. Eòque res proceſſit, ut conjugati Sacerdotes non amplius publicè ſacrum facere Mediolani auderent, ſed in loco quodam, qui Pataria dicebatur, facere cogerentur. Vnde a pueris Patarini dicti ſunt, & hinc fluxit hæreſis Patarinorum. Nam Guido in ſua ſententia obſtinatus apud Fontanetum in agro Novarienſi ex conſenſu, & mente ſuorum Coepiſcoporum Clericis uxores habere permiſit, ſicque omnium bonorum odium in ſe concitavit.*

Hoc verò ſæculo, & pluribus ſuperioribus Jus Civile in Academiis non floruiſſe certiſſimum eſt, cum prorſus eſſet deperditum. Occupata enim Italia a Vandalis, mox ab Herulis, & Thuringhis, deinde a Gotthis oppreſſa, delituit jus civile, donec regnantibus Innocentio II. Pontif. Max. & Lothario II. Cæſare, in bello, quod acriter gerebant contra Rogerium Normannum, qui ſe utriusque Siciliæ Regem appellaverat, Amalphi, ſeù Melphi Urbe Apuliæ inventæ ſunt juris Pan-

Pandectæ ſupra omnem memoriam diu ibi ſervatæ; Quæ volumina ab Innocentio, & Lothario Piſanis, quia claſſe eos adverſus Rogerium juviſſent, tradita ſunt; ejuſque donationis per Lotharium collatæ habuiſſe Piſanos inſtrumentum, plures affirmare, ſcribit Jacobus Gottofredus in Hiſtoria Juris cap. IX. quod etiam tradit Panzirolus de Claris egum Interpretibus lib. 2. cap. III. Hinc Piſis primùm explicari cœpit jus civile ab Irnerio precibus Mathildæ Comitiſſæ Tuſciæ, quod ex Abbate Uſpergenſi refert Gottofredus, licet aliis placeat, Irnerium juſſu Lotharii jus civile explicaſſe primùm Bononiæ: quà de re plura Nicolaus Ciſnerus in Oratione de Veteribus Ictis, & Panzirolus eodem cap. III. ac cap. XIII. Non tamen ſine legibus, licet Barbari imperarent, fuit Italia, ſed locus fuit legibus Salicis, Burgondiorum, Viſigotthicis, & Langobardicis, quas exhibet Corpus Legum Antiquarum collectum a Friderico Lindembrogio; & quamvis apud Romanos ſervatæ fuerint Romanæ leges, hæ tamen non erant illæ a Juſtiniano in ordinem redactæ, ſed Epitoma quadam Codicis Theodoſiani, adiectis nonnullis e Gregoriano, Hermogeniano, Paulli ſen-

ſententiis, Vulpiani regulis, & Gaii Conſtitutionibus, utebantur. Nec de aliis legibus Romanorum puto intelligendum eſſe Gottofredum in Prolegomenis Cod. Theodoſiani tom. 1. pag. CXCI. dum, ibi pluribus Caſſiodori teſtimoniis leges romanas viguiſſe, teſtatur ſub Theoderico. Jus tamen Canonicum ſub Karolo Magno valde floruiſſe, apparet ex Capitularibus ejus, ubi plura Sacrorum Canonum loca commemorantur; & præſertim in Capitulari II. anni DCCCII. relato a Baluzio tom. 1. col. 375. ubi nu. 2. hæc adſunt. *De Epiſcopis & reliquis Sacerdotibus, ſi ſecundum canonicam inſtitutionem vivant, & ſi Canones bene intelligant, & adimpleant*. Quod etiam anno 774. ut legitur apud eumdem Baluzium col. 193. nu. XV. juſſum fuerat decernendo, ut ſi, qui Epiſcopi Canonum contemptores exiſterent, ab officio proprio ſubmoverentur: Et idem in aliis Capitularibus denuo præceptum, ut in lib. 7. eorumdem apparet nu. XVII. Nec minor Sacrorum Canonum cura ſub Karolo Calvo: nam continuò eorum reverentia, & obſervantia ſtatuta legitur; quouſque ſub XII. ſæculo canonici juris gloria increbuit, compilato corpore Canonum Pontificiorum, & Eccleſiaſtico-

corum, ſtudio Gratiani Bononienſis Monachi: quod Eugenius III. Pontifex Maximus in Scholis publicis, & generalibus tradi juſſit; Tunc Theologiæ profeſſores inter ſe diſtingui cœperunt nomine Canoniſtarum, & Theologorum, quod in Academia Ticinenſi, ut in aliis eveniſſe credendum eſt.

Hoc etiam tempore, promotionum ritus ad legalem lauream initium habuit. Nam, licet aliqui putent, morem creandi Doctores primùm extitiſſe ſub Auguſto, a quo legem latam ferunt, ut ſi quis vellet jus profiteri facultatem a Cęſare impetraret, ut poſt Coraſium, M. Stephanum, ac Jacobum Midendorpium ſcribit Theodorus Hopingius de Jure Inſignium cap. 2. n. 598. tamen verior opinio eſt, noſtrum promovendi morem inſtitutum fuiſſe Lotharii temporibus, quum cœpit tradi jus civile: in qua ſententia aliis relatis eſt laudatus Hopingius. Etenim Veteres ſatis habebant, ut quis Patroni munere fungi poſſet, apud Præſidem Provinciæ ſe *cohortalem* non eſſe, ſeu Apparitori Præſidis non obnoxium doceret; tum Anteceſſor a quo fuerat in jure inſtructus, illum juris peritiam callere jurabat; quod comprobat Guidus Panzirol. Theſaur. Var. Lection. lib. 1. cap. XXIII.

CAP,

CAP. XIII.

Authentica Habita Cod. Ne filius pro patre &c. in Campis Roncaliæ apud Padum a Friderico Ænobarbo rogata contra Lupoldum Bebembergium, atque Petrum Rebuffum. Roncaliæ Campi, & Imperatorum conventus in illis deſcribuntur.

REſtituta Pariſienſis Academia ad vetuſtum decus a Lanfranco, ita poſtea floruit, ut ſæculo XII. ingens Germanorum, & Italorum multitudo ad eam confluerct. Quare Fridericus Ænobarbus, ne ex Italia, & Germania Pariſios peterent humanarum artium ſtudioſi, eos inſignibus Privilegiis ad Germaniæ, ac Italiæ Gymnaſia anno 1158. Authentica Habita invitavit; quam hîc integram refero, ut ejus exordium, & cauſſam ab aliquorum falſis opinionibus vindicemus.

Habita quidem ſuper hoc diligenti inquiſitione Epiſcoporum, Abbatum, Ducum, omnium Judicum, & aliorum Procerum Sacri noſtri Palatii examinatione, omnibus, qui cauſa ſtudiorum

rum peregrinantur Scholaribus, & maximè Divinarum, atque ſacrarum legum Profeſſoribus, hoc noſtræ pietatis beneficium indulgemus, ut ad loca, in quibus exercentur ſtudia literarum, tam ipſi, quam eorum nuncii veniant, & in eis ſecurè habitent. Dignum namque exiſtimamus, ut omnes bona facientes noſtram laudem, & protectionem omnimodò mereantur: quorum ſcientia totus illuminatur Mundus, & ad obediendum Deo, & nobis ejus Miniſtris, vita ſubiectorum informatur, quadam ſpeciali dilectione eos ab omni injuria defendamus. Quis enim eorum non miſereatur, qui amore ſcientiæ exules facti de divitibus pauperes ſemetipſos exinaniunt, vitam ſuam multis periculis exponunt, & a viliſſimis ſæpè hominibus (quod graviter ferendum eſt) corporales injurias ſine cauſſa perferunt.

Hac igitur generali, & perpetuò valitura lege decernimus, ut nullus de cætero tam audax inveniatur, qui aliquam Scholaribus injuriam inferre præſumat, nec ob alterius cujuscumque Provinciæ delictum, ſivè debitum (quod aliquando ex perverſa conſuetudine factum audivimus) aliquod damnum eis inferat: ſcituris hujusmodi ſacræ Conſtitutionis temeratoribus, & etiam ipſis locorum Recto-

 ribus,

ribus, qui hoc vindicare neglexerint reſtitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum: notaque infamiæ eis ipſo jure irroganda, dignitate ſua ſe carituros in perpetuum. Verumtamen ſi litem eis quiſpiam ſuper aliquo negotio movere voluerit hujus rei optione data Scholaribus, eos coram Domino, vel Magiſtro ſuo, vel ipſius Civitatis Epiſcopo (quibus hanc jurisdictionem dedimus) conveniat. Qui verò ad alium Iudicem eos trahere tentaverit, etiamſi cauſſa juſtiſſima fuerit, a tali conamine cadat. Hanc autem legem inter Imperiales Conſtitutiones ſcilicet ſub titulo Ne Filius pro patre &c. *inſeri juſſimus*. Dat. apud Roncalias anno Domini M. C. LVIII. Hanc conſtitutionem a Friderico II. editam fuiſſe autumat Lupoldus Bebembergius in Opuſculo de Zelo Veterum Germanorum cap. 3. in Bibliotheca SS. PP. tom. 26. pag. *92*. ejuſque eſt ſententiæ Petrus Rebuffus de Privilegiis Scholaſticorum lib. 3. in principio. Non tamen conſtat eorum opinio, quia anno 1158. non gerebat Imperium Fridericus II. ſed I. quod aſſumpſit anno MCLII. ut notat Sigonius in Vita Friderici I. qui regnavit anno MCCXI. teſte eodem Sigonio in Interregno Italiæ ſub dicto anno. Tandem quum lata

fuerit

fuerit lex iſta apud Roncalias, non potuit à Friderico II. rogari, quem non certum eſt egiſſe apud Roncalias ſolemnia Comitia. In alium quoque non levem errorem incidit Karolus Egaſſius Bulæus de Univerſitate Pariſienſi tom. 2. pag. 278. qui allata Authentica Habita affirmat, eam latam non anno MCLVIII. ut ſentiunt Gottofredus in Codice, Petrus Rebuffus in fine memorati lib. 3. Ioannes Oldendorpius, & Iohannes Bechmannus in Commentariis ad illam, ſed anno MCLII. quo tempore nec Otho Friſingenſis, qui accuratè ſcripſit de Rebus Geſtis Friderici I. nec Otho Morena Scriptor illius temporis, neque Sigonius tradiderunt lata Comitia fuiſſe ab Imperatore Friderico I. apud Roncalias: ſolum enim circa annum MCLII. Cæſar fuit inauguratus, nec ante annum MCLIV. in Italiam venit, ut amplè teſtatur laudatus Otho Morena in Hiſtoria Rerum Laudenſium tempore Friderici Ænobarbi Cæſaris pag. 9. his verbis. *Venit itaque Dominus Federicus in Lombardiam anno MCLIV. ab Incarnatione Domini menſe Novembris indictione prima, hoſpitatuſque eſt in die Mercurii, qui fuit ſecundo die Kal. Decembris, in quo fuit vigilia Sancti Andreæ Apoſtoli apud*

Sanctum Vitam de Caſtillione in lodeſana, & ipſo die venerunt Theutonici a prædictis Albergariis, & expugnaverunt Burgum Placentinum de Laude, in quo omnes alii Burgi ſimul convenerant: ſed ipſi Laudenſes tunc viriliter ſe defendunt. Sequenti verò die Iovis, in quo tunc fuit feſtivitas Sancti Andreæ, ivit prædictus Rex cum omni exercitu in Roncaliam. Eſt Roncalia ager inter Cremonam, & Placentiam, ut ſcribit Triſtanus Calchus Hiſtoriæ Patriæ lib. 3. pag. 167. A. parum tamen diſtans ab Urbe Placentiæ; ut probatur ex Gunthero Ligurini lib. 2. edito inter Scriptores Germanorum Imperatorum ex Bibliotheca Juſti Reuberi pag. 301. ubi de Roncalia ita canit.

Eſt locus Italiæ, modicum ſejunctus ab Vrbe
Cui, quia pulchra ſitu placet, inde Placentia nomē,
Planus, & Eridani placido junctiſſimus amni
Effundit latos ſpatioſo limite campos.

In hoc agro mos fuit Imperatoribus, ut ducto exercitu in expeditionem Italiæ ad ſumendam coronam Imperii Romani, in Roncaliæ campis conſiſterent: teſte Othone Friſingenſi de rebus geſtis Friderici I. Imperatoris lib. 2. cap. 12. & cap. 13. in fine: ex quo videtur hæc ceciniſſe Guntherus eodem loco.

Hic

Hic quoties claram Regnator tendit ad Vrbem
Teutonus, Auſoniam ſumpturus ritè coronam
Ponere caſtra ſolet; ligno ſuſpenditur altè
Erecto Clypeus: tunc præco regius omnes
Convocat a Dominis pheudalia jura tenentes
Excubias Regi, prima celebrare fideles
Nocte, vetuſtorum debeant ex more parentum.
At quicumque domi, Domino nolente relictus
Defuerit, pheudo privari Curia cenſet.
Tunc quoque nonnulli cenſura vindice regni
Amiſere diù tali, poſſeſſa, reatu.

Hinc ut omnibus notus eſſet Imperatoris adventus, ait Otho Friſingenſis cap. 13. ubi Reges Italiam ingredi deſtinaverant, gnaros aliquos de familiaribus ſuis præmittebant, qui ſingulas Urbes, ſeu Oppida peragrando, ea, quæ ad Fiſcum regalem pertinerent, quæ fodrum dicebantur, exquirerent. Quæ omnia exponit idem Guntherus eodem lib. 2.

Ductus ab antiquo priſcorum tempore Regum
Mos habet, ut quoties regnator Theutonus Alpem
Tranſit, & Italias inviſere deſtinat oras,
Qui repetant Fiſco fiſcalia jura Fideles
Per quaſcumque ſuos præmittere debeat Vrbes.
At quæcumque ream ſe perfida fecerit auſu
Sacrilego, regique ſuo ſua jura negarit
Strata luat meritas fraudato Principe pœnas.

Inde ſit, ut fractis deformiter horrida muris,
Nunc quoq; per totam videas loca plurima terrã
Hoc quoque per cunctas Regnator Teutonus Urbes
Non modo Teutonicas, ſed & hic, ubique jacentes
Jus habet: ut præſens quaſi maximus omnia judex
Claudere jure manu, cunctasque recidere lites
Debeat, atque omnis judex, omniſque poteſtas,
Atque Magiſtratus ipſo præſente quieſcant.
Ergo ubi Roncaliæ paucis reſidente diebus
Cæſare, fama loquax poſt triſtia nubila clarum
Sydus˜, & ultorem violati juris adeſſe
Viribus, & populis circumtulit, undique multi
Conveniunt, properantque ſuas exponere cauſas,
Factaque multorum mæſtis efferre querelis
Impunita diù: quos longo tempore tutas
Fecerat, & ſcelerum cupidos abſentia Regis.

Convenit ergo in Campos Roncaliæ Fridericus Ænobarbus anno MCLIV. tertio Kal. Decembris, & anno MCLVIII. quo celebrem Conventum indixit in campis Roncaliæ *Solemnem Curiam* ad idem Sancti Martini, ut ageret de legibus, & pace regni; de quibus Otho Friſingenſis lib. 1. cap. 46. ac Otho Morena pag. 37. Tuncque ad librum ultimum Feudorum plures addidit leges, quæ etiam leguntur apud laudatum Othonem Friſingenſem eodem lib. 2. cap. 7. & rogavit Authen-

ticam

ticam Habita Cod. Ne Filius pro patre &c. Alia etiam Comitia tulit in iiſdem campis anno MCLXVI. ut initio lib. XIV. de Regno Italiæ narrat Sigonius, in quo præcipuè diſputatum inter Piſanos, & Genuenſes de Regno Sardiniæ.

CAP. XIV.

Error Lupoldi Bebembergii de occaſione ferendi Authenticam Habita, & Bulai de occaſione conventus Roncaliæ anni MCLVIII. Non pro ſola Bononienſi Academia lata, ſed pro cæteris omnibus Italiæ. Hoc tempore Langobardi legum peritiſſimi. Papienſium erga Fridericum merita, & offi. cia. Friderici in Papienſes beneficia, & privilegium de moneta. Fridericus Papiæ triumphans, & coronatus.

AUthenticam Habita Cod. Ne Filius pro Patre, latam a Friderico II. perperam, ut oſtendimus ſupra, tradidit Lupoldus Bebembergius in opuſculo de zelo veterum tom. 26. Bibliothecæ SS. PP. pag 92. ubi etiam ad commodum, & laudem Gymnaſii Pariſienſis præſertim fuiſſe ab Impera-

peratore rogatam aſſeruit. Sed turpiter in hoc quoque erravit Lupoldus, quum pro Italicis Academiis ipſam Authenticam tulerit Cæſar; ut ſcilicet alliceret ad iſtas literarum ſtudioſos, qui Occidentales Regiones incolebant, & ferè omnes ad Pariſienſem convolabant, ut ſcribit Bulæus tom. 2. pag. 278. *Vt Scholaſticos*, inquit, *& Italicos, Germanicos propoſitis præmiis, & privilegiis in ſuam Patriam retineret, qui peregrè ad Academiam Pariſienſem ad capeſcendas liberales artes, & ſacras diſciplinas eorumdem privilegiorum ſpe proficiſcebantur, atque ut, ſic eorum parentes a partibus Adriani, & Gallorum, qui Adriano favebant averteret*. Etenim cum inter Adrianum, & Fridericum eſſet diſcordia, quod teſtantur amborum epiſtolæ apud Rodevicum lib. 2 de rebus geſtis Friderici cap. 15. quem ſequitur Baronius in Annalibus ad annum MCLVII. Ludovicus Rex Gallorum *accedebat Pontifici*. Propter hanc controverſiam inter Adrianum, & Fridericum putat Bulæus pag. 277. fuiſſe actum conventum Roncaliæ anni MCLVIII. *Cui concertationi*, inquit, *occaſionem dedit diſſidium, quod Imperatori cum Adriano interceſſit de quo ad annum ſuperiorem diximus*; & in fine ejuſdem paginæ addit. *In*

eo

eo conſilio poteſtas Imperatoria unanimi conſenſu aſſerta eſt, Pontificia depreſſa Hoc tamen a veritate longè abeſſe videtur. Nam controverſia inter Cæſarem, & Pontificem erat anno proximè ſuperiore compoſita, teſte Baronio ſub hoc anno, dum adhuc erat in Germania Fridericus, quemadmodum docuit Sigonius de Regno Italiæ lib. 12. qui hæc eveniſſe docet ſub initium anni MCLVIII. quo Fridericus rediit in Italiam ira percitus contra Mediolanenſes. Qui tamen adventus Cæſaris neque evenit circa initium anni ſuprà memorati, ſed circa finem ſcilicet menſe Novembris, ut diximus cap. ſuperiori teſte Othone Morena coævo ipſius Friderici. Sentit idem Sigonius in Hiſtoria Bononiæ lib. 3. anno MCLVIII. *Authenticam Habita* fuiſſe præcipuè latam a Friderico pro Univerſitate Bononiæ. *Verum*, inquit, *ſupra omnia Civitatem auxit incredibilis juvenum ex toto Occidente juris Romani cognoſcendi cauſa in Urbem concurſus, cujus tradendi quadam quaſi officina ipſa erat effecta. Quorum commodis Fridericus eodem anno ad Roncalias, credo a Iuriſperitis Bononienſibus admonitus conſuluit lege lata, qua extat in Authenticis*. Quæ verba Seraphinus Ghirardaccius Sigonii nomine ſup-

ſuppreſſo Italicè reddita tranſtulit in ſuam Hiſtoriam Bononienſem lib. 3. pag. 81. Attamen Fridericum rogaſſe Authenticam Habita, ut etiam faveret omnibus aliis univerſitatibus Italiæ, quæ tunc florebant, cenſendum eſt. Quum non ſoli Doctores Bononienſes eſſent tunc Roncaliæ, ſed alii viginti octo conveniſſent ex cæteris Italiæ Urbibus, quorum præcipui Obertus ab Horto Feudorum celeberrimus author, & Gerardus Cacapiſti, & ipſe in eadem materia clarus ambo Mediolanenſes, teſte Guido Panzirolo de Claris Legum Interpretibus lib. 2. cap. 14. Nec ſolum Gymnaſium Bononienſe tunc florebat in Italia, ut apparet ex Panzirolo cap. 21. ubi meminit de Mutinenſi; & nos quoque cap. XII. ſupra meminimus de Piſano, & de aliis, quæ hic referre non eſt operæ pretium, cum ea jam deſcripſerint *Iacobus Middendorpius de Iure Academico, & Karolus Antonius de Luca in Laurea Legali*. Idcircò quamvis conſilio quatuor Doctorum Bononienſium Bulgari, Martini Groſiæ, Jacobi, & Ugonis de Porta Ravegnana, qui erant illo anno in Campis Roncaliæ cum Friderico teſte Othone Morena in Hiſtoria rerum Laudenſium pag. 38. fortaſſe permotus Cæſar legem illam rogarit, non tamen ſolum

pro

pro Scholaribus Bononienſibus illam promulgaſſe contra Cynum docuit Julius Erneſtus Echrodter ad eamdem Authenticam n.2.quippe quum Bononienſe Gymnaſium ſolum anno MCLXII.viſum ſit excellere ſupra cæteras Italicas Academias in literarum ſtudiis, ſi fides datur,ut certè danda eſt authori coævo Othoni Morenæ pag. 100. quo anno, & MCLXVII. ſecundum Sigonium de Regno Italiæ Fridericus in Bononienſes graviter animadvertit. Hoc autem tempore Langobardi erant legum peritiſſimi, ut eos ſub Imperio Friderici fuiſſe fatetur Guntherus in Ligurino lib. 2.

Gens aſtuta, ſagax, prudens induſtria ſolers
Provida conſilio, legum juriſque perita.

quorum carminum commentator Spiegelius addit plures extare eorum Codices MSS.. Cæterum licet de Scholis Papienſibus nulla apud Scriptores videatur facta mentio regnante Friderico Ænobarbo, tamen ſi publica Papienſis Academia fortaſſe corruerat, fuiſſe reſtitutam ſub hoc Imperatore, & claruiſſe, ſicuti ſæculo ſuperiori claruit, arguere poſſumus ex beneficiis, quæ in Urbem Ticinenſem contulit Fridericus, & ex privilegiis, quibus omnes Italiæ Urbes facilè ſuperavit: ut colligitur ex Othone Friſingenſi,

ex

ex Othone Morena, ex Luithprando, & ex Rodevico in laudatis eorum operibus; atque clarius ex dictorum privilegiorum confirmatione, facta per Henricum Sextum anno MCLXXXXI. quam ego accepi ab humaniſſimo, & Patriæ, ac Literatorum amantiſſimo Cive, Comite *Ioſeph Oppizzono*, qui unacum Marchione *Pio Belliſomo* gloriæ hujus Urbis ſtudioſiſſimo meum adhæc animum appulit; eamque integram affero.

IN NOMINE SANCTÆ, ET INDIVIDVÆ TRINITATIS.

HENRICUS SEXTUS DEI Gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus, in perpetuum. Quanto majora, & clariora ſervitia cum omni fidelitate, & devotione Papiæ Civitas Sereniſsimo bonæ memoriæ Genitori noſtro, ac Nobis, & Imperio frequentius exhibuit. Tanto ampliori gratiæ noſtræ prærogativa, & honoris exhibitione, ipſam Civitatem, ejuſque Rectores, atque totum Commune Civitatis, gratanter debemus honorare, fovere, & promovere. Eapropter cognoſcant univerſi fideles Imperii

rii per Italiam conſtituti, præſentes, ac futuri, quòd Nos ex noſtra Imperiali largitione, & munificentia Civitati Papiæ & univerſo ejus populo hanc gratiam, & hæc dona gratiæ concedimus, atque largimur, videlicet quod liceat Civitati Papiæ ad honorem Imperii, ac noſtrum, & Civitatis, Conſules de Communi, & Juſtitia, vel Rectores eligere intus Civitatem, & extra per totum ejus diſtrictum. Qui Conſules, vel Rectores Civitatis Papiæ, nobis, noſtriſque ſucceſſoribus, jurent fidelitatem, ſi illam non iuraverunt. Et ſi in Lombardia erimus, a nobis Inveſtituram, & confirmationem gratis petant, & recipiant. Et qui Conſules habeant poteſtatem ante ſuam præſentiam duellum facere, minores reſtituere, ac venditionibus minorum, & emancipationibus auctoritatem præſtare, ſimilique modo adoptionibus, & donationibus ultra legitimam ſummam aſſenſum, & auctoritatem præbere. Tutores quoque, & curatores dare, ac conſtituere, & de liberali, atque criminali cauſa cognoſcere, ac judicare, & jus animadvertendi in facinoroſos habere, & exercere, ſimiliter & mulctare, ac jus publicandi habere, & publicare, & vindictam de omnibus maleficiis facere, &

ban-

bannum dare, & pœnam, & de banno abſolutionem facere. Atque judicaturas, & collectas, telonea, & pedagia, banna imponere, & tollere. Notarios quoque, cum non erimus in Lombardia conſtituere: Ita tamen, quod illi, qui fuerint in noſtra abſentia facti, a noſtra Majeſtate, cum erimus in Lombardia, recipiant confirmationem. Inſuper quoque Imperiali auctoritate Civitati Papiæ concedimus, ut appellationes non excedentes ſummam libr. vigintiquinque Imperial. fiant ante Conſules, vel Rectores Papiæ, qui inde poſsint cognoſcere, & aliis delegare exeedentes ſummam prædictam noſtræ reſervamus Majeſtati. Omnes etiam Juriſdictiones, quas unquam Dux in ſuo Ducatu, ſeu Comes in ſuo Comitatu, aut Marchio in ſua Marchia habet, eidem Civitati Papiæ infra ipſam Civitatem, & extra in toto Epiſcopatu, Comitatu, ſeu diſtrictu Papiæ, & ſpecialiter in locis infranominatis, & eorum curtibus concedimus, & confirmamus. Conferendo quoque Imperiali munificentia Papienſibus nobis, & Imperio ſemper fidelibus omnes uſus, & conſuetudines, quas habent, vel temporibus Sereniſs. quon. Patris noſtri habere conſueverunt, ſeu quas Rectores Papiæ cum conſilio

ere-

credentiæ non contra leges ſtatuerint. Aliæ autem nullam habeant firmitatem, niſi noſtra fuerint factæ, vel confirmatæ auctoritate. Præterea concedimus, ut liceat Rectoribus Papiæ habere diſtrictum, albergariam, hoſtem, carregium, & omnes alias conditiones tam in Civitate, quam in ſuburbiis, & in omnibus Caſtellis, Villis, Plebibus, & ſuis hominibus, & in his omnibus locis, quorum nomina ſubſcripta ſunt, & infra coherentias locorum continentur. Illos quoque uſus, vel conſuetudines, quas Papienſes ſoliti ſunt habere in feudis, fictualibus, precariis, ruſticis, ac in illis, qui maleficia faciunt, eis illæſas conſervamus, atque concedimus, libellaria etiam, quæ ante ſententiam, & legem datam in Roncalia, ab Excellentiſſimo Piæ memoriæ Patre noſtro de feudis factæ fuerunt, ſic permaneant ſecundum veterem uſum, ſed de cætero abſque licentia Dominorum non fiant. Concedimus etiam fidelibus noſtris Papienſibus, & eorum Mercatoribus per totam Italiam cum rebus, & perſonis per aquam & terram liberè, & ſecurè ire, ſtare, atque redire, neque cogantur dare majorem guidam, vel tenſam, ſeu pedagium, niſi ſecundum bonum, & juſtum, ac veterem uſum. Poſſeſſiones, quoque jura, & allo-

allodia, feuda, atque ficta, quæ Papienſes tenent, ſeu ſoliti erant tenere, poſſidere, vel quaſi, communi nomine, vel ſingulari, deinceps ſine moleſtatione aliqua teneant, & poſſideant. Inſuper quoque concedimus, & confirmamus Civitati Papiæ, ejuſque civibus omnia regalia, quæcunque ſunt in Civitate, vel juxta Civitatem, aut extra in toto diſtrictu Papiæ, ſecundum quod jam dictus Excellentiſs. quon. Genitor noſter eis conceſſit, vel habere permiſſit. Pontes verò, & ripas Ticini ſpeciali munificentia eidem Civitati, ejuſque civibus pleno jure, & omni integritate damus, ac Imperiali auctoritate concedimus. Sratuentes itaque, ut nulli alii liceat pontem ſuper Ticinum facere, ſeu habere a loco Plumbia uſque Papiam, nec liceat alicui Caſtrum, Turrim, foſſatum, vel aliquam munitionem in Epiſcopatu, ſeu Comitatu, vel diſtrictu Papiæ facere, ſeu reædificare, atque habere, & ſpecialiter Lomellum, vel in ejus curia aliquid, vel in alia nomine Lomelli niſi communi voluntate Papiæ. Item quoque concedimus, & mera liberalitate jam dictæ Civitati donamus, ut liceat Civitati Papiæ ducere flumina, & explicare, atque purgare, & alveos reficere, & ripas munire, videlicet. Ticinum,

num , Cadronam, Ollonam, Baronam, Miſclam , Agoniam , Tardubium, Coironum , Stapholam , & omnes alias aquas , quas ipſa Civitas Papiæ ad ſuam utilitatem derivare potuerit . Præcipientes ut non liceat alicui Civitati vel loco, ſeu alicui perſonæ , vel aliquibus ipſa flumina , vel aquas avertere, vel imminuere,ſeu quoquo alio modo curſum impedire, vel impeditum retinere. Nomina vero locorum, de quibus ſuperius mentionem fecimus,ſunt hæc. Fraſenetum, Ticinetum, Picetum,Mugaronum, Baſſegnana, Sala, Coparia, Guazadoria, Caſellum, Cagnanum, Medaſinum, Viqueria, Albóſaſium, Altemaſium, Returbium, Nazzanum, Rocca de Aſiſella. Fortunagum, Ruppinum , Durbecum, Lebardum, Pecoraria , Rocca Armerici, Monteroſſum , Golferentia , Suriaſcum , Montecalvum , Rovoſcalla , Nigrinum, Mons donicus , S. Martianus , Vlmum, Monticellus, Plebs de Palpaneſe , & Parpaneſe, Montalinum, Vigalonum , Monteſcanum , Figaria, Monſarcus, Zeneuretum, Claſtegium , Montebellum, Mons Sanctæ Mariæ, Nibiolum, Montedondonum, S. Juletta, Petra , Cigognola, Mornicum , Monſaltus, Petra de ſupra Tanarum, Pagonum , Plebs portus Moroni,

Cu-

Cugnolum, Miradolum, Sancta Chriſtina, Genzonum, Zerenzagum, Villa lanterii, Monti, Caſtrum de Lambro, Mandrinum, Caſaticum, Vernatum, Zibidellum, Corliaſcum, Binaſcum, Mettonum, Florianum, Caſiragum, Bibianum, Beſade, & Caſolade, Viglevanum, Caſſiolum, Cerredanum, Cillavegna, Pairona, Mortaria, Nicorvum, Cerretum, Caſtellum novum, Roxaſcum, Bagnolum, Langoſcum, Cozium, Candia, Bremide, Sartirana, Lomellum, Leconche, Villanova, Fraſcarolum, Zebide, Sparveria, Gambarana, Carium, Plebs de Cario, & omnia alia loca terræ Papiæ. Hæc omnia concedimus Civitati Papiæ ad poſtulationes, & præces fidelium noſtrorum Alberti de Summo Poteſtatis Papiæ, atque Uberti de Olevano, Syri Saglimbene, Gayſerii Iſimbardi, Gualfredi de Turricella, Guidonis de Codalo, Jacobi Buceſolis, atque Guideti Buttigellæ. Ad hæc ſtatuentes jubemus, ut de cætero nullus Archiepiſcopus, Epiſcopus, Dux, Comes, vel Marchio, nullus Poteſtas, vel Rectores, nulla magna, parvaque perſona, prædictos fideles noſtros Papienſes, & eorum Civitatem de prædictis largitionibus noſtris moleſtare, vel inquietare, aut diſveſtire præ-

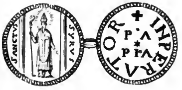
ſumat. Si quis verò hujus noſtræ auctoritatis edictum violare præſumpſerit, mille libras auri ſe compoſiturum cognoverit, dimidium Cameræ noſtræ, & dimidium Communi ipſius Civitatis Papiæ. Hujus rei teſtes ſunt, Gulielmus Ravennas Archiepiſcopus, Millo Mediolanen. Archiepiſcopus, Bonifacius Novarienſis Epiſcopus, Albertus Vercellenſis Epiſcopus, Theodoricus Comes de Hoſtat, Tranched. Comes de Cravina, Ubertus Comes de Blandrato, Robertus de Turno, Burcardus de Gerolte Secco, Henricus de Calendino Mareſcalcus, Henricus de Lutre Pincerna, & alii quamplures. Vt autem hoc verius credatur, & ab omnibus inviolabiliter conſervetur, præſentem inde paginam ſcribi, & noſtræ Majeſtatis ſigillo injunximus præmuniri.

Signum D. Henrici Sexti Rom. Imperatoris Invictiſs. Acta ſunt hæc, ab Incarnatione Domini M.C.LXXXXI. Ind. X. Regnante D. Henr. Rom. Imper. glorioſiſs. Anno Regni ejus vigeſimotertio, Imperii verò primo. Dat. Mediolani 7. menſis Decembris.

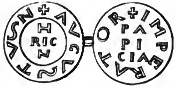
Hinc apparet, nullam Urbem fuiſſe magis benemeritam de Friderico. Quod etiam teſtatur illud celebre privilegium datum huic

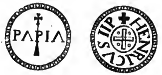
Ci-

Civitati, ut Langobardi ſolam Papienſem monetam ſignatam Imperatoria nota admitterent, teſte Platina in Vita Lucii Papæ circa finem; & cujuſmodi hæc fuerit, oſtendit mihi vir ſatis eruditus in hoc nummo argenteo.

Cui nummo, alii duo accedunt Henrici, pariter argentei.

Hunc erga Papienſes amorem Friderici, ac gratum animum fatentur quoque privilegia confirmata Comitibus de Laumello, Montiſicalis, & de Gambarana, quibus etiam datum privilegium ferendi enſem coram Imperatore, quando erit in Lombardia, ut conſtat ex diplomate ejuſdem Fiderici I. datum Papiæ apud S. Salvatorem anno MCLXIV. quod una cum aliis Friderici II. Karoli IV. & Maximiliani mihi communicavit ampliſſimus Senator, & Comes *D. Hieronymus Gambarana* Patriæ, literarum, & bonarum artium cultor, & Patronus eximius. Quinimmò ſola Papia digna habita fuit, quæ hunc triumphantem reciperet Imperatorem, quod poſt Cremam ſubactam eveniſſe, ſcribit Sigonius anno MCLX. & anno MCLXII. poſt Mediolani everſionem. Faſtum hujus Cæſarei triumphi deſcribit Guntherus lib. 3. Ligurini, cujus carmina omnino ſunt referenda.

Inde profecturum Ticini læta juventus
Ad ſua victorem divertere mœnia Regem
Flagitat, inſignes antiquo more triumphos
Exhibitura Duci: non eſt in finibus, inquit,
Italiæ tanto locus aptior ullus honori,
Quemve tuo cupias magis illuſtrare triumpho,
Quam quæ fida tibi per læta, per aſpera quæque

Ex-

Extitit, & nullo defecit tempore ſedes.
Adde quod iſta tua geſſiſti bella Papia.
Hoſtilem noſtriſque malis inhiare paratam
Hoſtibus, & ſævis adſtricto fœdere junctam.
Quid referemus ad hæc? vertiſti funditus Vrbem,
Non ſumus ingrati: liceat modo ſolvere grates,
Ingreſſuque ſui Regis gaudere Papiam.
Paret: & exhibitum non aſpernatus honorem
Mœnia victor adit: non eſt tractabile ſenſu.
Eloquiove meo, quæ gaudia, quantus ad Vrbem
Occurſus populi, quo ſcilicet ordine Clerus
Veſtibus ornati nitidis, precioſa ferentes
Signa crucis, textusq; ſacros, thurisq; vaporem
Prodierint, ut purpureo velamine paſſim
Belligeros inſtratus equos fulgentia latè
Signa ferens? phaleratus eques fremebũda lupatis
Ora terat, cogatque leves ſubſiſtere curſus:
Vtque nurus, matreſque ſimul, miteſq; puellæ
Candida Sidonio velata corpora textu
Geſtantes nitido baccata monilia collo,
Fulvaque gemmatis incincta tempora cyclis
Vrbis utrumque latus denſa ſtatione tenentes,
Vocibus acclament fauſtis, dominumque ſalutent.
Vt domus aulais latè pandentibus omnis,
Et picturatis conſtrata platea tapetis,
Rebus odoriferis, & pingui thure vaporet:
Vt tuba terribili ſpiramine, tibia leni,

Cornua ventoſo ſtrepitu cava tympana rauco ,
Seu lyra percuſſis dulci modulamine nervis
Murmure mirantes placido demulceat aures :
Vt pueri , populuſque minor , venientibus ultrò
Exuvias ſubſternat equis , pæanaque lætum
Ioque triumphe canat : hæc omnia pluraque nobis
Si modo ſuppeterent vires, memoranda fuerunt
Deficit ingenium : non hæc fiducia menti ,
Vt penitus meminiſſe velim , rerumque nitorem
Voce ſequi : vix hæc ſtimulatus Apolline toto ,
Vel Maro, vel magnus verbis æquaret Homerus.
Quid volui demens tantarum pondere rerum
Agreſti tentare ſono , tenuique Camœna ?
Materiæ ſuccumbit opus , mihi paupere vena
Verba fluunt : magnum res exigit iſta poetam .
Comiter exceptum Sancti Michaelis ad ædem ,
Qua veterum fulgent antiqua palatia Regum ,
Producunt, nitidumque caput gemmante corona
Cingitur , & ſceptro decoratur dextera ſacro .
Hunc triduo Regi populus devotus honorem
Exhibuit largo cumulans nova gaudia ſumptu.

CAP. XV.

Petri Danielis Huetii error notatur; XII. & XIII. ſæculo viros eruditiſſimos floruiſſe in Italia, demonſtratur.

PRivilegiis relatæ Authenticæ *Habita* literarum cultores invitantibus, ita in Italia poſtea floruerunt publicæ ſcientiarum Academiæ, ut Alexander Nechàmus in lib. 2. de Naturis Rerum ſcripſerit, Pariſienſem Academiam Philoſophia, & Sacra Scriptura Italicis, Juriſprudentia autem Italicas Pariſienſi præcellere: quod in MS. ſervato in Bibliotheca Magdalenenſi apud Oxoniam ſe legiſſe teſtatur Brianus Tuvinus, quem ſequitur Bulæus Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſ. tom. 1. pag. 110. Quæ porrò Italiæ fama ita increbuit illo ævo apud exteros, ut omnes ad eam accederent. Quod ut impedirent aliqui, contra juriſprudentiam inſurgebant, & ejus uſum in Clericis tanquam periculi plenum improbabant, ut apparet ex Petro Bleſenſi epiſt. 26. qui etiam epiſt. 140. ad Petrum Dia-

Diaconum ſcribit eum ad Theologiæ ſtudium impellendo, ad quod excolendum ſatis eſſe Academiam Pariſienſem frequentare, *nec eſſe neceſſe, prout ad juriſprudentiæ ſtudium, trans alpes ire, aut Occanum tranſmeare*. Et ſanè ferè deſertæ videbantur aliæ ſcientiæ: qua de re queritur Martinus Clericus apud Giraldum Cambrenſem ſcribens, leges Imperiales reliquas ſcientias omnes ſuffocaſſe. Quod eò proceſſit, ut ipſimet Monachi relictis clauſtris Legiſtarum Scholas frequentarent: Quod ne in poſterum facerent, vetuit Alexander III. in Turonenſi Concilio anno MCLXIII. hoc edicto: *Statuimus, ut nulli omninò poſt votum Religionis, & poſt factam in aliquo loco religioſo profeſſionem ad Phiſicam, legeſve mundanas legendas permittantur exire*. Hinc neſcio, quomodo potuerit Petrus Daniel Huetius in libro gallico de Origine Fabularum Amatoriarum vulgò Romanzi aſſerere, circa ſæculum XIII. ſcientiarum prorſus ignaram fuiſſe Italiam; etſi aliquod literarum ſpecimen in ea vigebat, e Pariſienſi Academia fuiſſe delatum. Nam perperam Huetius tantæ ignorantiæ inſimulavit Italiam: quum certum ſit, XII. & XIII. ſæculo floruiſſe in Italia publicas Academias, ut ſigni-

ſignificavimus cap. ſuperiori, rectèque obſervavit contra Huetium eruditus Joannes Marius de Creſcimbenis Arcadiæ cuſtos in Commentariis de Italica Poeſi lib. 1. cap. 6. quibus publicis, & *univerſalibus* Scholis exiſtentibus, non fuit neceſſe Pariſios proficiſci. Quinimmò ut amiciſsimi Viri ſcriptis aliquid addam, mihi non videtur prætereundum, quod anno Chriſti MCIC. floruit in Langobardia Papias ille vir græcè, atque latinè eruditiſsimus, teſte Franciſco Sanſovino in Chronicis ejusdem anni: qui Papias vocabularium latinum primus condidit, ut legitur apud Georgium Matteum Konigium in Bibliotheca Veteri, & Nova pag. 606. Hoc ævo inſignis erat ſcientiarum cultu Monachorum Ciſtercienſium Ordo a D. Bernardo inſtitutus, ad quos, ut tradit Neibridius a Mundeleim in Officina Antiquitat. Monaſtic. epiſt. 82. pag. 381. literæ, quæ diù inter Benedectinos viguerant, viſæ ſunt confugiſſe, ſeptingentis enim Epiſcopis, & Abbatibus illuſtrem hunc Ordinem fuiſſe anno MCLXII. teſtatur Sigonius de Regno Italiæ lib. 13. ſub anno MCLXI. circa finem XII. ſæculi floruit pariter Guarinus de S. Victore, de quo epitaphium refert laudatus Bulæus pag. 742.

Guarinus Abbas Romani Lucifer Orbis
Siderea fulget vivus in Vrbe lapis.
Fuerunt etiam illo tempore clari Guillelmus Papienſis, cujus elogium ſcripſit Saresberienſis epiſt. 233. ad Joannem Pictavienſem: Joannes Boſſianus Cremonenſis in Gymnaſio Bononienſi Bulgari auditor, quem inſignem Juris, Dialecticæ, & Philoſophiæ peritia, cæteriſque artibus eruditiſſimum vocat Panciro-lus de Claris Legum Interpret. lib. 2. cap. 23. & Sinibaldus de Fliſco Genuenſis poſtea Innocentius IV. Pontifex, qui Bononiæ ſedulam adeo operam poſuit in ſtudio Juris Canonici, ut pater, & ſplendor Canoniſtarum diceretur teſte Bulæo in Catalogo Viror. Illuſtr. tom. 3. Hiſtoriæ Univerſit. Pariſ. Nec ommittendus eſt Petrus Lombardus, de quo idem Bulæus tom. 2. pag. 766. ita ſcribit. *Petrus Lombardus tanta fama, & exiſtimationis magiſter, natione Inſuber, patria Novarienſis, ex Academia Bononienſi ad Pariſienſem ſe tranſtulit.* Immò ſub initium ſæculi XIII. tam pauci Viri docti vigebant in Pariſienſi Acadamia, ut Pariſiis publicè diceretur, nullos eſſe Viros literatos ex ea Urbe oriundos. Quare Ægidius Pariſienſis artium magiſter operæ pretium duxit Apologiam pro Pariſien-
ſibus

ſibus magiſtris edere, quam inſcripſit Carolinum Opus in quinque libros digeſtum, quorum quinto ſexdecim enumerat Viros literatos Academiæ Pariſienſis alumnos, & inter alia ad Ludovicum Aug. filium, cui librum inſcribit, hæc canit.

Fateor, ſcripſiſſe libellum
Francorum laudes, & Gallica geſta canentem
Ægidiana novos pro te prorumpit in auſus,
Primitiaſque ſui mittit tibi Muſa laboris:
Sed ſecura minus cum dira infamia noſtros
Iamdudum laceret Cives, oriſque maligni
Audeat immeritos communi inceſſere probro,
Quod nullos habeat Vrbs Pariſiana ſcientes.
Cum tamen excoctum multo ſudore Tibouldum
Artibus ediderit &c.

Hæc ineunte XIII. ſæculo ſcripſit Ægidius, quo tempore in plurimis Italiæ Urbibus, tam enixè ſcientiis dabatur opera, ut Bononienſis Academia opportunum duxerit juvenes, ne ad alias Scholas proficiſcerentur, novis amplisſimis privilegiis allicere, quæ extant apud Sigonium in Hiſtoria Bononienſi lib. IV. ſub anno 1205. Quum tamen Eccleſiaſticis Ordinibus dicati ita legibus ſtuderent, ut prorſus ſtudium Theologiæ videretur eſſe deſertum, Honorius III. metu excommunicatio-
nis

nis propoſito interdixit, ne Religioſi tam Regulares, quam ſæculares ad Scholas Legum, & Medicinæ admitterentur, ut patet ex cap. ſuper ſpecula, ne Clerici, vel Monachi &c. qua de re juriſprudentiæ Schola minus frequentari cœpit, & illa juris Canonici, & Theologiæ magis celebrari; in quibus ſcientiis quantum illicò profecerint Itali, innumeros teſtes proferre poſſemus, ex quibus fateri vel invitus deberet Huetius, Viros illos clariſſimos, qui ſub initium XIV. ſæculi fulſerunt in Italia, ſcientias non didiciſſe Pariſiis, ſed in Italicis Academiis: ubi iam ſæculo ſuperiori florebant ſcientiarum omnium Gymnaſia, quod cum ſatis Viris Eruditis pateat, & probaverit Franciſcus Petrarca in ſua Apologia, finem his imponendum eſſe cenſuimus.

CAP.

CAP. XVI.

Scholas Papienſes a Karolo IV. non inſtitutas, ſed reſtauratas, ex ipſo Cæſareo diplomate probatur. Hinc Paulli Merulæ, Laurentii Scraderi, & aliorum error refellitur.

POſtliminio in Italiam revocatis omnibus ſcientiis tot Gymnaſiorum inſtitutione, quibus plures Urbes ſæculo XII. & XIII. fuere exornatæ, Papienſis Univerſitatis gloria viſa eſt imminui. His acceſſerunt inteſtina, & nobis proxima bella inter Guelphos, & Gibellinos, ac inter Vicecomites, atque Turrianos, quæ illis temporibus Langobardiam occupaverunt. Papiæ tamen hoc antiquiſſimum decus ſepultum non jacuit, quia ſemper in ipſa literæ floruerunt etiam proximis ſævientibus bellis, ut teſtatur Synchronus Petrus Azarius Novarienſis in Chronicis MS. Bibliothecæ Ambroſianæ dono datis ab erudito Lazaro Auguſtino Cotta; qui Petrus Azarius ſæpiſsimè de ingenti Scholaſticorum frequentia ante annum MCCCLX. mentionem facit. Ex quibus convincitur error

ror Guidi Panziroli de Claris Leg. Interpret. lib. 4. cap. 1. aſſerentis, ante annum 1362. Papiæ Scholas pluribus ſæculis fuiſſe incultas, cum appareat in ea ſcientias floruiſſe, licet fortaſsis ſplendor Academiæ deciderit, qui tamen illuſtrior emerſit dicto anno 1361. Fuit hæc cura Galeatii Secundi Vicecomitis Ducis Mediolani literis, & armis illuſtris, qui Papia potitus Gymnaſium Ticinenſe ad antiquum decus reſtituere, & privilegiis ampliſsimis exornandum curavit. Hic, teſte Paullo Jovio in ejus Vita *Delectatus eſt in toto vitæ curſu, quum ex bellicis occupationibus ſubciſiva otia furaretur nobilioribus literis hiſtoriiſque præſertim: habuitque in honore præſtantibus diſciplinarum omnium, & nobilium artium ſtudiis inſignes, ex hiſque præcipuè Franciſcum Petrarcam amœna ingenii fertilitate florentem, cujus hortatu Bibliothecam condiderat, quum munere beneficioque Karoli Cæſaris Ticini celebre Gymnaſium inſtituiſſet*. Hinc putant Bernardinus Corius Hiſtoriæ Mediolanenſis part. 3. Paullus Merula in Coſmographia part. 2. lib. 4. cap. 35. Laurentius Scraderus in Monumentis Italiæ lib. 3. pag. 354. & alii plures, Ticinenſem Univerſitatem ſola hac ætate fuiſſe inſtitutam. Non

multa

multa tamen antiquitatis notitia, quod ad hanc rem pertinet, illos inſtructos fuiſſe luculenter apparet ex toto hoc opere noſtro, & ex ipſo Karoli IV. diplomate, in quo cum agatur non de inſtitutione, ſed de inſtauratione Gymnaſii, illud ex grammatophilacio Civitatis Papiæ extractum integrum lectori propono.

PRIVILEGIUM IMPERIALE]

Pro Inſtauratione almi Gymnaſii Ticinenſis.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis fœliciter amen. CAROLUS QUARTUS Divina favente Clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & Boemiæ Rex. Ad perpetuam rei memoriam. Rectrix humani generis virtutum cæleſtium mutatrix præclara ſcientia, cujus clara membra odioſa peſtilentiæ rabies per mundi climata impia voragine jam aſſumpſit, tanto gemitu ad nos clamore confiditur, jam ſuis laribus a pœnoſis habitaculis viduata, ut ſibi dignemur Imperialis celſitudinis proeſidio ſubvenire, ſi quando proviſione Cæſarea, cujus intereſt univerſo Mundo conſulere in-

priſtino ſtatu florere valeat, & creſcentem Mundum ſuſtentare, & denuo fœcunda quadam aſpergine germinis redimiri. Sanè honorabilium, & dilectorum nobis Poteſtatis, Capitanei, Conſilii, Antianorum, Comunis, & Populi Civitatis Papienſis noſtrorum, & Imperii Sacri fidelium oblata noſtræ majeſtati ſupplicatio continebat, quatenus ipſi ad inſtar aliarum Urbium *DE INSTAVRANDO GENERALI STVDIO* in facultatibus quibuſcumque gratiam, & privilegium benignitate Cæſarea concedere dignaremur. Nos attendentes multiplicia merita probitatis, quibus antedicti Papienſes Nos, & Sacrum Romanum Imperium retroacto jam tempore exquiſita diligentia ſtudiis honorarunt. Animo deliberato non per errorem, aut improvidè, ſed ſano Electorum, & aliorum Sacri Imperii Principum, ac eorum conſilio accedente, ipſis, hæredibus, & ſucceſſoribus eorum in perpetuum infraſcriptam gratiam duximus faciendam; Ut in prædicta Civitate Papiæ generale ſtudium utriuſque juris videlicet tam Canonici, quam Civilis, nec non Philoſophiæ, medicinæ, & Artium liberalium erigatur, & ex nunc perpetuis temporibus obſervetur. Quod quidem ſtu-

ſtudium ejuſque ſtudentes, nec non Rectores, Doctores, Bacalaureos, Officiales, atque miniſtros, famulos, & familias eorum, & cujuslibet eorundem, quocumque nomine cenſerentur, qui fuerint per tempora cujuſcumque, & dignitatis, ſtatus, ordinis, ſeu conditionis, prædicti, & ſinguli eorum extiterint, omni eo privilegio, libertate, immunitate, indulto, & gratia, quibus Pariſienſis, Bononienſis, Oxonienſis, Aurilianenſis, & Montis Pexulani ſtudia, ſeu alia quæcumque ſtudia generalia privilegiata noſcuntur, hujus noſtræ conceſſionis gratia perfrui ſemper volumus, & gaudere per omnia, ac ſi privilegium, libertas, immunitas, indulta, & gratia hujuſmodi præſentibus de verbo ad verbum eſſent inſerta. Decernentes, & hac noſtra conſtitutione Cæſarea perpetuis valitura temporibus, ex certa ſcientia de Imperialis poteſtatis plenitudine ſancientes, ut prædicto Civitas perpetua præſenti noſtra Imperiali conceſſione ſuffulta generalis ſtudii gratioſo privilegio perpetuò gaudeat, & utatur. Poſſitque Papienſis Epiſcopus, qui eſt, & qui fuerit pro tempore per ſe, vel ſuum Vicarium, ſeu Locumtenentem de conſilio, & conſenſu Doctorum, & Magiſtrorum ſtu-

dii memorati, ſervatis forma, modo, & ordine, qui in talibus conſueverunt in prædictis generalibus, & aliis ſtudiis laudabiliter obſervari, illis, quos ad hoc idoneos, & dignos invenerint, legendi indulgere licentiam, & ſtudioſo præmiſſo examine licenciare, & Doctoratus, ſive Magiſtratus inſignia ritè conferre, & de his ſolemniter inveſtire. Cæterum, ut Scolares, & ſtudentes quilibet ſtudii Papienſis prædicti tantò valeant liberius literarum ſtudiis inſudare, quantò a moleſtia, & turbationum impetu uberius liberati, & ampliori fuerint libertate, Cæſarea benignitate fulciti; de innata nobis clementia Rectores, Doctores, Scolares, ſive ſtudentes ejuſdem ſtudii univerſos, quoſcumque, & ſingulos eorum, & cujuslibet ipſorum familiares, famulos, & Miniſtros, nec non, & Scholas, domos, ſive hoſpitia in noſtram, & Sacri Romani Imperii protectionem, tutelam, & defenſionem recipimus, præſentibus ex certa ſcientia ſpecialem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ mentis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem contrarium attemptare præſumſerit, bannum Imperiale, & pœnam centum marcarum auri puri, totiens quotiens con-

contrafactum fuerit, eo ipſo ſe noverit irremiſibiliter incurſurum, quarum medietatem Fiſci Cæſarei, reliquam vero Univerſitatis ſtudii Papienſis præfati uſibus ſtatuimus applicari, præmiſsis omnibus pæna ſoluta, ſivè remiſſa, nihilominus in ſuo robore duraturis. ✠ Signum Sereniſſimi Principis, & Domini, Domini *Caroli IV. Romanorum Imperatoris Invictiſſimi, & glorioſiſſimi Boemiæ Regis*. Teſtes hujus rei ſunt Illuſtriſſimus Rodulphus Rex Saxoniæ Sacri Imperii Archimareſcalchus, Ludovicus dictus Romanus Marchio Brandeburgenſis ejuſdem Imperii Supremus Camerarius, Venerabiles Arneſius Archiepiſcopus Pragenſis, Joannes Imperialis Aulæ Cancellarius Lutherusbenſis, Joannes Olonnenſis, Theodorinus Midenſis, Paulus Friſingenſis, Federicus Ratiſponenſis, Bertoldinus Eſtenſis, Henricus Ludovicenſis, Albertus Servecenenſis, & Petrus Carbanienſis Epiſcopi, Illuſtres Ridarius Dux Brimicenſis, Bolcho Dux Sleſiæ, & Inligienſis, Picerubo Teſchinenſis, Bolbo Opalienſis, & Henricus Saginenſis Duces ſpectabiles, Bocardus Magiſter Curiæ noſtræ, & Joannes Burgarii Bagileburgenſis, Ludricus, & Ludrinus Comites de Otinga, & Nob. Spingo lepus,

Raſco de Stcocatio, & Timo Caldrinenſis Magiſtri Cameræ noſtræ, & multi alii noſtri, & ſacri Imperii Comites, Nobiles, & fideles præſentes, & ſub Imperialis Majeſtatis noſtræ ſigillo teſtimonio literarum. Dat. Nuraburg. anno Domini milleſimo tricenteſimo ſexageſimo primo, indictione quartadecima, Idus Aprilis, Regnorum noſtrorum anno quintodecimo Imperii verò ſeptimo; Subſcript. per D. Cancellarium Nicolam de Trez, & per Joannem de Pruſien.

Hoc Cæſareo diplomate reſtaurata Ticinenſi Univerſitate a Karolo IV. Galeatio curæ fuit ejusdem diplomatis exequtionem curare hiſce literis, quæ extant apud eumdem Azarium cap. XII.

GALEAZ VICECOMES
Mediolani &c. Vicarius Generalis.

CUM habeamus Studium in Civitate noſtra Papiæ tam in jure Canonico, quam Civili, & in Medicina, & Phyſica, & Logica, habeamusq; ibi Doctores ſufficientes, mandamus vobis, quatenus proclamari faciatis in Civitatibus veſtris in locis conſuetis, quod quilibet Scholaris debeat ad Civitatem noſtram

Papiæ

Papiæ ſtatim accedere ſub pœna noſtro arbitrio auferenda; & ſi qui iviſſent ad aliena ſtudia, ſtatim mittatur pro eis, & compellantur venire Papiam; in ipſa enim Civitate Papia aquiſivimus privilegia ſolemnia ſtudii generalis cum poteſtate, & authoritate dandi conventum in Decretalibus, Legibus, & qualibet facultate. Datum Med. 27. Octobris.

Inſuper ipſe ædes Scholaſticas excitavit, ac ſcientias quas tradi oporteret, præſcripſit. Qua de re Stephani Breventani locum prodeſt tranſcribere. *Carlo Magno mandò Giovanni cognominato Scoto al ſtudio di Pavia, il qual habitò nel Monaſtero di S. Pietro in Ciel aureo, dove poi morendo fu ſeppelito, & le Scuole all'ora erano ſopra quella piazzetta, che ſi dimanda dal Lino, vicino alla Chieſa di S. Maria Perrone. Ma furono poi fatte molto magnifiche dalli Duchi Sforzeſchi, dove al preſente ſi veggono. Queſte ſono due ſtanze grandi contigue, da una ſola parete ſeparate, ciaſcuna delle quali ha un' ampio cortile co' portici d'attorno, con molte Scuole, e di ſotto, e di ſopra: in quelle de Legiſti ſi leggono le ſeguenti letture.. Di mattina due lettioni ordinarie di ragion Canonica, & una ſtraordinaria, & quattro in Civile. Di ſera poi una di Retorica trè*

dell' Inſtituta due di Canonico, & trè ordinarie del Civile, & una ſtraordinaria: e queſte i giorni feriali. I giorni poi di Feſta la mattina ſi legge una lettione delle Attioni. Nelle Scuole degli Artiſti ſi leggono di queſte materie ſeguenti. Di Theorica ordinaria la mattina due lettioni, di ſtraordinaria due, di Sacra Scrittura una, di Teologia Scolaſtica una, di Filoſofia ordinaria due, di ſtraordinaria due, la ſera di Logica trè, di pratica di Medicina ordinaria due, di ſtraordinaria due, de ſimplici una, dell' Almanſore due, e di Greco una. Galeacio poſt Barnabam ſucceſſit Joannes Galeacius, qui ad cultum Gymnaſii inſignes Profeſſores conduxit, & Bibliothecam exquiſitiſſimis codicibus locupletavit: quæ, ut narrat Laurentius Pignorius epiſt. 15. pag. 57. anno 1500. translata fuit in Galliam. Ex Illuſtribus Profeſſoribus hos enumerat Jovius in ejus Vita. *In jure civili Baldus, & duo Raphaeles Fulgoſius, atque Comenſis, & Segnorolus Amedeus. In philoſophia Vgo Senenſis, & Blaſius Pelacanis a Parma, cujus etiam extant in Aſtronomicis diſciplinaque Optices ſubtiliſſima quaſtiones. Tres quoque Medici, Marſilius a Sancta Sophia, Syllanus Niger, & Antonius Vacca. In tradendis autem Græca lingua*

præ-

præceptis eminebat Emanuel Chryſoloras Bizantius. Sed ſupra Doctores omnium diſciplinarum erat conſpicuus Petrus Philargus ſacrarum literarum Interpres, qui poſtea Pontifex evaſit anno MCCCCIX., & Alexander V. eſt appellatus, quem probavit eruditus, atque amiciſſimus meus, Lazarus Auguſtinus Cotta in Muſæo Novarienſi, Novarienſem fuiſſe ex pluribus Synchronis authoribus; licet author illius æqualis Monachus SanDioniſianus in Spicilegio Lucæ Dacherij tom. 6. pag. 254., Græcum faciat his verbis. *Sanè ſanctæ converſationis, ac devotionis virum Petrum de Candia Ordinis Fratrum Minorum in ſacra pagina excellentiſſimum profeſſorem de Archiepiſcopatu Mediolanenſi ad Cardinalatum aſſumptum, quem ſciebant ex Candia Græciæ remotiſſima inſula, & ex ignota proſapia ortum, cui nec opum acervi, ſed tenuis facultas res etiam familiares miniſtrabat, in Summum Pontificem elegerunt.* Cujus Petri Philarghi cathedræ, quæ erat Theologiæ, præeſt nunc, maximæ humanitatis, & ſpei Vir *Pater Franciſcus Pertuſatus filius D. D. Lucæ Pertuſati* Excellentiſſimi Senatus Mediolanenſis Præſidis vigilantiſſimi, ac Supremi literarum Patroni.

CAP.

CAP. XVII.

Papienſe Gymnaſium a Karolo IV. reſtauratum, a Bonifacio IX. Pontifice Maximo confirmatur; & a Ludovico Maria Anglo novis privilegiis illuſtratur.

POſt inſtaurationem Gymnaſii, ut diximus, factam anno MCCCLXI. a Karolo IV. Dux Mediolanenſis edixit anno MCCCIIC. ut Scholæ transferrentur Placentiam, quod edictum extat in volumine Antiquorum Ducum Mediolani Decret. pag. 223. Capitaneo Juſtitiæ Dux Mediolani &c. Papiæ, & Virtutum Comes. *Certis moti reſpectibus ordinavimus, quod ſtudium noſtrum Papienſe ad Civitatem noſtram Placentiæ ſe transferat indilatè: idcircò volumus, quod ſtatim per Civitatem noſtram Mediolani publicè in locis conſuetis proclamari facias, quod omnes Doctores in ſtudio noſtro Papienſi prædicto legere ſoliti ad ipſam noſtram Civitatem Placentiæ ſe abſque mora transferant; Scolares verò juribus audire, & ſtudere conſueti, nec non, qui de novo ad ſtudium generale ire volunt ad*

præ-

præfatum noſtrum ſtudium Placentiæ ſe conferant. Præterea etiam per ipſam Civitatem proclamationes fieri faciatis, quod non ſit aliqua perſona nobis ſubdita cujuſvis ſtatus, gradus, & conditionis exiſtat, quæ audeat, vel præſumat ad aliquod ſtudium generale extra noſtrum territorium ire, ſed uti audire diſpoſuerint, & ſtudere in ſtudio generali ad memoratum noſtrum ſtudium Placentiæ ſe transferant ſub pœna cuilibet contrafacienti haveris, & perſonæ juxta decreti noſtri alias ſuper hoc conditi formam, & tenorem, quod de novo confirmantes per harum ſeriem inviolabiliter obſervari jubemus. De receptione præſentium, & prout feceritis, nobis veſtris literis intimando. Dat. Melegnani die XXVIII. Octobris MCCCIIC.
Non fuiſſe tamen executioni mandatum hoc decretum apparet ex confirmatione ipſius Gymnaſii Papienſis, quam Galeacius obtinuit anno ſequenti a Bonifacio IX. Pontifice Maximo, qui annus fuit primus Pontificatus ejuſdem, & Æræ Chriſtianæ MCCCIC.

BONIFACIUS Epiſcopus Servus ſervorum DEI. Ad perpetuam rei memoriam. In ſupremæ dignitatis Apoſtolicæ ſpecula licet immeriti diſponente Domino conſtituti, ad univerſas fidelium regiones noſtræ vigi-

lantiæ

lantiæ creditas,earumque profectus, & commoda tanquam univerſalis gregis Dominici Paſtor nobis commiſſam ſpeculationis aciem, quantum nobis ex alto permittitur,extendentes fidelibus ipſis ad quærenda literarum ſtudia, per quæ divini nominis, ſuæque fidei Catholicæ cultus protenditur, juſtitia colitur, tam publica, quam privata res geritur utiliter omniſque proſperitas humanæ conditionis augetur, libenter favores gratioſos impendimus, & opportunæ commoditatis auxilia liberaliter impertimur Cum itaque, ſicut nuper pro parte dilecti filii nobilis Viri Galeazii de Vicecomitibus Comitis Virtutum in Mediolanenſi, & Papienſi Civitatibus Imperialis Vicarii fuit nobis expoſitum, ipſe Comes non ſolum ad utilitatem, & proſperitatem hujuſmodi Reipublicæ, ac incolarum prædictæ Civitatis Papienſis, ſed & aliarum partium vicinarum laudabiliter intendens in eadem Civitate Papienſi, loco utique ad hoc accomodo,ad modum,& idoneo,deſideret plurimum eſſe ſtudium authoritate Apoſtolica generale in qualibet facultate licita, ut ibidem fides ipſa dilatetur, erudiantur ſimplices, æquitas ſervetur, Judicis creſcat ratio, & intellectus hominum augeatur. Nos præmiſſa,

miſſa, & etiam eximiam fidem, quam ipſe Comes ad Nos, & Sanctam Romanam Eccleſiam gerere dignoſcitur, attentè conſiderantes ferventi deſiderio appetimus, quod Civitas Papienſis, & partes prædictæ ſcientiarum muneribus amplientur, ut viros producant Conſilii maturitate perſpicuos, virtutum redimitos ornatibus, ac diverſarum facultatum dignitatibus eruditos: ſitque, ibi ſcientiarum fons irriguus, de cujus plenitudine hauriant univerſi literarum cupientes imbui documentis. His igitur omnibus, & præſertim idoneitate dictæ Civitatis Papienſis, quæ ad multiplicanda doctrinæ ſemina, & germina ſalutaria producenda, inter cæteras Civitates Provinciæ Lombardiæ valde congrua, & accomodata fore dicitur, diligenti examinatione penſatis, non ſolum ad ipſarum Civitatis Papienſis, & Provinciæ, ac circum adjacentium regionum incolarum, ſed etiam aliorum, qui propterea de univerſis Mundi partibus Civitatem confluent ad eamdem, commodum, & profectum ſtudio paternæ ſolicitudinis anhælantes, devotis dicti Comitis in hac parte ſupplicationibus inclinati, authoritate Apoſtolica præſentium tenore ſtatuimus, & etiam ordinamus, ut in dicta Civitate

tate Papienſi de cætero ſit ſtudium generale, illudque perpetuis temporibus inibi vigeat in ſacra pagina, Jure Canonico, & Civili, nec non in medicina, & qualibet alia literaria licita facultate, & quod docentes, legentes, & ſtudentes ibidem, omnibus privilegiis, libertatibus, immunitatibus, & indulgentiis conceſſis Doctoribus legentibus Magiſtris, & Scolaribus, & præſertim in eadem ſacra pagina in Bononienſi, & Pariſienſi ſtudiis commorantibus, gaudeant, & utantur. Quodque illi, qui in proceſſu temporis bravium meruerint in illa facultate, in qua ſtuduerint, obtinere, ſibique docendi licentiam, ut alios erudire valeant ad Doctoratus, ſeu magiſterii honorem petierint elargiri per Doctorem, ſeu Doctores, aut magiſtrum, ſeu magiſtros illius facultatis, in qua examinatio fuerit facienda, Epiſcopo Papienſi, qui pro tempore fuerit, aut alteri, qui per eundem Epiſcopum, vel Eccleſia Papienſi vacante illi, vel illis, qui per dilectos filios Capitulum ejuſdem Eccleſiæ deputatus, vel deputati fuerint, præſententur; Idemque Epiſcopus, vel deputatus, ſeu deputati hujsmodi, ut præfertur Doctoribus, & Magiſtris in eadem facultate actu inibi legentibus convocatis, illos in his, quæ circa

promo-

promovendos ad doctoratus, ſeu magiſterii honorem requiruntur per ſe, vel per alium juxta modum, & conſuetudinem, qui ſuper talibus in Bononienſi, & Pariſienſi prædictis, & aliis generalibus ſtudiis obſervantur, examinare ſtudeat, ſeù ſtudeant diligenter: Eiſque ſi ad hoc idonei, & ſufficientes reperti fuerint, hujuſmodi licentiam tribuat, ſeù tribuant, & Doctoratus, ſeù magiſterii honorem conferat, ſeu conferant. Illi verò, qui in eodem ſtudio Papienſi examinati, & approbati fuerint, ac docendi licentiam, & honorem hujuſmodi obtinuerint, ut eſt dictum, ex tunc abſque examine, & approbatione alia regendi, & docendi tam in prædicto Papienſi, quam in ſingulis aliis generalibus ſtudiis, in quibus voluerint regere, vel docere, ſtatutis, & conſuetudinibus quibuſcumque contrariis Apoſtolica, vel quacumque firmitate alia vallatis nequaquam obſtantibus, plenam, & liberam habeant facultatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ Conſtitutionis, & Ordinationis infringere, vel ei auſu temerario contraire; Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Dat.

Dat. Romæ apud Sanctum Petrum XVI. Calend. Decembr. Pontificatus noſtri anno primo. *Cum ſignis, & ſigillo plumbeo, ut inſpicitur apud Papienſem Cancellariam ex qua ſecundum autographum fuit mihi communicatum hoc diploma, quod ad hæc uſque tempora ſervatur, quibus Papienſi Eccleſiæ præeſt* Eminentiſſimus Cardinalis Jacobus Antonius Morigia, *morum, & literarum in præſenti temporum calamitate firmum præſidium.*

Hiſce privilegiis, & diplomatis accedit aliud Ludovici Mariæ Angli, quod mihi humaniter ſuppeditavit Vir Patriæ laudis ſtudioſiſſimus I. C. Ioſeph Parodius.

Ludovicus Maria Sfortia Anglus Dux Mediolani, Angleriæque Comes, ac Genuæ, & Cremonæ Dominus. Illas Civitates merito exornandas ducimus, & ea clariſſimorum virorum Collegia honoribus proſequenda, dignum eſſe cenſemus, ex quibus viri in omni diſciplinarum genere eruditiſſimi prodeunt, inter ceteras noſtras fœliciſſimas Civitates Regia Urbs Papienſis ad hanc rem nata eſſe videtur, tum loci commoditate plurima, tum ſiderum benigniſſimo influxu, ex qua ad omne ſapientiæ genus tam divinum, quam humanum in dies viri præſtantes progrediuntur, quam

quam rem non Italia modo teſtatur, verum etiam externi Reges, univerſæque Reſpublicæ ornamentum, quietem; atque emolumenta plurima ex hac noſtra Urbe ſentientes, publico teſtimonio affirmant, decernimus ejuſdem noſtræ Ticinenſis Urbis Collegia Juriſconſultorum, & Medicorum, qui in primis illuſtrant, & ornant Urbem ipſam, & quorum auctoritate, & conſilio ſæpiſſime nos ipſi, & Illuſtriſſimi Anteceſſores noſtri uſi ſunt, & ex quibus tantum commodi publici, ad nominis etiam noſtri ſplendorem in dies accedit, quique non minus pro Republica militant, quam qui gladiis, clypeis, & thoracibus nituntur, nedum illis privilegiis, commoditatibus, exemptionibus, ac immunitatibus, quibus jure communi, & ſtatutis ipſorum Collegiorum, & utriuſque eorum per Anteceſſores noſtros confirmatis indubie cognoſcimus eis competere, gaudereque digno conſervationis, deffenſioniſque favore amplecti, atque proſequi, prout per præſentes eiſdem competere, gaudereque declaramus, & ea ſtatuta confirmamus, & approbamus, verum etiam liberaliſſimis muneribus condonare, ut Doctores ipſi magis aliciantur eorum ſtudiis incumbere, & alii eorum exemplo in-

ducti ad ea ſtudia libentius confluant, ipſorumque Doctorum ordinibus diligentia aggregari procurent. Tenore igitur præſentium, ex certa ſcientia, motu proprio, & de noſtræ plenitudine poteſtatis prædictos Doctores, omnes, & ſingulos utriuſque Collegii Papien. ſeu alterius eorum, Juriſconſultorum ſcilicet & Artiſtarum, Philoſophorum, & Medicorum, qui ſunt, & per tempora erunt in infinitum cum omnibus ejuſdem familiæ, ſeu de eorum familia ſimul in communione habitantibus, ad unum panem, & vinum pro eo tempore quo ſimul cohabitabunt, & donec tales Doctores erunt in humanis, ac Cancellariis Collegiorum, & eorum Bidellis generalibus, & ſpecialibus exemptos, & immunes facimus, a quibuſcunque collectis, talleis, taxis, præſtitis, mutuis, ſubſidiis contributionibus, functionibus, Andatis, plauſtris, ſuperindictis, Navigiis, Angariis, & Perangariis, Hoſpitationibus, & aliis quibuſcunque oneribus, & poſitionibus qualiacunque ſint, & quibuſvis nominibus onera ipſa nuncupentur, realibus, etiam pro bonis alibi ſitis, & ubivis jaceant, ac ubivis jacere contingant in futurum, realibus, perſonalibus, & mixtis, tam impoſitis, quam de cætero imponendis, quomodolibet,

&

quavis ex cauſa, tam cogitata, quam incogitata, tam per nos, & Cameram noſtram Ducalem, & Commitalem, aut ejus Offitiales, quam per Communitatem Papiæ, & aliam quamvis Communitatem, vel univerſitatem, vel perſonam etiam tempore Guerræ, aut Peſtis, reſervatis ſemper Datiis ordinariis, onere ſalis, & quibuſcumque aliis ordinariis oneribus, ad quorum ſolutionem, & contributionem teneri volumus. His modo, & forma, prout de præſenti contribuunt, & ſolvunt, & prædicta omnia non obſtante l. vacuatis. C. de Decurionibus lib. 10. & l. nec damnoſa C. de precibus Imper. offer. & aliis quibuſcunque juribus, etiam ſi talia forent de quibus opporteret fieri ſpecialem mentionem, & in individuo. Mandanteſque ut nullo modo, & ingenio, nullaque Arte, aut Allegatione prædicti Doctores, nec eorum aliquis graventur, requirantur, moleſtentur, & quomodolibet inquirentur in prædictis, nec in aliquo prædictorum onerentur, ſed ab ipſis omnibus immunes, ac liberi, & exempti præſerventur, & demum ut uberioribus privilegiis, intelligant ſe a nobis condonari, volumus etiam, & decernimus, ut tractentur, & præſerventur in omnibus, & per omnia prout venerabile Me-

diolanenſe Collegium Juriſconſultorum, & toto Orbe nominatiſſimum præſervatur, & tractatur, quia volumus præf. Doctores utſupra, eorumq; bona, & omnia utſupra immunes, & immunia præſervari, & tractari utſupra, volentes etiam, & ita declaramus, quod aliqui ex officialibus, & ſubditis noſtris qualeſcumque, & cujusvis Dignitatis, & Præminentiæ auctoritatis, & conditionis exiſtant contra prædictos Doctores, nec eorum bona reſpectu dictorum onerum extraordinariorum, & circa prædicta onera contra eos, ſe aliqualiter valeant impedire, niſi ad conſervationem horum privilegiorum, & immunitatum, & ſi quid ex adverſo contingerit contra prædicta fieri, id nullius roboris, & momenti eſſe decernimus; volentes etiam ſi contigerit eos, vel aliquem eorum, & utſupra delinquere, & ſeu deliquiſſe imputari, tam per privatam, ſeu publicam quamvis perſonam, ſeu etiam per Cameram noſtram, vel aliter etiam pro intereſſe Cameræ noſtræ criminaliter, & ſeu ex quo, quavis pœna tam perſonalis, quam pecuniaria ſeu mixta, tam Cameræ noſtræ, quàm alicui privatæ perſonæ, ſeu publicæ veniret imponenda, quod extra eorum Civitatem, ſcilicet jure actionis, vel officio Ju-

Judicis, vel conditione ex lege, vel conſuetudinis, vel ſtatuti, quod extra eorum Civitatem, & Judicem ordinarium extrahi non poſſint, pro quovis nomine, & ut ſupra Crimine Leſæ Majeſtatis tantum excepto, ſed volumus, quod per ordinarium tantum eorum contra eos procedatur, & non per alium. Declarantes ſi quid contra fiet, aut mandari contingerit irritum, & innane: demum vero mandamus quibuscumque Conſiliariis noſtris, Magiſtris Intratarum utriuſque Cameræ noſtræ, & quibuſcumque Magiſtratibus, & Officialibus, ac omnibus Datiariis, portunarijs, ac univerſis, & ſingulis officialibus, & ſubditis, ac etiam Capitaneis, & gentibus noſtris armigeris præſentibus, & futuris; Quatenus has noſtras literas, & omnia in eis contenta, ac earum ſubſtantiam firmiſſimè, & inviolabiliter, ac preciſè, & ad corticem, & ſine ulla ſiniſtra interpretatione, & conditione obſervent, & totaliter obſervari faciant, & quod nunquam præſentes literæ noſtræ, & in eis contenta intelligantur ruptæ, aut revocatæ, vel eis fore derogatum, vel diminutum in aliqua earum parte quovismodo ex generalibus, vel etiam ex ſpecialibus literis, ordinationibus, decretis, mandatis noſtris, vel conſilii noſtri, vel

offi-

officialium noſtrorum, vel alia quavis occaſione, niſi præſentes literæ cum earum tenore, & de verbo ad verbum prout jacent expreſſæ fuerint in ipſis literis, decretis, ordinationibus, & mandatis noſtris in contrarium emanatis, cum quibusvis clauſulis derogatoriis, quia mentis noſtræ eſt, velle ſupraſcripta omnia præf. Doctoribus, & ut ſup. inviolabiliter perpetuò, & preciſè obſervari, & obſervari facere, & in nullo contravenire; ſupplentes de noſtræ plenitudine poteſtatis, & abſolutè, & omni modo, quo validius poſſumus omni deffectui cujuslibet ſolemnitatis, tam juris, quàm facti, vel alicujus conſuetudinis, vel ſtatuti, aut Decreti, quæ dici, aut excogitari poſſet in præmiſſis, vel aliquo prædictorum intervenire debuiſſet: denique volumus, quod in iſtis literis noſtris, & in qualibet earum parte intelligantur appoſitæ, & inſertæ omnes illæ clauſulæ opportunæ, ac expedientes pro majori robore, & firmitate præſentis Conceſſionis, & Privilegii, quæ apponi, & interſeri poſſent, & quo major, amplior, efficacior, & validior eſſe poſſit, & ut omnes intelligant, quod ita omnino fieri volumus, & præciſè omni tempore obſervari præſentes literas noſtras propria manu ſubſcripſimus, injungentes quoque, &

ſtrictè

ſtrictè mandantes omnibus, & ſingulis ſuperius nominatis, & expreſsis præſentibus, & futuris, quatenus non audeant, nec præſumant quidquam contra diſpoſitionem, & effectum harum literarum noſtrarum temptare, aut temptari, vel agi permittere directè, vel indirectè, aut aliquo quæſito colore, ſub indignationis noſtræ pœna. In quorum teſtimonium præſentes fieri juſſimus, & regiſtrari noſtrique Sigilli impreſſione muniri. Dat. Mediolani die 19. Januarii 1496. Signat. *Ludovicus Maria*, & ſubſcripta Albertus.

Hæc ſunt, quæ hucusque de inclyto Gymnaſio Ticinenſi congerere potui: fortaſſis alia ſequentur: Tu lector humaniſſime interim Vale.

FINIS.

INDEX RERUM,

ET VERBORUM.

A

Academia Ticinenſis V. Scholæ.
Acta S. Syri a quo conſcripta. pag. 14
Æra Chriſtiana quando cœperit evulgari. pag. 9
Alcuinus Karoli M. præceptor Albinus Flaccus etiam vocatus. p. 49. Pluries Pariſios venit. p. 55. & 78. Bedæ diſcipulus. p. 77
Antonius Magliabecchius Vir toto orbe terrarum celeberrimus in præf.
D. Auguſtini apparitio. p. 68
Ejus templum a quibus conditum V. templum.
Auditorium publicum Papiæ Epiphanio Epiſcopo. p. 32
Aula Regia Papiæ. p. 18
Aula Auguſtalis. p. 20
Authentica Habita. p. 98. Quando lata, & a quo. p. 99. Cur lata. p. 105. Non pro ſolo Bononienſi ſtudio rogata. p. 107. & 108

B

Baduilla idem ac Totila. p. 26. Ejuſdem numiſma. pag. 25
Beccaria familia inſignis. p. 90
Beda quando obierit. p. 77
Berengarius Papiæ Regiam diruit. p. 23
Boethius Papiæ Magiſter. p. 28. Ibi relegatus plures libros componit ead. mortuus, & ſepultus cum epitaphio. p. 29

Bononienſis Academia. p. 74
Poſt Karolum M. erecta. p. 75

C

C Litera nota magnarum Urbium. p. 5. & 23
C. Cenomanni Cremonam, & Placentiam vaſtant. pag. 2
Chriſtiana Religio Papiæ floret ſub Rodulpho. p. 85
Civitatula Papienſis V. Papia.
Clem. XI. Pont. Max. Magnanimitas Clementia, & erga Authorem humanitas in præf.
Cremona Romanorum Colonia. p. 2
Colonia Papia V. Papia.

D

D*ictiones* Ennodii dictæ in Papienſi Auditorio. p. 36
Doctores promovendi ritus, quando incœperit. pag. 95
Dominici Paſſionæi honorifica mentio in præf.

E

EDictum de transferendis Placentiam Papienſibus Schòlis. p. 138
Ennodius Papiæ Epiſcopus. p. 31. mortuus. p. 29. & ſepultus cum epitaphio. p. 30. Diaconus ſub Epiphanio. p. 31. Papiæ Magiſter. p. 31. & ſeq.
Epiphanius Papiam reſtaurat. p. 5. & literas excolit. p. 34. & 35
P. Euſtachii a S. Ubaldo error. p. 27

F

FElix Grammaticus Papiæ ſub Cunibertho. p. 39
P. Franciſcus Pertuſatus Petri Philarchi ſucceſſor. pag. 37

Fri-

Fridericus I. ampla ſtudioſis confert privilegia, p. 97. In Italiam venit. p. 100. Ejuſdem conventus in Roncalia. p. 102. In Bononienſes graviter animadvertit. p. 108. Ejuſdem in Papienſes beneficia. ead. Papienſibus inſigne privilegium concedit de moneta. p. 117. Ejuſdem numiſma. ead. Ampla privilegia confirmat Comitibus de Laumello Montificalis, & de Gambarana. p. 118. Papiæ triumphat. p. 119. Coronatur in S. Michaelis. p. 120

G

GAleacij Vicecomitis erga ſcientias amor. p. 128. Scholas Papienſes exornat. ead. & ipſis privilegia obtinet. p. 129. Ejuſdem literæ pro Gymnaſio Papienſi. p. 134. Ædes ſcholaſticas excitat. p. 135. Ad eas Viros doctiſſimos accerſit. p. 136
Gallia Ciſalpina unde dicta, & quando, p. 2
Gymnaſium Papienſe V. Scholæ.

H

HÆreſis Patarina unde dicta. p. 92
Henrici VI. privilegia Papienſibus conceſſa. p. 109. & ſeq. Ejuſdem numiſmata. p. 117
Hieronymi Gambaranæ Comitis, & Senatoris honorifica mentio. p. 118
Hiſtoria Sangallenſis defenditur contra Launojum. p. 77
Hlotharii numiſma Papiæ cuſum. p. 85
Huetii Danielis errores. p. 121
Hugo Imperator Papiæ confirmat privilegia. p. 87
Hunni num Papiam vaſtaverint. p. 86

I

JAcobus *Antonius Morigia* Cardinalis morum, & literarum firmum præſidium. p. 144

Joannes Albinus Scotus Papiam mittitur. p. 47. & ſeq. quo anno. p. 53. & tot. cap. VII.
Joannis Launoii errores. p. 76. & ſeq.
Joannes Marius de Creſcimbenis Arcadiæ Cuſtos. p. 122
Joſeph Renatus Imperialis Cardinalis laudatur in præf.
Joſeph Oppizzonus Comes literatorum amantiſſimus. pag. 109
Joſeph Parodius I. C. p. 144
Italicæ Academiæ Pariſienſi præcellunt. p. 121
In Italia Sæc. 12. & 13. floruerunt Viri doctiſſimi. p. 123
Julius Judæus Papiæ diſputat cum Petro Piſano. p. 39
Jus Canonicum viguit ſub Karolo M. p. 94
Jus civile quando Bononiæ cœperit tradi. p. 93. ſupra alias ſcientias floret. p. 122
Juſtus Fontaninus laudatur in præf. & p. 16

K

Karoli Calvi amor erga ſcientias. p. 83. ſuperat patrem, & avum ſtudio erga literas. ead. & ſeq.
Karolus M. Deſiderium ſubigit, & Papiam recuperat. p. 7. Ejuſdem Epiſtola ad Offam. ead. Ejuſdem numiſmata. p. 8. Cœpit regnare literarum prorſus ignarus. p. 40. Ad eum libri mittuntur a Pontifice. ead. E Scholis Papienſibus Petrum Piſanum ad ſe accerſit. p. 39 & 41. Papiam mittit Monachum, ut ſcientias altiores doceat. p. 39. & cap. V. ac VII. Ab Alcuino rethoricam, & Dialecticam didicit. p. 41. Roma Pariſios ſecum ducit Cantores, & Grammaticos. p. 54. ejus cura, & ſtudium erga literas. p. 71. inſtituit Scholas publicas in Italia. p. 72

L

Lanfrancus Beccaria Papiæ Magiſter. p. 90. Doctiſſimus. p. 91. Scholas Pariſienſes reſtaurat, & ſcientias illuſtrat. p. 91. Alexandrum II. diſcipulum ha-

habuit. ead. Langobardi ſub Friderico I. legum peritiſſimi. p. 108
Lazarus Auguſtinus Cotta. p. 127. & 137
Lotharius V. Hlotharius.
Lucas Pertuſatus Comes, & Sen. Med. Præſes laudatur. pag. 137
Ludovicus Antonius Muratorius Vir toto terrarum Orbe celeberrimus in præf.
Ludovicus I publicas Academias confirmat. p. 72. & ſeq.
Lugdunenſis Academia. p. 76

M

MEdiolanum quando conditum. p. 2
Magiſtri linguæ Græcæ in Galliam Miſſi ab Irene. p. 56
Monachus Papiam Miſſus a Karolo M. nomine Jo: Albinus. p. 47. & ſeq.
Monachi veniunt ex Hybernia in Galliam cap. V. & VI. quando. p. 53. & ſeq. quinam fuerint ſtudii Pariſienſis fundatores. p. 51
Monachi Joannes nomine tres fuerunt. p. 49
Monaſterium S. Auguſtini Joanni Albino aſſignatur. p. 42. & 64. in ipſo locus datus Benedictinis ante Karolum M. p. 66. & Canonicis ante XI. ſæculum. ead.

N

NVmiſma Karoli M. p. 8
Baduillæ, ſeu Totilæ. p. 25
Rodulphi. p. 85
Hlotharii. p. 85
Othonis. p. 88
Friderici. p. 117
Henrici. p. 117

O

OReſtes Papiam ab Odoacre ſe recipit. p. 24
Oſnabrugenſis Academia. p. 74
Otho Imperator Papiæ Regiam reſtaurat. p. 23
Otho M. Papiæ reſedit. p. 88. ejuſdem numiſma. ead. coram eo celebris diſputatio inter Otricum, & Gerbertum. p. 89
Oxonienſis Academia quando condita. p. 75

P

PApia a quibus condita, & quando. p. 2. & 3. Urbs antiquiſſima. p. 3
A Ticino flumine nomen habuit. ead. in ea fuerunt Auguſtus, Tiberius, Germanicus. p. 4. & Valens. p. 5. Famoſa Regia Langobardorum. p. 4. & 16.
Papia Urbs magna ſub Antonino. p. 5. aliquando dicta Ticenum, & Paveja. ead. quando Papia vocari incœperit. ead. & p. 13. omninò deleta ſub Odoacre. p. 5. a Theoderico illuſtriùs aucta. p. 6. dicta Roma ſecunda. ead. Nobiliſſima appellatur a Karolo M. p. 7. ab eo recipitur. p. 7. & 8
Papia Colonia ubi fuerit. p. 10. & ſeq. De Papienorum Colonia variæ ſententiæ. p. 12
Papia olim municipium, & Colonia Romanorum. pag. 15
Papia caput antiquæ Neuſtriæ. p. 16. ab ea veniunt Viterbienſes. p. 14. in ea theſauros ſervabant Gotthi Reges. p. 16
Papia thermis,& amphitheatro ornatur a Theoderico. p. 17. & Palatio, inde dictum Regia Ticina. p. 18. & ſeq.
Papia Urbs Regia a Ticino diſtincta. p. 19. quomodo dicta Civitatula. p. 22. Urbs inſignis ſupra alias Liguriæ Urbes. p. 23. ejuſdem Civitatula altera Urbs

Urbs in Urbe. ead. Ad eam confugit Oreſtes. p.24. & Theodericus cum exercitu. ead.
Papia horreum Romanorum, & hortus Liguriæ. p.27. ejuſdem Cœlum ſaluberrimum. p.65. ab Hunnis non everſa. p.86. patrocinio S. Syri ſervata. pag. 87
Papia obſeſſa a Rodulpho. p.87. ipſi confirmantur omnia privilegia ab Hugone.p.ead. Othonem Magnum recepit. p.88
Papiæ Scholæ aderant ante reſtaurationem Academiæ. pag. 129
Alia vide in V. Scholæ, & in V. Karolus *Magnus*.
Pariſienſis ſtudii levis fama. p.56. a Lanfranco Papienſe reſtauratur. p. 91
Patavina Academia. p. 74
Petrus Piſanus Papiæ diſputat cum Julio Judæo. p. 39. Pariſios vocatur e Scholis Papienſibus. ead. Karolum M. docet Grammaticam. ead. Primus Pariſienſis ſtudii inſtitutor. p. 59
Vide V. Monachi.
Profeſſoribus, & Scholaribus privilegia a Friderico conceſſa. p. 97. & ſeq. A Karolo IV. p. 129. & ſeq. A Bonifacio IX. p. 140. a Ludovico Maria Anglo. pag. 145
Pro Profeſſoribus Pariſienſis ſtudii apologia. p. 125
Pius Beliſomus Marchio gloriæ patriæ ſtudioſus. p.109

R

Regia Ticina ubi fuerit. p. 17. & ſeq. V. Papia. Roncaliæ campi. p. 100. Imperatorum conventus in illis deſcribuntur. p. 101. & ſeq.
Rodulphi numiſma. p.85

S

Salmanticenſis Academia quando condita.p.75.& ſeq.
Sangallenſis hiſtoria illuſtratur cap. VI. a Launojo

vindicatur. p. 77. & ſeq.
Scholæ Papienſes florebant ſæc. V. p. 27. in illis Magiſter Boethius. p. 28. & Ennodius. p. 32. & ſeq. nec ſolum Epiſcopales. p. 36. forte inſtitutæ a Theoderico. p. 37. tunc altiores ſcientiæ profitebantur. ead. Ad eas mittitur Joannes Albinus, & cur. p. 39. & cap. V. & VI.
Scholæ Epiſcopales Papiæ ante Karolum Magnum. p. 59. Cœnobiales. p. 60. & Parochiales. p. 61
Scholæ Papienſes ſub Karolo M. publicæ, & Univerſales. p. 59. & ſeq. erectæ in publicam Academiam. p. 70. Cæſarea authoritate confirmatæ. p. 79. a Karolo IV. reſtaurantur. p. 129. ipſarum privilegia ampliſſima. p. 129. & ſeq. p. 140. & ſeq. p. 145. & ſeq.
Scientiæ in illis tradendæ. p. 35
Syrus de Rhaude. p. 88
Alia V. Petrus Piſanus, V. Monachi, V. Papia, V. Karolus Magnus.

T

Templum D. Auguſtini in Cœlo aureo quando conditum. p. 65
Ticinum V. Papia.
Ticinia colonia. p. 15
Ticina regia. p. 17
Ticinus Fœlix ſub Totila. p. 25
Totilæ numiſma. ead.
Turonenſis Academia. p. 76

AU-

AUTORUM

CATALOGVS,

Qui in hoc Opere laudantur,
vel confutantur.

A

ADrianus primus Pontif. M.	pag. 41. 105
Albinus Monacus.	47
Alcuinus.	6. 39. 77. 78
Alexander II. Pontif. M.	91
Alexander III. Pontif. M.	122
Alexander V. Pontif. M.	137
Annales Francorum.	5
Anonymus Ravennas.	13
S. Antoninus.	45. 51
Antoninus Pius.	5. 23
Athalaricus Gotthorum Rex.	17
Aventinus Joannes.	48. 52
Azarius Petrus.	127. 134

B

BEda.	77. 78
Balbulus Notkerus.	41. 42. 47. 52. 55. 67
Balleus Joannes.	54
Ballutius Stephanus.	7. 18. 20. 68. 94
Baronius Cæsar.	105. 106
Bebembergius Lupoldus.	27. 44. 98. 104. 105

Bach-

Bechmanus Joannes. 99
Bellinus Joſeph. 8. 9. 67
Bellovacenſis Vincentius. 31. 44. 51
Benedictus XII. Pontif. M. 44
Beretta Joannes Gaſpar. 8. 9. 67. 87
Petrus Bertius. 28
Bleſenſis Petrus. 121
Blondus Flavius. 3
Boethius Severinus. 27. 28. 29
Bonifacius IX. 139
Breventanus Stephanus. 14. 25. 31. 65. 135
Bullæus Carolus Egaſſius. 39. 56. 58. 71. 74. 76. 91. 92. 99. 105. 121. 123. 124.

C

Calchus Triſtanus. 14. 100
Caniſius Enricus. 7. 17. 18. 42
Capitularia Regum Francorum. 7. 19. 62. 74. 84. 94
Caſſiodorus. 37. 94
Cave Guillelmus. 39
Chiffletius Petrus Franciſcus. 77
Cironius Innocentius. 75
CLEMENS XI. Pontif. M. in Præf.
Cluverius Philippus. 3. 5. 15. 23
Cointius Carolus. 56. 60. 62. 70. 75
Concilia Cabillonenſe. p. 75. 79. Moguntinum. p. 61. Pontigonenſe. p. 20. Toletanum. p. 59. Turonenſe. pag. 61. 122
Concilia Galliæ. 60. 61. 82
Corius Bernardinus. 6. 128

D

Dacherius Lucas. 137
Diaconus Paullus. 2. 14. 24. 26. 38. 56. 60. 65
Ducheſnius Andreas. 5. 7. 39. 41. 42. 76

Echrod-

E

Echrodter Julius Erneſtus. 108
Eginardus. 41
Enkecardus. 55. 62
Ennodius. 22. 24. 29. 30. 31. 32. 33. 35
Errigena Joannes. 42
Eugenius III. Pontif. M. 95
Euſtachius à S. Vbaldo. 24
Eutropius. 2. 24

F

Flaviniacenſis Vgo. 86. 88
Fontaninus Juſtus in Præf. & p. 16
Fridericus Ænobarbus. 96. 99. 100
Friſengenſis Otho. 99. 100. 101. 102
Frodoardus. 86

G

Gambarana Hieronymus Senator. 118
Ghirardaccius Seraphinus. 116
Gothofredus Jacobus. 93. 94. 99
Gruterus. 12. 45
Guntherus. 100. 101. 108. 118

H

Harduinus Joannes. 12
Helinandus. 44
Henricus I. Imperator. 21
Henricus VI. Imperator. 109
Huvetius Paullus Daniel. 121

Im-

I

IMperialis Joſeph Renatus Card. in Præf.
Joannes Albinus Scotus. 42. 53
Jovius Paullus. 136
Itinerarium Jeroſolymitanum. 5

K

KArolus Magnus. 7. 8. 40. 41. 47. 58. 71
Karolus Calvus Imperator. 82
Konigius Georgius Mathæus. 123

L

LAbbeus Philippus. 18. 73. 86. 89
Lambertus Atrebatenſis Epiſcop. 68
Launojus Joannes. 76. 78. 79
Ligorius Pyrrhus. 10. 12. 13. 14. 87
Luithprandus Diaconus. 14. 87. 109

M

MAbyllonius Joannes. 21. 49. 55. 66. 67. 69. 77. 78
Magliabecchius Antonius in Pręf.
Margarinus Cornelius. 21. 23. 67
Maſſonius Papyrius. 71. 74
Mediobarbus Franciſcus. 11. 17. 25
Mediobarbus Jo. Antonius. 25
De Mezzeray Franciſcus. 7. 8. 9. 39. 48. 51. 55
Middendorpius Jacobus. 46. 95. 107
Morena Otho. 99. 101. 106. 107. 108. 109
Morigia Jacobus Antonius Cardinalis. 144

Nau-

N

NAudæus Gabriel. 83

O

OLdendorpius Joannes. 99
Oppizzonus Joſeph. 109
Otho Magnus Imperator. 23. 88

P

PAntaleo Enricus. 45. 71
Panzirolus Guidus. 46. 74. 93. 95. 107. 124
Paſſionæus Dominicus in Præf.
Pennotus Gabriel. 66. 67. 87
Peregrinus Camillus. 12
Pertuſatus Lucas Præſes Senatus Med. 137
Petrarca Franciſcus. 1. 4. 5. 126
Piſanus Petrus. 39. 40. 58. 91
Ptolomæus. 11

R

RAdevicus. 109
Rebuffus Petrus. 98. 99

S

SAccus Bernardus. 13. 29. 31. 61
Sangallenſis V. Notkerus Balbulus.
Schraderus Laurentius. 6. 128
Sfortia Galeatius Dux Med. 159
Sfortia Ludovicus Maria Dux Med. 138. 144
Sigonius Carolus. 22. 23. 31. 34. 84. 87. 88. 98. 103. 106. 108. 123. 125.
Sirmondus. 22. 31. 32. 33

Spie-

Spiegellius Jacobus. 16. 108
Surius Laurentius. 14

T

THeodericus Gotthorum Rex. 17. 22. 24
Thomaſſinus Ludovicus. 57. 76. 81
Tillemontius. 14

V

VAillantius Joannes. 11
Velſerus Marcus. 18
Vergilius Polydorus. 48. 51. 52. 53. 55
Ughellus Ferdinandus. 21. 30. 66. 86. 87
Voſſius Bernardus Joannes. 31
Uſſerius Jacobus. 49
A VVod Antonius. 76

Z

ZAbarella Franciſcus. 45

FINIS.

VA1 1505880

Autoris errata ſic corrige.

Pag. 7	linea 25	ſubiugaveribus	ſubiugaverimus
10	19	effoſo	effoſſo
16	5	amphiteatrum	amphitheatrum
19	8	imperti	imperii
24	6	ſe ſe	ſeſe
41	18	duo Pariſiis	duo Pariſios
46	4	de Pariſienſis	de Pariſienſi
48	4	in curia	incuria
48	26	vel Ioannes	an Ioannes
71	12	Papirium	Papyrium
77	23	octuageſimum	octogeſimum
78	3	ſaltim	ſaltem
86	4	presbiter	presbyter
88	3	ducentum	ducenti
93	9	egum	Legum
96	5	rogata contra	rogata ; contra
120	12	pondere	pondera
121	22	aecederent	accederent
124	24	Acadamia	Academia
129	25	proeſidio	præſidio
136	15	profeſſores	profeſſores
147	21	inquirentur	inquirantur

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

150
C
17

Google